

Isikunimeseaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Isikunimeseaduse (edaspidi *INS*) eelnõus esitatakse uus terviklik isikunimega seotud regulatsioon. Üle on vaadatud kehtiva nimeseaduse (edaspidi *NS*) sisu ja sõnastus eesmärgiga tagada õigusselgus ning ajakohasus. NS-i vastuvõtmisest on möödunud 20 aastat, selle aja jooksul on ühiskond märkimisväärselt muutunud. Eelnõuga vaadatakse üle mõisted, selgitatakse täpsemalt nimetoimingu sisu ja kujundatakse ümber uue isikunime andmine. Eelnõust on välja jäetud need NS-i sätted, mida ei ole praktikas kasutatud.

Eesmärk on ajakohastada isikunime andmise, vahetamise ja muutmise kord nii, et see vastaks tänapäevasele elukorraldusele ning oleks üheselt toimiv ja inimesele arusaadav. Seadus peab võimaldama nime kasutada viisil, mis arvestab ühiskonna mitmekesisust ja aitab vältida olukordi, kus seni kehtiv kord ei kata uusi või keerulisi juhtumeid. Lahendusena koostatakse uus terviklik regulatsioon, milles on korrastatud seaduse ülesehitus ning täpsustatud kõik nime andmise, vahetamise ja muutmise seotud reeglid. Selles määratletakse selgelt nime muutmise põhjused ja piirangud ning kehtestatakse vajalikud keelud eelnõuga nimetatud kuritegude toimepanijatele. Muudatustega tagatakse üheselt mõistetav kord, parandatakse isikunimedele selgust ühiskonnas ja aidatakse vältida eksitavaid või segadust tekitavaid nimevalikuid.

Eelnõu mõju puudutab füüsilisi isikuid, kellele antakse või kes vahetavad või muudavad ees- või perekonnanime. Lisaks mõjutab eelnõu nimetoiminguid tegevaid avaliku sektori asutusi, eelkõige perekonnaseisuasutusi.

Eelnõuga võib kaasneda isikule teatud halduskoormuse kasv, kuna eelnõuga kehtestatakse sisulised nõuded ja piirangud, mis eeldavad isikult vajaduse korral põhjenduste ja selgituste esitamist (näiteks perekonnanime korduva muutmise põhjuste esitamine, tõendamata kasutusega eesnime taotlemisel selgituste esitamine). Eelnõuga toetatakse endiselt halduskoormuse vähendamist, säilitades menetluse digiteerimise, mille võimalus kehtestati NS-iga. Uue eesnime, perekonnanime või isikunime avaldust (edaspidi *avaldus*) saab ka kehtiva INS-i alusel esitada rahvastikuregistri turvalises veebikeskkonnas (edaspidi *turvaline veebikeskkond*) ning tingimuste kontroll, otsuse tegemine ja kanne rahvastikuregistrisse (edaspidi *RR*) toimub võimaluse korral automaatselt ilma ametniku sekkumiseta, et lühendada menetlusaega. Regulatsioon muutub selgemaks ja paremini mõistetavaks, mis vähendab isiku jaoks ebaselgusest tulenevaid lisatoiminguid. Näiteks loobutakse vabalt valitud perekonnanime andmiseks mõjuvate põhjuste loetelust (NS § 17¹ lõige 2) ning uue nime taotleja peab märkima oma isikliku põhjuse, mitte ei pea sobitama oma soovi seaduse sõnastusega. Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi osa halduskoormusest sisuliste nõuete tõttu suureneb, tasakaalustab seda menetluse lihtsustumine ja digiteerimine ning seega on eelnõu mõju halduskoormusele tervikuna tasakaalus. Eelnõu ei mõjuta ettevõtjate halduskoormust.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna juhataja Enel Pungas (tel 612 5163, enel.pungas@siseministeerium.ee), sama osakonna nõunik Ulvi Klaar (tel 612 5160, ulvi.klaar@siseministeerium.ee), õigusnõunik Annika Nõmmik Aydin (tel 612 5184, annika.nommikaydin@siseministeerium.ee) ja Helena Lepper (helena.lepper@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja koostamisel on osalenud ka isikunimekomisjoni liikmed.

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud rahvastiku toimingute osakonna õigusnõunik Annika Nõmmik Aydin (tel 612 5184, annika.nommikaydin@siseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega ole välja töötatud Euroopa Liidu õiguse rakendamiseks. Samuti ei tulene eelnõu väljatöötamine Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist.

Eelnõu kohaselt tunnistatakse kehtetuks kehtiv NS avaldamismärkega [RT I 2005, 1, 1](#) ja NS-i rakendusaktid.

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi:

- karistusregistri seadust avaldamismärkega RT I, 05.07.2025, 8;
- keeleseadust avaldamismärkega RT I, 30.01.2025, 3;
- kooseluseadust avaldamismärkega RT I, 06.07.2023, 47;
- perekonnaseisutoimingute seadust (edaspidi *PKTS*) avaldamismärkega RT I, 21.11.2025, 6;
- rahvastikuregistri seadust (edaspidi *RRS*) avaldamismärkega RT I, 21.11.2025, 7;
- riigilõivuseadust avaldamismärkega RT I, 21.11.2025, 11.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus, sest ei muudeta seadust, mille vastuvõtmiseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 104 kohaselt vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Eelnõu vajalikkus

Kehtiv NS on vastu võetud 2004. aastal ja see jõustus 2005. aastal. 20 aasta jooksul on ühiskond märkimisväärselt muutunud ja seetõttu on tekkinud vajadus NS-i ajakohastada. Uue eelnõu koostamise eesmärk on saavutada selgem, arusaadavam ja lihtsamini rakendatav seadus, milles on arvestatud ühiskonnas toimunud muutusi. Sisserände suurenemine ja inimeste vaba liikumine on toonud eri kultuuriruumidest Eestisse palju välisriigi kodanikke, kuid NS-is ei arvestata nende inimeste tausta ega päritoluriigi eripära.

Vajadus kehtestada uus seaduse terviktekst tuleneb asjaolust, et kehtiva NS-i ülesehitus on ebaloogiline ja seda on raske mõista – sama valdkonda reguleerivad sätted asuvad seaduse eri peatükkides ning üld- ja erinormid ei ole seaduses loogilises järjestuses. Samuti on mitme paragrahvi pealkiri sõnastatud arusaamatult ega anna edasi sätte sisu.

Kuna INS-i kasutavad peale ametiasutuste ka eraisikud, tuleb arvestada nende õigust anda lapsele sünni registreerimisel nimi, vahetada perekonnanime abielu või kooselulepingu sõlmimisel ning taotleda uut isikunime; seetõttu peab regulatsioon olema lihtne ja üheselt arusaadav.

2.2. Olulisemad muudatused

Eelnõu üld- ja eriosa normid on paigutatud loogilises järjestuses ning ühte valdkonda reguleerivad sätted on samas peatükis. Täpsustatud ja muudetud on isikunime muutmise menetlust, selgemalt on sätestatud isikunime muutmise alused ja piirangud ning nime muutmise keeldumise alused. Eelnõuga sätestatakse isikunime muutmise keeld teatud kriminaalkuritegusid toime pannud isikutele.

Suuremad sisulised muudatused võrreldes kehtiva NS-iga on järgmised.

1. Teatavate kehtivate karistustega kurjategijatel ei ole võimalik nime muuta, kuni isiku karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud. Selline piirang on vajalik avalikkuse huvides ja puudutab nii rasketes, varavastastes kui ka seksuaalkuritegudes süüdimõistetud inimesi, takistades neil varjata oma identiteeti ning toimepandud kuritegusid karistuse kehtivuse ajal. Eelnõule on lisatud tabel (lisa 3), kus on esitatud eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 nimetatud KarS-i sätete loetelu, muu hulgas sätete kehtivusajad.

2. KarS §-de 89–93, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 alusel süüdimõistetud isikutele ei ole võimalik nime muuta ka siis, kui karistusandmed on karistusregistrist kustutatud. Piirang on vajalik avalikkuse huvides ning puudutab isikuid, kes on süüdi mõistetud kuritegudes, mis ohustavad eriti tõsiselt riigi julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekut, põhiseaduslikku korda või avalikku turvalisust. Selle eesmärk on takistada neil nime muutmise kaudu varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta, mis kahjustaks avalikku usaldust, raskendaks isiku tuvastamist ning loob reaalse ohu teistele isikutele ja riigi julgeolekule.

3. Nime muutmisel ei ole vabalt valitud perekonnanime võimalik anda perekonnanime, mida kannab RR-i andmetel elav isik – eesmärk on vältida perekonnanime kaudu näilise põlvnemise või abielulise suhte tekkimist või identiteedivargust. Lisaks võimaldab keeld luua uusi eestipäraseid perekonnanimesid, et rikastada eesti nimetraditsiooni.

4. Lapse sünni registreerimisel teavitab perekonnaseisuametnik vanemaid sellest, kas ja mitu samasuguse isikunimega inimest Eestis juba elab ning mis on nende isikute vanus. Kui lapse sünd registreeritakse turvalises veebikeskkonnas, saavad vanemad teabe keskkonna vahendusel. Samasuguse isikunime olemasolu ei takista lapsele soovitud nime andmist, vaid annab vanematele teadmise ja võimaluse kaaluda, kas nad soovivad lapsele panna juba esinevat isikunime.

5. Isikunime muutmise õigusega isikute ringi on lisatud Eesti elamislooga rahvusvahelise kaitse saaja. Piiratud õigus nime muutmiseks antakse muu riigi kodanikele olukordadeks, kui neile Eestis perekonnaseisuautoimingu saadud eesnimi või perekonnanime nende kodakondsusriik ei tunnusta.

6. Alaealise perekonnanime muutmise võimalusi kitsendatakse. Alaealisele saab anda ainult sama perekonnanime, mida vanem kannab. Piiranguga kaitstakse lapse huve, tagades, et laps kannab oma vanema perekonnanime ning seeläbi säilib tema identiteedi järjepidevus ja seos pereringiga.

Nii nagu kehtivas NS-is, jäävad ka INS-i alles järgmised põhimõtted.

1. Isikunimi koosneb eesnimest ja perekonnanimest, st järgitakse eesti isikunimemalli.
2. Isiku eesnimi peab vastama tema soole, vastassoole juurdunud eesnimi saab üksnes mõjuval põhjusel.

3. Muus tähestikus kirjutatud isikunimede ümberkirjutamisel kasutatakse ministri määrusega kinnitatud tähetabeleid.
4. Sünni registreerimisel valivad vanemad lapsele eesnime; kui vanemad ei kanna ühist perekonnanime, lepivad nad kokku, kumma perekonnanime laps kandma hakkab.
5. Abielu sõlmimisel ja lahutamisel saab vahetada perekonnanime, sama õigus on kooselulepingu sõlmimisel ja selle lõpetamisel.
6. Sooandmete muutmisel saab hakata kandma soole vastavat eesnime ja vastava sootunnusega perekonnanime.
7. Saab taotleda ees- ja perekonnanime muutmist.
8. Isikunime muutmise avalduse saab esitada turvalises veebikeskkonnas ning tingimuste kontroll, otsuse tegemine ja kanne rahvastikuregistrisse toimub võimaluse korral automaatselt ilma ametniku sekkumiseta.
9. Alaealiste suhtes seksuaalkuriteo toimepanemise eest süüdimõistetud isikutel ei ole võimalik nime muuta ja see piirang on eluaegne.
10. Keerukamates nimetoimingutes saab kasutada nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust.
11. Siseministeriumi valitsemisalas luuakse isikunimekomisjon.

2.3. Eelnõu koostamine

2015. aastal oli kooskõlastamisel kehtiva nimeseaduse väljatöötamiskavatsus¹ (edaspidi *väljatöötamiskavatsus*). Pärast seda peeti NS-i eelnõu loomiseks ümarlauakohtumisi ja mitu isikunimekomisjoni koosolekut. NS-i väljatöötamiskavatsuse kooskõlastasid kõik ministeeriumid.

Eelnõu koostamisel on võimaluse korral arvestatud väljatöötamiskavatsuse kohta esitatud ettepanekuid. Eelnõu koostamisel on lähtunud väljatöötamiskavatsuses esitatud eesmärkidest ja probleemipüstitusest, kuid mitmes küsimuses on eelnõus valitud väljatöötamiskavatsusest konkreetsem või sellest erinev lahendus. Kui väljatöötamiskavatsuses käsitleti süüdimõistetud isikute nimemuutmise piiramist veel analüüsitava võimalusena, siis eelnõuga kehtestatakse teatavate kuritegude toimepanijatele selged piirangud, lähtudes avaliku korra, õigusselguse, läbipaistvuse ning teiste isikute turvalisuse kaitses. Samuti nähakse ette üldreegel, et vabalt valitud perekonnanimeks ei saa võtta nime, mida kannab rahvastikuregistri järgi elav isik; selle eesmärk on vältida näiliste perekondlike seoste loomist ning kaitsta nime kandvate isikute identiteeti ja enesemääramisõigust. Lisaks sätestatakse eelnõus võrreldes väljatöötamiskavatsusega uue lahendusena vanemate teavitamine samanimeliste elavate isikute olemasolust, et toetada teadlikumat nimevalikut.

Väljatöötamiskavatsusega võrreldes on eelnõus täpsemalt ja süsteemsemalt lahendatud ka topeltperekonnanimede ning alaealise perekonnanime muutmise küsimused. Kui väljatöötamiskavatsuses käsitleti topeltperekonnanimede piiramist peamiselt probleemina, mis vajab korrastamist, siis eelnõus on sellest kujundatud selge põhimõte, mille kohaselt topeltperekonnanimede edasikandumist üldjuhul piiratakse, lähtudes eesti nimetraditsiooni kaitses eesmärgist. Samuti kitsendatakse alaealise perekonnanime muutmise võimalusi, sidudes lapse perekonnanime senisest tugevamalt vanema nimega ning rõhutades lapse huve ja nime järjepidevust. Erinevalt väljatöötamiskavatsusest lõimitakse eelnõuga nimeõiguse regulatsioon ulatuslikumalt ka registreeritud kooseluga, et tagada sarnaste perekonnaõiguslike olukordade võrreldav kohtlemine.

¹ Eelnõude infosüsteemi toimiku number [15-1697/01](#).

Enne käesoleva eelnõu väljatöötamist valmis 2020. aastal nimeseaduse terviktekst², mille ministriumid kooskõlastasid ja mis esitati Vabariigi Valitsusele ning milles olevatest põhimõtetest on eelnõu koostajad lähtunud. Varasemat eelnõu versiooni ei esitatud Riigikogule, sest ei jõutud üksmeelele registreeritud elukaaslaste ühise perekonnanime küsimuses. See küsimus lahenes hiljem kooseluseaduse muutmisega, mille kohaselt saab registreeritud elukaaslane soovi korral võtta oma registreeritud elukaaslase perekonnanime.³

Valminud on INS-i tervikteksti eelnõu, milles on tehtud hulk sisulisi ja vormilisi muudatusi. Suuremad ja kaalukamad sisulised muudatused on näiteks teatavate süütegude eest süüdimõistetud isikul keeld isikunime muuta; vanema teavitamine lapse sünni registreerimisel, kui lapsele soovitatavat isikunime kannab RR-i andmetel vähemalt üks elus isik; ning piirang, et nime muutmise korral vabalt valitud perekonnanime ei anta perekonnanime, mis on RR-i andmetel elava isiku perekonnanime. Vormilised muudatused on paragrahvide ümberjaotamine ja ühendamine.

Sätete kujundamisel on arvestatud, et need võimaldaksid endiselt osutada olemasolevaid isikunime andmise ja muutmisega seotud teenuseid ning toetaksid ka tulevikus arendatavaid isikunimedega seotud sündmusteenuseid. Sündmusteenustest mõjutatud nimetoimingud (nime andmine sünni registreerimisel, nime vahetamine seoses abielu või registreeritud kooseluga ja nime muutmine) päädivad isikunime kandmisega rahvastikuregistrisse, st sündmusteenuse järgmise osateenuse käivitab rahvastikuregistri kanne. INS-i regulatsioon ei erine NS-i regulatsioonist viisil, mis seaks ohtu juba olemasolevad või tulevikus loodavad sündmusteenused.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu on jagatud kaheksaks peatükiks. Esimeses peatükis kehtestatakse üldsätted, mis puudutavad seaduse reguleerimisala, eesmärki, isikuandmete töötlemist, isikunime kasutamist avaliku ülesande täitmisel, isikunime kirja pilti, piiratud teovõimega isiku nimetoimingut ning nõudeid eesnimisele ja perekonnanimele nende andmisel, vahetamisel ja muutmisel. Teises peatükis sätestatakse isikunime andmine sünni registreerimisel ning põlvnemise ja lapsendamise asjades. Kolmandas peatükis sätestatakse perekonnanime vahetamine abielu sõlmimisel ja lahutamisel ning kooselulepingu sõlmimisel ja lõpetamisel, samuti isikunime vahetamine sooandmete muutmisel. Neljandas peatükis sätestatakse isiku taotluse alusel isikunime muutmist reguleerivad normid. Viiendas peatükis reguleeritakse isikunime kohaldamist, ümberkirjutamist ja korrastamist. Kuuendas peatükis sätestatakse isikunimekomisjoni ja nimeteadusliku usaldusasutuse rollid. Seitsmendasse peatükki on koondatud järelevalve ja vaidlustamise sätted ning kaheksandasse peatükki seaduse rakendamine ja seaduste muutmine.

Kuna seadusega reguleeritakse füüsilise isiku nimega seotud küsimusi, peab see kajastuma ka seaduse pealkirjas – sõnas „isikunimeseadus“. Eesti keeles võib sõna „nimi“ kasutada mitmes tähenduses: nimi on inimesel, asukohal (reguleeritud kohanimeseadusega), äriühingul (reguleeritud äriseadustikuga) jm. Kehtiva NS-i eelnõu 369 SE I nimetati alguses samuti isikunimeseaduseks, kuid eelnõu menetlusdokumentidest ei selgu seaduse pealkirja muutmise põhjus. Seaduse korrektne pealkirjastamine vastavalt reguleerimisalale on otstarbekas ja tagab õigusselguse.

² Eelnõu toimiku nr [19-0616](#). EIS-i toimiku number [19-0616](#).

³ [RT I, 06.07.2023, 6](#).

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse seaduse reguleerimisala, eesmärk ja teiste seaduste kohaldamisala.

Võrreldes kehtiva NS-iga on INS-i reguleerimis- ja kohaldamisala sisuliselt laiem ning süsteemsem. Esiteks laiendatakse reguleerimisala: peale isikunime andmise ja kohaldamise hõlmab uus seadus sõnaselgelt nime vahetamist ja muutmist ning nimetoimingute vaidlustamise ja järelevalve korda. Samuti sätestatakse eraldi seaduse eesmärk – hoida eesti nimetraditsiooni ning tagada isikunime ühtne ja õiguspärane kasutamine –, mis toetab seaduse tõlgendamist ja kaalutusõiguse teostamist.

Teiseks on täpsemalt ja selgemalt reguleeritud teiste seaduste kohaldamine. Kui kehtivas seaduses viidatakse üldiselt perekonnaseisutoimingute seaduse kohaldamisele reguleerimata küsimustes, siis uue seadusega reguleeritakse selgelt haldusmenetluse, tsiviilkohtumenetluse, perekonnaseisutoimingute, kooselulepingu menetluse ning rahvastikuregistri seaduse kohaldamine. Sellega suurendatakse õigusselgust ja eristatakse ühemõtteliselt materiaalõiguslikud normid menetlusnormidest.

Muudatustega kajastatakse selgemalt nimetoimingute tegelikku menetluspraktikat, parandatakse normitehnilist täpsust ja välditakse tõlgendusvaidlusi.

Eelnõu § 1 lõikega 1 määratakse seaduse reguleerimisala, eesmärk ja kohaldamisala. Sättega antakse ülevaade küsimustest, mida seadusega reguleeritakse, ning piiritletakse seaduse esemeline ulatus. Seadus hõlmab isikunime andmise, vahetamise, muutmise ja kohaldamise põhimõtteid ning korda. Lisaks sätestatakse isikunime ühtse kasutamise alused ning nimetoimingu vaidlustamise ja nimetoimingu üle järelevalve tegemise kord.

Sätte eesmärk on koondada isikunimeõiguse põhialused ja menetlusraamistik ühte seadusesse, et tagada isikunime kasutamise õigusselgus, ühtne halduspraktika ning isikute õiguste tõhus kaitse.

Võrreldes kehtiva NS-iga on eelnõu § 1 lõikes 2 selgelt sätestatud, et INS-i eesmärk on hoida eesti nimetraditsiooni⁴ ning tagada isikunimedele ühtne ja õiguspärane kasutamine. Põhiseaduse preambulis on viidatud eesti rahvuse ja kultuuri säilimise olulisusele ning PS §-s 6 on sätestatud, et Eesti riigikeel on eesti keel.

Eelnõu eesmärk on säilitada eesti nimetraditsiooni. Eesti nimetraditsioon on ajas muutunud ja kindlasti muutub ka edaspidi. Nimetraditsiooni tekke selgitusi leiab Eesti Keele Instituudi (edaspidi *EKI*) 2002. aasta nimekorralduse analüüsis⁵ (edaspidi *nimekorralduse analüüs*). Selles märgitakse järgmist: „Niisiis iseloomustab eesti eesnimistut 1) nimede paljusus (iga uus nimemood toob kaasa uusi nimesid, mis hõlpsasti eelmised välja vahetavad); 2) nimemoe kiire

⁴ Eesti nimetraditsiooni on kirjeldanud Eesti nimeuurijad, näiteks Edgar Rajandi, kelle raamatule „Raamatut nimedest“ tuginetakse siiani. Lisaks Edgar Rajandile on Eesti nimetraditsiooni uurinud perekonnanimedele uurija Helmut Tarand jt. Praegu koostatakse „Eesti perekonnanimeraamatut“, mille koostamises osalevad näiteks Fred Puss, Marja Kallasmaa, Udo Uibo jt. Eesti nimetraditsiooni on uurinud ka näiteks nimeteadlased Eve Alender, Kairit Henno, Annika Hussar, Peeter Päll ja Evar Saar „Nimekorralduse analüüs“, millega saab tutvuda veebiaadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40634/Keel_Nimekorraldus.pdf. Eestipäraste eesnimede temaatikat on käsitlenud näiteks Julius Mägiste. Tema seisukohtadega saab tutvuda teoses „Eestipäraseid eesnimesid“: https://www.emakeeleselts.ee/digiraamatud/AES-toimetised_XXVIII.pdf. Perekonnanimedele kohta on olemas Kairit Henno lühikokkuvõte „Meie perekonnanimedele ajaloo“, millega saab tutvuda veebiaadressil https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2003_1/OK_2003-1_04.pdf. Nimeteadusega seotud lisaallikate viidetega saab tutvuda Eesti Keele Instituudi kodulehel <http://www.eki.ee/nimeselts/bib/>.

⁵ Eesti Keele Instituudi nimekorralduse analüüs (2002). Kättesaadav veebiaadressil <http://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/327c027a-81cc-44c6-b4fa-5a1222b27e81/content>.

vaheldumine; 3) avatus võõrapärasusele (nimesid nii laenatakse kui ka jäljendatakse võõrapärasust omanimeses, nt liidete, võõrtähtede rohkusega); 4) julge nimelooming (tehisnimed 20. sajandi alguses, sarnased protsessid hiljem, 1950.–1970. aastatel ning analoogne käitumine ka hiljem).“ Üldiselt eelistatakse anda lapsele üks eesnimi, kuid kasutatakse ka teisi võimalusi ja sellise valiku lubamine on kinnistunud nimetraditsioonis.

Nimekorralduse analüüsis märgitakse järgmist: „Perekonnanimed pandi eestlastele XIX sajandi algupoolel: Liivimaa kubermangus 1823–1826 ning Eestimaa kubermangus 1835. Enne seda oli seaduse kaitse all olevaid püsivaid ametlikke perekonnanimesid vaid vähestel eestlastel, peamiselt linnades. Suuremat osa rahvast kutsuti lisanimedega, mis moodustatud koha-, isanimest, ametinimetusest vm. Lisanimed olid seejuures üsna muutlikud, kui just elukoht või amet ei pärandunud põlvest põlve. /.../ Nime algkujuks oli nimepaneku protokollidesse kantud kuju. Kuna protokolliti enamasti saksa keeles ja vanas kirjaviisis, leidis rohkelt eestikeelsete nimede moonutusi, ka olid paljud tol ajal pandud nimed võõrkeelsed (eelkõige saksakeelsed). Leidis segakeelseid, samuti omakeelseid, kuid kõlbeliselt kohatuid nimesid. /.../ Rahvusriigi sündides 1918. a ja eesti keelele riigikeele staatuse andmisega seoses hakati enam tähelepanu pöörama ka isiku-, eeskätt perekonnanimede korraldamisele. Tuli tegelda põhiliselt kolme probleemiga: 1) nimekirjutuse küsimused, 2) perekonnanimede panek veel perekonnanimeta kodanikele, 3) nimede muutmine. /.../ perekonnanimede võtmise seadusega (RT 1926, 11, 10) kohustati kõiki veel perekonnanimeta Eesti kodanikke omale kuue kuu jooksul perekonnanime võtma. Nime võtmisest tuli teatada kohalikule perekonnaseisuametnikule, kes nime protokollis. Seaduse eirajatele pidi nime määrama siseminister. Seega hiljemalt 1926. aasta lõpuks pidid kõigil Eesti kodanikel olema perekonnanimed.“

Seega saab öelda, et eesti nimetraditsiooni nimemall on eesnimi + perekonnanimi. Eesnimi antakse sünnil ja selle valivad vastsündinu vanemad. Perekonnanimi on nimemalli kohustuslik osa ja selle andmist reguleeritakse seadusega.

Nõukogude võimu perioodil, 1941.–1991. aastal reguleeriti isikunime andmist eri õigusaktidega, kuid nende põhimõtte oli sama: lapsele anti vanemate ühine perekonnanimi või erinevate nimede korral ühe vanema perekonnanimi, vallaslaps sai ema perekonnanime. Abielu sõlmimisel sai üks abikaasast võtta teise abikaasa perekonnanime ühiseks perekonnanimeks, aga mõlemad abikaasad võisid jääda ka oma perekonnanimega. Perioodil 1984–1986 oli keelatud rohkem kui ühe eesnime andmine. Nimemalli osa oli ka isanimi – eesnimi + isanimi + perekonnanimi.

Eesti nimetraditsiooni hulka kuulub kindlasti ka nime muutmine. Näiteks hakati nimesid eestistama alates 1919. aastast, esmalt eraalgatuslikult ja alates 1934. aastast riikliku poliitikana. Kuni 1934. aasta lõpuni eestistati 1081 perekonnanime kokku 2659 isikul. Nimede eestistamise eesmärk oli mõjutada eestlasi võtma seniste võõrapäraseks peetud (saksapärase) ees- ja perekonnanimede asemele uusi, rõhutatult eestipäraseid. Eesti iseseisvusajal eestistas oma nime üle 200 000 isiku.

Eesti nimetraditsiooni võib lühidalt kokku võtta järgmiselt: vastsündinu eesnime valivad tema vanemad ja eesnimi võib koosneda kuni kolmest eesnimest, laps kannab vanemate ühist või ühe vanema perekonnanime, abielu sõlmimisel võib saada ühise perekonnanime või jääda oma perekonnanimega, abielu lahutamisel võib saada tagasi varem kantud perekonnanime.

Eelnõu § 1 lõikes 2 sätestatud teine eesmärk on isikunimede ühtlustatud ja õiguspärane kasutamine Eestis. Isikunimi antakse sünnil, seda võib vahetada perekonnasündmustega ja muuta isiku soovil – kõik see eeldab kindlaid ja selgeid reegleid. Eelkõige on see oluline isikutele, kes saavad oma valikutes seadusest tuge, aga ka haldusorganitele, et nõustada ja

abistada isikuid haldusmenetluses ning tagada nende võrdne ja õiguspärane kohtlemine. Lisaks Eestis perekonnaseisutoimingutega tehtavatele nimetoimingutele on vaja selgelt reguleerida olukorrad, kus Eestis kasutatakse teise riigi dokumendil märgitud isikunime.

Eelnõu § 1 lõikega 3 sätestatakse, et käesolevas seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi. Isikunime andmine, vahetamine, muutmine ja kohaldamine toimub haldusmenetluses ning seega rakendatakse nendes toimingutes haldusmenetluse seadust (edaspidi *HMS*), arvestades käeoleva seaduse erisusi. Näiteks HMS-i kohaselt kehtib haldusakt alates adressaadile teatavaks tegemisest või kättetoimetamisest, kui haldusaktis ei ole ette nähtud hilisemat kehtima hakkamist (*HMS* § 61 lõige 1), kuid eelnõuga loetakse nimemuutmise otsus kehtivaks ja nimemuutmine toimunuks uue isikunime kandmisest RR-i, mille järel tehakse isikule kättesaadavaks nimemuutmist kajastav RR-i väljavõte, mis tõendab nime muutust.

Paragrahvi 1 lõikega 4 täpsustatakse, et juhul kui isikunime andmine, muutmine või kohaldamine toimub tsiviilkohtumenetluses, kohaldatakse menetlusele tsiviilkohtumenetlust reguleerivaid sätteid, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti.

Sätte eesmärk on tagada menetlusnormide ja materiaalõiguslike normide selge eristamine. Kohus lahendab isikunime andmise või muutmise küsimusi tsiviilkohtumenetluse korras, kohaldades menetlusele vastavaid menetlusnorme. Samas tuleb nime sisuliste eelduste ja piirangute hindamisel lähtuda isikunimeseadusest kui materiaalõiguslikust regulatsioonist.

Näiteks lapsendamise menetluses võib kohus anda lapsele uue ees- ja perekonnanime. Kuigi menetlus toimub tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel, tuleb lapse nime määramisel arvestada isikunimeseaduses sätestatud nõudeid ja piiranguid, sealhulgas nime lubatavuse tingimusi.

Sättega välditakse tõlgenduslikku ebaselgust ja kinnitatakse, et tsiviilkohtumenetluse kohaldamine ei välista isikunimeseaduse materiaalõiguslike normide kohaldamist nime küsimustes.

Eelnõu § 1 lõikega 5 nähakse ette, et kui nimetoiming tehakse perekonnaseisutoimingu raames, kohaldatakse menetlusele PKTS-i, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti. Enamik nimetoiminguid on menetluslikult perekonnaseisutoimingute osa. Isikunime andmine toimub sünni registreerimise menetluses ning isikunime vahetamine abielu sõlmimise ja lahutamise ning sooandmete muutmise menetluses, mida tehakse PKTS-i alusel, ning nende toimingute menetluslikud eeldused kehtestatakse PKTS-is. Seega rakendatakse nendes toimingutes PKTS-i, arvestades käeoleva seaduse erisusi. Näiteks tuleb abielu sõlmimise avaldusel märkida, millist perekonnanime kumbki abielluja pärast abielu sõlmimist kandma hakkab (*PKTS* § 37 lõike 2 punkt 1), kuid eelnõus sätestatakse, et nime võib vahetada ainult üks abiellujatest, võttes teise abikaasa perekonnanime ühiseks perekonnanimeks või liites sidekriipsuga teise abikaasa perekonnanime oma perekonnanime järele (*INS* § 13 lõige 1). *INS*-is sätestatakse nõuded isikunimedele eri perekonnaseisutoimingute tegemisel.

Eelnõu § 1 lõikega 6 sätestatakse, et kui nimetoiming tehakse kooselulepingu sõlmimise või lõpetamise raames, kohaldatakse menetlusele kooseluseadust, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti. Nimetoimingud, mis tehakse kooselulepingu sõlmimise või lõpetamise menetluse raames, tehakse kooseluseaduses sätestatud menetluskorra alusel. See tähendab, et menetluslikud eeldused, lepingu sõlmimise kord ja vorminõuded tulenevad kooseluseadusest.

Samas tuleb isikunime muutmise sisuliste eelduste ja piirangute hindamisel lähtuda

isikunimeseadusest kui materiaalõiguslikust regulatsioonist. Isikunimeseaduses sätestatakse nime lubatavuse tingimused ja piirangud, mida tuleb arvestada ka kooselulepingu sõlmimise või lõpetamisega seotud nimetoimingute tegemisel. Seega rakendatakse nimetoimingule menetluslikult kooseluseadust, arvestades isikunimeseadusest tulenevaid erisusi ja nime nõudeid.

Eelnõu § 1 lõikega 7 sätestatakse, et INS-i alusel tehtud nimetoimingute rahvastikuregistrisse kandmisel kohaldatakse rahvastikuregistri seadust. Kehtivas NS-is puudub viide RRS-ile, kuid kuna INS-i alusel tehtavate nimetoimingute tulemused kantakse RR-i, on vajalik viidata, et nendes toimingutes rakendatakse RRS-i, arvestades INS-is sätestatud erisusi. Näiteks on RRS-i kohaselt rahvastikuregistrisse kantavaks isikuandmeteks isikunimi INS-i tähenduses; eelnõuga täpsustatakse, milliselt dokumendilt ja milliste reeglite järgi isikunimi rahvastikuregistrisse kantakse (INS §-d 33 ja 34). Lisaks kohaldatakse RRS-i näiteks rahvastikuregistrisse kantud andmete säilitamise ja väljastamise korral.

Eelnõu §-ga 2 reguleeritakse isikuandmete töötlemist. Kehtivas NS-is ei ole isikuandmete töötlemine reguleeritud ja seetõttu on vaja lisada INS-i isikuandmete töötlemist reguleerivad sätted.

Eelnõu § 2 lõikega 1 nähakse ette, et isikuandmeid töödeldakse käesolevas seaduses, perekonnaseisutoimingute seaduses, rahvastikuregistri seaduses või muus isikuandmete töötlemist reguleerivas õigusaktis sätestatud alustel ja korras. Nimetoimingute tegemiseks töödeldakse isikuandmeid, sealhulgas eriliigilisi isikuandmeid, RR-is. RR-i rakendused on loetletud RRS-i alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2018. aasta määruse nr 129 „Rahvastikuregistri ülesehitus, turvaklass, täpne andmekoosseis ja andmeandjate üleantavate andmete loetelu“⁶ §-s 1¹. Perekonnaseisutoimingute menetlused, sealhulgas nende raames tehtavad nimetoimingud ja ka isikunime muutmise menetlused, viiakse läbi RR-i menetlustarkvaras.

RR-i kantud isikunime, põlvnemise ja perekonnaseisuandmeid kasutatakse mitmes nimetoimingus, näiteks:

- sünni registreerimisel kontrollitakse, kas lapsele soovitud isikunime juba kannab mõni isik;
- isikunime muutmisel kontrollitakse, kas isikul on soovitud perekonnanimega põlvnemise, abielu või registreeritud kooselu kaudu seos;
- vabalt valitud perekonnanime taotlemisel kontrollitakse, kas soovitud nime kantakse eesnimena ja mitmel isikul selline eesnimi on.

Seega töödeldakse nimetoimingutes menetlusosaliste andmeid, kuid ka kolmandate isikute andmeid, kui see on vajalik asjaolude väljaselgitamiseks.

Eelnõu § 2 lõikes 2 tuuakse välja, milliseid rahvastikuregistrisse kantud isikuandmeid nimetoimingutes töödeldakse.

Isikuandmete kategooriate tabelid, täpsemad andmekoosseisud ja töötlemise eesmärgid leiab allpool olevast tabelist.

⁶ [RT I, 25.11.2025, 5.](#)

Isikuandmete kategooriad

Isikuandmete kategooria	Täpsem andmekoosseis	Töötlemise eesmärk
Isikunimi	Ees- ja perekonnanimi	Isiku üldandmed, mis on vajalikud isikusamasuse kontrollimiseks; lapsele antava või nimemuutmisel taotletava ees- ja perekonnanime vastavuse kontroll isikunimeseaduse nõuetele
Isikukood	Isikukood	Isiku üldandmed, mis on vajalikud isikusamasuse kontrollimiseks
Sugu	Sugu	Antava või muudetava eesnime vastavuse kontroll isikunimeseaduse nõuetele; vahetamisel vajalik otsustada ees- ja perekonnanime soole vastava kuju muutmine või taastamine
Abielu või registreeritud kooselu andmed	Suhte liik, suhte alguse ja lõppemise aeg; abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanimi; abielu või kooselulepingu andmed; abielluja või registreeritud elukaaslase perekonnanime aluseks oleva sündmuse (sünd, abielu või kooselulepingu sõlmimine) andmed; abikaasa või registreeritud elukaaslase varem kantud perekonnanimed	Abielu või kooselulepingu sõlmimisel või nimemuutmisel on võimalik taotleda abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime või lisada tema perekonnanimi isiku enda perekonnanimele; abielu lahutamisel või kooselulepingu lõpetamisel on lubatud vahetada perekonnanimi varem kantud perekonnanimega; vajalikud selleks, et kontrollida nime saamise õiguslikku alust
Eestkostete andmed	Ees- ja perekonnanimi või asutuse nimetus; isiku- või registrikood; eestkostete alguse ja lõppemise kuupäev; tehingud, mida eestkostetav võib teha eestkostja nõusolekuta	Vajalikud selleks, et kontrollida esindusõigust
Elukoha andmed	Eesti ja välisriigi elukoha aadressiandmed	Vajalikud selleks, et hinnata põhjuseid nimemuutmise menetluses
Hooldusõiguse andmed	Ees- ja perekonnanimi või asutuse nimetus; isiku- või registrikood; hooldusõiguse staatus	Vajalikud selleks, et kontrollida esindusõigust
Kodakondsuse andmed	Kodakondsus	Isikunimeseaduses sätestatud juhtudel võimalik muuta välisriigi kodanikul nime; välisriigi kodakondsuse alusel võimalik teha seaduses sätestatud erand

Isikuandmete kategooria	Täpsem andmekoosseis	Töötlemise eesmärk
Kontaktandmed	E-post, telefoninumber	Vajalikud selleks, et kontakteeruda isikuga
Lisa-aadressid	Lisa-aadress	Kantakse seaduses sätestatud juhtudel isikunime muutmise avalduselt rahvastikuregistrisse
Perekonnaseisuandmed	Vallaline, abielus, lahutatud, lesk, registreeritud kooselus, registreeritud kooselu lõpetatud, registreeritud kooselu lõppenud	Vajalikud selleks, et kontrollida teatud eeldustele vastamist nimemuutmise menetluses, näiteks kui isik soovib pärast abikaasa surma võtta nimemuutmise menetluse kaudu tema perekonnanime
Põlvnemise andmed	Põlvnemissuhe vanemaga, põlvnemissuhe õe või vennaga, põlvnemissuhe üleneja sugulasega	Antava perekonnanime vastavuse kontroll isikunimeseaduse nõuetele; vajalikud selleks, et kontrollida isikunimeseaduses sätestatud nime muutmise alust, sealhulgas hinnata seda, kas isik soovib võtta üleneja sugulase dokumentaalselt tõendatud nime
Surmaandmed	Surmaaeg ja -koht	Vajalikud selleks, et kontrollida teatud eeldustele vastamist nimemuutmise menetluses, näiteks kui isik soovib pärast abikaasa surma võtta nimemuutmise menetluse kaudu tema perekonnanime
Sünniandmed	Sünniaeg ja -koht	Vajalikud selleks, et hinnata põhjuseid nimemuutmise menetluses
Teovõime piiramise andmed	Teovõime piiramise fakt	Vajalikud selleks, et kontrollida esindusõigust
Ütluspõhised andmed rahvuse, emakeele ja kõrgeima omandatud haridustaseme kohta	Rahvus, emakeel, kõrgeim omandatud haridustase	Perekonnanime andmisel, vahetamisel või muutmisel võib nime kirjaipilti muuta rahvuse nimetraditsiooni järgi, kui selles rahvuses perekonnanimesid sellisel viisil eristatakse. Emakeele ja hariduse andmeid kogutakse statistilistel eesmärkidel
Viibimiskoha andmed	Viibimiskoha aadress	Vajalikud selleks, et kontakteeruda isikuga ja kontrollida isikunime avalduse viisi
Menetlusandmed		

Isikuandmete kategooria	Täpsem andmekoosseis	Töötlemise eesmärk
Andmed isikule usulise talituse käigus antud eesnime kohta	Andmed isikule usulise talituse käigus antud eesnime kohta	Vajalikud selleks, et tõendada, kas soovitud eesnimi on isikule antud usulise ühenduse usulise talituse käigus, mis võimaldab anda võõrkeelse eesnime
Isiku esitatud menetluslikud andmed	Isiku esitatud menetluslikud andmed	Isik võib nimetoimingu raames avaldada täiendavaid isikuandmeid, mis võivad, aga ei pruugi omada menetluses tähtsust
Isiku esitatud nime muutmise põhjuse andmed	Isiku esitatud nime muutmise põhjuse andmed	Nimemuutmise menetluses tuleb seaduses sätestatud juhtudel hinnata nime muutmise põhjust
Isiku kriminaalkorras karistatuse andmed ja karistusregistri arhiivi kantud andmed	Isiku kriminaalkorras karistatuse andmed ja karistusregistri arhiivi kantud andmed	Kriminaalkorras karistatud isikute nimemuutmise õiguse piirangu kontrollimiseks peab tegema päringu karistusregistrisse või selle arhiivi. Päringu tegemisel töödeldakse nime muuta sooviva isiku isikukoodi ja kriminaalkorras karistamise andmeid

Eelnõu lõikes 3 tuuakse välja, milliseid menetlusandmeid töödeldakse nimetoimingute tegemiseks. Need on andmed, mida ei kanta rahvastikuregistrisse isikuandmetena, ei koguta süsteemselt ega ole võimalik rahvastikuregistrist väljastada, kuid mida töödeldakse ja säilitatakse rahvastikuregistris menetlusandmetena.

Isikuandmete vastutavad töötledjad isikuandmete kaitse üldmääruse⁷ järgi on eelnõu § 2 lõike 4 kohaselt nimetoiminguid läbiviivivad asutused.

Eelnõu § 2 lõikega 5 sätestatakse, et isikuandmete säilitamine on reguleeritud RRS §-ga 8, mille kohaselt säilitatakse RR-i kantavaid isikuandmeid RR-is alaliselt. Menetlustoimingud, sealhulgas isikuandmete töötlemine ja säilitamine, on hõlmatud RRS §-s 8 sätestatuga, kuna nimetoimingud tehakse rahvastikuregistri menetlustarkvaras. RRS §-s 7 on sätestatud, et nimeseaduses ettenähtud haldusmenetluse käigus saadud või loodud dokumenti, mis on registreeritud rahvastikuregistris, ei pea haldusorgan registreerima asutuse dokumendiregistris.

Kehtivas NS-is puudub isikuandmete töötlemise regulatsioon.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse isikunime ja nimetoimingu mõiste ning isikunime kasutamise põhimõtted.

Eelnõu § 3 lõikega 1 määratletakse, mida saab mõista isiku ametliku nime all. Isikunimena saab käsitada nime, mis on kantud dokumenti või andmekogusse. Andmekogu all tuleb mõista mitte ainult RR-i, aga ka teisi riigi infosüsteemi kantud andmekogusid. Dokumenti kantakse

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, 04.05.2016, lk 1–88.

isikunimi üldjuhul RR-i kantud andmete alusel, aga näiteks abielu sõlmimisel koostatud dokumenti kantakse uus isikunimi, kui abielluja perekonnanime vahetab. Samuti käsitatakse isikunimena välisriigi dokumendis, nii isikut tõendavas dokumendis kui ka näiteks perekonnasündmuse dokumendis, märgitud nime.

Eelnõu § 3 lõikega 2 kehtestatakse isikunime mõistele kaks nõuet: see koosneb eesnimest ja perekonnanimest ehk antakse isikunime mall „eesnimi + perekonnanimi“. Võrreldes teiste rahvuste nimetraditsiooniga on eesti isikunimi lihtne, selles ei ole kesknime (nagu taani isikunimedes) ega isanime (nagu vene isikunimedes).

Eelnõu § 3 lõikega 3 sätestatakse nimetoimingu mõiste. Nimetoiming on õiguslikul alusel isikunime kandmine dokumenti või andmekogusse. Seda mõistet kasutatakse kõikides isikunimega tehtavates toimingutes: isikunime andmisel, vahetamisel, muutmisel ja kohaldamisel. Eri asutused teevad nimetoiminguid erinevatel õiguslikel alustel, näiteks lähtub Politsei- ja Piirivalveamet nimetoimingute tegemisel ka oma valdkondlikest eriseadustest, lisaks tehakse nimetoiminguid PKTS-i alusel.

Eelnõu § 3 lõike 4 kohaselt kasutavad kõik avalikku ülesannet täitvad asutused oma toimingutes RR-i kantud isikunime. Nii kasutab RR-i kantud isikunime Politsei- ja Piirivalveamet isikule isikut tõendava dokumendi, elamisloa vm dokumendi andmisel, haridusasutus õppurite nimekirja koostamisel, perekonnaseisuametnik lapse sünni registreerimisel ja abielu sõlmimisel, notar kooselulepingu sõlmimisel jne. Kui isiku nimi on välisriigis muutunud (näiteks abielu sõlmimisel), tuleb tal esitada vastavad andmed RR-i kandmiseks, vastasel juhul lähtub avalikku ülesannet täitev asutus isiku nimest seni, kuni RR-i kandmiseks on esitatud uued andmed.

Eelnõu § 3 lõikega 5 reguleeritakse olukorrad, kus isiku andmed ei kuulu RR-i kandmisele (isikud, kellel ei ole RR-i subjekti staatust). Sel juhul võib avaliku ülesande täitmisel kasutada isikut tõendavasse dokumenti kantud isikunime. Niisugust erandit võib vajada notar pärimismenetluses.

Võrreldes NS-ga on sätted eelnõus ühtlustatud. Eelnõuga loobutakse kehtivas NS-is kasutusel olevatest mõistetest „nimeõiguslik muudatus“ ja „nimekanne“. Nimetatud mõisted lisati NS-le nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõuga 351 SE seoses perekonnaseisutoimingute seaduse kavandatava vastuvõtmisega, kuna nimetatud seadusega sooviti minna üle perekonnaseisutoimingu elektroonilisele süsteemile, mille üheks osaks on ka nimeõigusliku muudatuse tegemine seoses perekonnasündmusega. INS reguleerib perekonnasündmusega seotud nime andmist (sünni registreerimisel) ja vahetamist (seoses abielu, kooselulepingu ja sooandmete muutmisega), samas PKTS sätestab, mida nendes menetlustes RR-i kantakse. Nii märgib PKTS § 22 lõike 1 punktis 1, et sünni registreerimisel kantakse rahvastikuregistrisse lapse isikunimi; § 42 lõike 4 punktis 2 on märgitud, et abielu registreerimisel kantakse rahvastikuregistrisse abielu sõlmimisel valitud uus perekonnanimi; § 49¹ lõikes 2 on märgitud, et soo muutmisel kantakse rahvastikuregistrisse eesnimi ja perekonnanimi. INS annab reeglid, millist isikunime saab PKTS-i menetlustes anda, ning PKTS ise reguleerib, kuidas koos muude andmetega ka isikunimi RR-i kantakse. INS ei vaja eraldi regulatsiooni selleks, et PKTS-i menetlustes andmed RR-i jõuaksid.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse isikunime kirja pildi nõuded. NS §-ga 5 nähakse ette isikunime õigekirjutusreeglid, kuid hulk selle paragrahvi sätteid reguleerib isikunime kohaldamisega seotut. Seetõttu on vaja eelnõuga kehtestada selged isikunime kirja pildi reeglid.

Eelnõu § 4 lõikega 1 nähakse ette, et isikunime kirjutamisel kasutatakse eesti-ladina tähestiku tähti. Nimetatud tähestik sisaldab nii eestikeelsete sõnade kui ka võõrsõnade kirjutamiseks vajalikke tähti, tavapärase *w* ja *y* kõrval ka kõiki diakriitiliste märkidega tähti, mille aluseks on ladina tähed, näiteks *ŋ*, *ā*, *ó*. Isikunime kirjutamiseks saab kasutada ka teatud sümboleid, näiteks sidekriips kahe eesnime või kahe perekonnanime vahel.

Nime kirja pildis lubatakse vaid teatud sümboleid. Seega ei saa isikunimes kasutada numbreid, mittesõnalisi tähiseid ega muid sümboleid. Näiteks sooviti Rootsisis 1991. aastal sündinud lapsele panna eesnimeks *Brfxccxxmnpccclllmmnprxvclmncckssqlbb11116*. Seadusandja võimalus on sellises olukorras vahele astuda ja piirang seada, et tagada õigusselgus.

Eelnõu § 4 lõikega 2 antakse valdkonna eest vastutavale ministrile volitusnorm kehtestada isikunime kirjutamisel kasutatavate eesti-ladina tähtede ja sümboolite loetelu.

Isikunime kirjutamisel kasutatavate eesti-ladina tähtede ja sümboolite loetelu kehtestamiseks volitatava valik sõltub esmajoonelise reguleeritava küsimuse olulisusest ehk sellest, kas rakendusakti sisu üle peaks otsustama Vabariigi Valitsus või minister. Kui küsimus on valdkonnaspetsiifiline, on volitusnormi kavandamisel kohane anda volitus kehtestada ministri määrus. Kui küsimus puudutab teataval määral ka teise ministri valitsemisala, tuleb kaaluda, kas piirduda Vabariigi Valitsuse seaduse § 49 lõike 2 kohaselt teise ministriga kooskõlastamisega või kavandada volitusnorm Vabariigi Valitsuse määruse kehtestamiseks. Eespool nimetatud rakendusakt puudutab ka Välis- ja Rahandusministeeriumi valitsemisala, kuid valdkonnaspetsiifilisuse tõttu on põhjendatud kehtestada määrus „Isikunime andmisel ja kohaldamisel kasutatavate eesti-ladina tähtede ja sümboolite loetelu“ ministri määrusena.

Eelnõu § 4 lõikega 3 nähakse ette, et isikunime kandmisel isikut tõendavasse dokumenti lähtutakse isikut tõendavate dokumentide seadusest. Seose loomine kahe seaduse vahel on vajalik olukordadeks, kus isikut tõendavasse dokumenti ei ole võimalik kanda kõiki ladina tähestiku tähti (näiteks *å*, *ŋ*). Isikut tõendavate dokumentide seaduse § 9¹ lõikes 1 on sätestatud, et kui isikunimes on võõrtähti, kantakse isikunimi dokumenti Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (*ICAO*) ümberkirjutusreeglite kohaselt, säilitades võimaluse korral algupärased tähed. Seega saab isikut tõendava dokumendi väljaandmisel vajaduse korral teha erandi INS § 3 nõudest, et avaliku ülesande täitmisel lähtutakse rahvastikuregistrisse kantud isikunimest.

Eelnõu § 4 lõikega 4 sätestatakse reegel, et isikunimi kantakse RR-i suurtähtedega. Seega antakse selge õiguslik alus RR-i pidamisel tugineda juba kujundatud praktikale. Selline erisus isikunime kirja pildis ei muuda isikunimed kirjutamise üldreeglit, algustähe ortograafia järgi kirjutatakse kõik isikunimed suure algustähega.

Kehtivas NS-is ei olnud isikunime kirja pildilt reguleerivad sätted ühtselt reguleeritud ja normid olid killustatult eri sätetes. Samaks jääb põhimõte, et isikunime kirjutamisel kasutatakse eesti-ladina tähestiku tähti; isikunimes ei saa kasutada numbreid, mittesõnalisi tähiseid ega muid sümboleid. Uus on säte, mis lubab kanda isikut tõendavasse dokumenti isikunime RR-i kantud isikunimest erineva kirja pildiga. Uus on ka alus isikunime suurtähtedega RR-i kandmiseks. Määruse volitusnorm on Vabariigi Valitsuse asemel antud valdkonna eest vastutavale ministrile.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse üldnorm, mida tuleb järgida piiratud teovõimega isiku nimetoimingu tegemise korral. Alaealise nimetoiming on eelkõige sünni registreerimisel isikunime andmine. On selge, et selles toimingus ei saa välja selgitada lapse arvamust, kuid vanemad peavad nime valimisel vältima äärmusi, ebasobivaid nimesid, mis tulevikus võivad lapse huvitsid kahjustada. Lapse jaoks olulisema mõjuga nimetoiming on isikunime muutmine

ja selles tuleb lapse arvamus välja selgitada, kui tema arengutase seda võimaldab. Lapse arvamusel ei ole juriidilist kaalu. Lapse nimemuutmisest ei saa keelduda, kui laps sellega ei nõustu, kuid sellistes olukordades peab vanem arvestama lapse soove ja avaldusest loobuma. Riigikohtu tsiviilkolleegium on esile toonud lapse nime järjepidevuse põhimõtte ja märkinud oma otsuses⁸: „Lapse nime kontinuiteedi põhimõtte tuleneb nii Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse § 9 lõike 1 teisest lausest kui ka ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 7 lõikest 1, mille järgi on igal lapsel alates sünnihetkest õigus oma nimele, ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 8 lõike 1 järgi peavad osalisriigid austama lapse õigust säilitada oma identiteet (sh nime).“ Eelnõus ei ole *expressis verbis* esile toodud kohustust lähtuda lapse huvidest, kuid niisugune kohustus tuleneb lastekaitse seaduse §-dest 3 ja 21. Kohus on viidatud lahendis märkinud, et kui vanemad otsustavad lapse perekonnanime muutmise üle, peavad nad silmas pidama lapse igakülgset heaolu, st lähtuma tema huvidest, mitte muudest, sealhulgas oma subjektiivsetest kaalutlustest. Määrav ei saa olla vanema soov lapse nime muuta, vaid esikohale tuleb seada lapse huvi olemasoleva nime asemel muud nime kanda.

Lapse huvide kindlakstegemiseks tuleb muu hulgas selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanusele ja arengutasemele sobival viisil ning võtta tema arvamus ühe asjaoluna huvide hindamisel arvesse lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest. Kui kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid hinnatakse tervikuna, kujuneb põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava nimemuutmise otsusega. Kui lapse huvisid ei ole võimalik tema küsitlemisega välja selgitada (näiteks imiku puhul), ei pea seda tegema. Vajaduse korral kasutab nimetoimingut tegev ametnik lastekaitsetöötaja abi.

Lapse arvamuse selgitab välja eelnõu § 17 lõikes 2 nimetatud asutus – pädev kohalik omavalitsus. Kui e-teenuse kaudu esitatud avaldus on jõudnud asutuse töölauale, võtab ametnik avalduse esitajaga ühendust, et leppida kokku lapsega vestlemise aeg. Kui lapse nimemuutmise avaldus esitatakse asutuses kohapeal, siis lepitakse kohe kokku ka vestluse aeg, võimaluse korral peetakse vestlus viivitamata.

Kui lapse nimemuutmise avaldus vormistatakse välisesinduses ja laps viibib koos avalduse esitajaga samas välisriigis, siis toimub ka vestlus lapsega sealsamas – kas kohe avalduse vormistamisel või lepitakse selleks kokku eraldi aeg. Kui laps, kelle nime soovitakse muuta, viibib Eestis, korraldab lapsega vestlemise asutus, kellele avalduse esitaja on avalduse saatnud.

Lapse arvamus on oluline, sest hoolimata piiratud teovõimest on tal isiksusena teadmine oma minapildist ja nime tähendusest. Seega tuleb lapse arvamus välja selgitada eelkõige seetõttu, et laps oleks teadlik teda puudutavatest otsustest. Kui ametnik jätab lapse arvamuse välja selgitamata, võib see kahjustada lapse huve, kuid vastutus lapsele vastumeelse nime andmise eest lasub siiski vanemal, kes lapse nimemuutmise avalduse esitab. Kuna lapse arvamusel ei ole õiguslikku kaalu, saab lapse nime muuta ka siis, kui laps ei soovi nime muuta, aga vanem jääb oma soovi juurde ega loobu avaldusest.

Piiratud teovõimega täisealise isiku nimetoimingu tegemisel lähtutakse piiratud teovõimega täisealise isiku huvidest, mille väljaselgitamiseks küsitakse tema arvamust niivõrd, kuivõrd ta on võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundlikult kaaluma. Piiratud teovõimega täisealist isikut tuleb asjaoludest ja tehtud otsustest teavitada mõistlikus ulatuses, millest isik aru saab. Oluline on, et piiratud teovõimega täisealist isikut ei jäetaks otsuse tegemisest kõrvale, selgitamata talle asjaolusid ja otsuse sisu. Piiratud teovõimega täiskasvanud isiku puhul on selline lähenemisviis omane toetatud otsustamissüsteemile. Eestis rakendatakse asendatud otsuse põhimõtet. Kui täiskasvanud isikul on kohus piiranud teovõimet, siis järelikult on talle

⁸ RKTCo 29. oktoobri 2014. aasta otsus nr [3-2-1-96-14](#), punkt 21.

määratud eestkostja, kes teeb tema asemel otsuseid selles ulatuses, nagu kohus on võimaldanud. Kohus võib küll isiku arvamust küsida ja seda arvestada, aga nimevahetuse vajalikkuse üle otsustab siiski eestkostja.

Piiratud teovõimega isiku arvamuse väljaselgitamisel lähtutakse üldistest haldusmenetluse põhimõtetest. Vajaduse korral kasutab nimetoimingut tegev ametnik sotsiaalhoolekande spetsialisti abi.

Sarnaselt lapse arvamuse väljaselgitamisele tehakse piiratud teovõimega täisealise arvamuse kindlaks avaldust menetlevas asutuses, sealhulgas välisesinduses.

Võrreldes NS-iga on piiratud teovõimega isiku nimetoimingute tegemisel selgemalt välja kirjutatud vajadus kaitsta isikute õigusi, kaasates neid rohkem menetlusse ning arvestades nende õigusi ja huvisid.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse nõuded eesnimeme selle andmisel, vahetamisel ja muutmisel. Sätete eesmärk on kaitsta eesti nimetraditsiooni ja eesti keelt ning tagada eesnime kasutatavus (näiteks kirjapildi järgi hääldamine).

Eelnõu § 6 lõikega 1 sätestatakse üldreegel eesnimes lubatud nimede arvu kohta. See reegel vastab ka praktikas juurdunud ootusele: enim kantakse ühte eesnime, harvem kahte eesnime, vähesel määral kolme eesnime. Kaks eesnime võib kirjutada eraldi või siduda sidekriipsuga. Kolme eesnime kirjutamisel ei ole sidekriipsu kasutamine lubatud. Sarnased eesnimede piirangud on ka Eesti naaberriikides, näiteks Lätis on lubatud kuni kaks eesnime ja Soomes kuni neli eesnime.

Eelnõu § 6 lõikega 2 nähakse ette, et ilma mõjuva põhjuseta ei või anda eesnime, mis on juurdunud nime saaja vastassoo eesnimena. Lapsele sünnil nime andmisel saab mõjuva põhjusena arvestada ühe vanema kodakondsusriigi nimetraditsiooni, näiteks on prantslastel olnud komme kanda kahte või kolme nime, seejuures on teine või kolmas nimi sageli pandud (vana)vanavanemate austuseks ega vasta nimekandja soole (kui kaksiknime eri osad on soolise kuuluvuse mõttes vastandlikud, siis määrab soo esimene nimi, näiteks *Jean-Marie* on mees, *Marie-George* on naine). Nimemuutmise mõjuv põhjus võib olla ka näiteks soolise identiteediga seotu, vastassoole juurdunud eesnime saab anda ka enne, kui sooandmeid RR-is muudetakse.

Samas ei saa kõiki eesnimesid üheselt liigitada kandja soo järgi. Näiteks eesnimi *Ilo* on Eestis kasutusel mõlemal sool. Loodusnähtustest inspireeritud eesnimed, eelkõige hiljuti kasutusele võetud nimed, ei ole soo alusel selgelt eristatavad. Näiteks eesnimi *Lumi* on Eestis kasutusel alates 2002. aastast ja seda kannavad naissoost isikud, kuid seda nime võib anda ka meessoost isikule. Teistes riikides kannavad eesnime *Lumi* ka meessoost isikud. Näiteks eesnimi *Torm* on Eestis kasutusel alates 2000. aastast ja seda kannavad meessoost isikud, kuid seda nime võib anda ka naissoost isikutele. Teistes riikides kannavad eesnime *Torm* valdavalt meessoost isikud. Mõni võõrkeelne eesnimi, mis muudes riikides on omane pigem meessoole, sarnaneb kirjapildilt Eestis kasutatavate naisenimedega. Leidub ka vastupidiseid näiteid: eesnimi *Janary* on Eestis kasutusel üksnes mehenimena, kuid mujal maailmas ka naisenimena.

Otstarbekas ei ole sätestada seaduses ammendavat loetelu asjaoludest, mida võib käsitada mõjuva põhjusena anda eesnimi, mis on juurdunud üksnes nime saaja vastassoo eesnimena. Mõjuva põhjuse hindamisel lähtutakse ka ühiskonnas toimuvatest protsessidest, soolise identiteediga seotut saab käsitleda mõjuva põhjusena soole mittevastava eesnime andmise hindamisel. Põhjuse esitamine ei eelda, et avalduse esitajal tuleb avaldada delikaatseid

isikuandmeid, kuid ametnik peab veenduma, et otsus valida vastassoole juurdunud eesnimi on läbi mõeldud.

Eelnõu § 6 lõikega 3 nähakse ette, et eesnimi, mida RR-i andmetel ei kanna ükski isik, ei tohi olla vastuolus heade kommetega. Seadusega ei piirata eesnime andmisel, vahetamisel või muutmisel kasutatavaid eesnimesid üksnes nendega, mida inimesed juba kannavad, vaid lubatud on eesnime ka välja mõelda. Eesnime väljamõtlemisel tuleb arvestada sellega, et eesnime kandjale ei tohi see tekitada probleeme. Näiteks on soovitud poisslapsele anda sünni registreerimisel eesnimi *Tellis*; ehituskivi tähendava eesnime kandmine võib tekitada koolikiusu jms. Kas ja millisel juhul on väljamõeldud eesnimi vastuolus heade kommetega, on üheselt võimatu määratleda ning seega ei täpsustata seaduses enam. Menetluses, kus tuleb tuvastada väljamõeldud nime vastavus heade kommetega, lähtutakse alati konkreetsest nimest ning antakse nime taotlejale võimalus oma valikut selgitada ja põhjendada. Vajaduse korral saab menetleja küsida nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust, et selgitada välja nime vastavus headele kommetele.

Eelnõu § 6 lõike 4 kohaselt peab eestikeelse eesnime kirjpilt vastama eesti kirjakeele normis sätestatud eesti õigekirjutusreeglitele. Eesti kirjakeele normi (edaspidi *kirjakeele norm*) all mõistetakse õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude süsteemi⁹. Kirjakeele norm peab tagama ametliku keelekasutuse ühtluse ja selguse ning soodustama keelekasutuse hea tava rakendamist. Kirjakeele norm on määratud EKI uusima õigekeelsussõnaraamatuga, Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsustega ning keeleteoimkonnas heaks kiidetud ortograafiareeglistiku, normatiivse käsiraamatu ja grammatikaga. Sätte eesmärk on hoida eesti keelt ja eestikeelseid eesnimesid ning vältida olukorda, kus nimes ei ole küll võõrkeelsuse tunnuseid, kuid nime ei saa näiteks kirjpildi kohaselt hääldada. Muu hulgas eeldab kirjakeele norm, et ühesilbilises sõnas on pikk täishäälik või kaashäälik. Mõlemat näidet saab iseloomustada järgmiselt: eesnimes *Tõn* puudub pikk häälik, samuti hääldub see kirjpildist erinevalt *Tõnn*.

Eelnõu § 6 lõikega 5 sätestatakse, et eesnimi, mis ei vasta eesti kirjakeele normis sätestatud eesti õigekirjutusreeglitele, loetakse võõrkeelseks. Nimi on võõrkeelne, kui selles on võõrtähed (näiteks *C*, *Q*), samuti diakriitikutega tähed, mida eesti tähestikus pole (näiteks *Á*, *Č*); nime kirjpilt ja hääldus ei kattu üheselt (näiteks *Hope* vs. [*hõup*]), nimi on ühesilbiline, aga ei märgita mõnda häälikut pikaks (näiteks *Klo*, *Pu*), nimes on muud võõrapärasuse tunnused (näiteks nime alguses *G*, *B*, *D* häälduvad *k*, *p*, *t*), võõrapärased tähejärjendid, mida eesti omasõnades ei esine (näiteks *bh*, *sh*). Nime võõrkeelsuse hindamisel võib olla vajalik küsida nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust.

Võõrkeelne eesnimi on kooskõlas eelnõus sätestatud nõuetega siis, kui see vastab vähemalt ühele eelnõu § 6 lõike 5 punktides 1–3 sätestatud tingimusele. Eelnõu § 6 lõike 5 punktiga 1 nähakse ette, et võõrkeelse eesnime saab anda juhul, kui see on eesnimenäiliselt kasutusel. Eesnime kasutust on võimalik kontrollida RR-ist, aga ka teiste riikide usaldusväärsetest registritest (näiteks Rootsi Maksuamet) või veebilehtedelt (näiteks LinkedIn), kust selgub seos reaalse isikuga. Usaldusväärseks tõendiks ei loeta suhtlusportaalides kasutatavaid nimesid, kunstnikunimesid ega kirjandus-, filmi- või videoklipitegelaste, müütiliste olendite jt nimesid. Samuti ei peeta usaldusväärseks dokumente, mis on vanas kirjaviisis (eesti keeles näiteks märgiti *v*-täht vanas kirjaviisis *w*-tähega, kaashäälikuühendites märgiti tähed *topelt*).

Võõrkeelne eesnimi vastab eelnõuga sätestatud nõuetele ka siis, kui soovitud eesnimi on

⁹ Eesti kirjakeele rakendamise norm on sätestatud Vabariigi Valitsuse 9. juuni 2011. aasta määrusega nr 71, „Eesti kirjakeele normi rakendamise kord“.

struktuurilt sarnane kasutusel oleva eesnimega (eelnõu § 6 lõike 5 punkt 2). Näiteks on Eestis levinud *y*-lõpulised naisenimed, kasutusel on eesnimi *Sirlily*, mis on struktuurilt sarnane nimega *Annely*. Nimedel *Sirlily* ja *Annely* on sarnane struktuur – olemasolevale eesnimetele on lisatud silp *-ly*.

Eelnõu § 6 lõike 5 punktiga 3 nähakse ette, et võõrkeelse eesnime saab anda ka siis, kui on tõendatud, et isikule on see eesnimi antud Eesti usuliste ühenduste registrisse kantud või välisriigis seaduslikult tegutseva ja sarnase õigusliku staatusega usulise ühenduse usulise talituse käigus. Usulise talituse käigus eesnime andmisele ei rakendata eelnõuga sätestatud reegleid. Sellise nime saanud isikul võib olla õigustatud huvi kanda sama nime ka isikunimena ja eelnõuga ei ole asjakohane seda takistada.

Eelnõu § 6 lõikega 6 lubatakse kasutusel olevat võõrkeelset eesnime muuta eesti keele struktuurile vastavamaks. Näiteks soovitakse lapsele anda sünni registreerimisel eesnimi *Braiti*, mis on võõrkeelne algustähe *b* pärast ja mille kasutus Eestis ega teistes riikides ei leia kinnitust. Tõendatud kasutus on aga võõrkeelsel nimel *Brighty*. Nime *Braiti* saab pidada nime *Brighty* muganduseks, sest nimedel on erinev kirjaipilt, kuid samasugune hääldus. Kuna mugandamine eeldab võõrkeelse nime hindamise oskust, võib olla vajalik küsida mugandamise kohta nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust.

Eelnõu § 6 lõikega 7 nähakse ette, et võõrkeelse eesnime hindamisel võetakse vajaduse korral aluseks nimeteadusliku usaldusasutuse arvamus. Arvamust võib küsida ametnik, kelle menetluses tekib vajadus eesnime hinnata, aga seda saab teha ka isik, kes taotleb sellist eesnime endale või oma lapsele. Eesti Keele Instituudi kodulehel on arvamuse küsimiseks eraldi veebivorm.

NS-ist ei võeta INS-i üle piirangut soole mittevastava eesnime andmiseks. Eelnõuga jääb välja ka keeld anda sellist eesnime, mis koos perekonnanimega ei ole kooskõlas heade kommetega ning mis koos perekonnanimega moodustab üldtuntud isiku isikunime. Esmalt piirab see põhjendamatult vanemate õigust sünni registreerimisel valida lapsele eesnime, teisalt on pea võimatu määratleda, kas tekkiv isikunimi on vastuolus heade kommetega või millised isikud on üldtuntud. Uuena laiendatakse võõrkeelse eesnime andmise võimalusi: lisaks mujal riigis tõendatult kasutusel olevale eesnimetele võib anda struktuurilt sarnase kasutusel oleva eesnime ning võõrkeelset eesnime võib muuta eesti keelekasutusele vastavaks.

Eelnõu §-ga 7 sätestatakse nõuded perekonnanimele selle andmisel, vahetamisel ja muutmisel.

Eelnõu § 7 lõike 1 punktiga 1 kehtestatakse üldreegel, et perekonnanimeks võib olla üks nimi. Selline reegel on kooskõlas eesti nimetraditsiooniga, sest juba perekonnanimede andmisel 19. sajandi esimesel poolel anti perekonnanimeks üks nimi.

Eelnõu § 7 lõike 1 punktiga 2 sätestatakse kahest nimest koosneva perekonnanime lubatavus ja määratletakse termin „topeltperekonnanimi“.

Kahest nimest koosnevad perekonnanimed on samuti osa eesti nimetraditsioonist ning nende andmine on olnud võimalik abielu sõlmimisel. Kahest nimest koosnev perekonnanimi seotakse sidekriipsiga, luues nii terviku, mis isikunimemallis „eesnimi + perekonnanimi“ asetub tervikuna perekonnanime kohale. Kahest nimest koosnevat perekonnanime on võimalik anda:

- abielu ja kooselulepingu sõlmimisel perekonnanime vahetamisel (eelnõu § 13 lõike 1 punktid 2 ja 3);
- abielu või kooselulepingu alusel perekonnanime muutmisel (eelnõu § 26 lõike 1 punktid 5, 6 ja 7);

- sünni registreerimisel nime andmisel, põlvnemise tuvastamisel või lapsendamisel (eelno § 9 lõiked 2, 3 ja 5).

Eelno § 7 lõike 1 punktiga 3 lubatakse anda kuni kolmest nimest koosnevat perekonnanime, kui rakendatakse muu riigi õigust. Kolmest nimest koosnevat perekonnanime saab anda näiteks lapsele sünni registreerimisel, kui tema vanema kodakondsusriigi õigusega on nii lubatud (§ 9 lõige 4). Erandina võib anda kolmest nimest koosnevat perekonnanime ka abielu või kooselulepingu sõlmimisel, kui isiku enda või tema kaaslase kodakondsusriigi õigusega on nii lubatud (§ 13 lõige 3). Siinjuures tuleb menetleval ametnikul välja selgitada, milliseid nimesid on võimalik lugeda nime osaks ja milliseid mitte. Eraldi nimeks ei loeta partikleid (näiteks *von*, *la*).

Eelno § 7 lõikega 2 kehtestatakse reegel, et perekonnanime vahetamisel ja muutmisel võib sidekriipsuga ühendada üksnes ühest nimest koosnevad perekonnanimed. Seega ei lubata tekkida liitperekonnanime, mis koosneb enamast kui kahest nimest. Kui abielu sõlmimisel soovib topeltperekonnanime kandev isik kanda ka abikaasa perekonnanime, tuleb tal topeltnimest loobuda kas enne abielu sõlmimist või on tal võimalus topeltperekonnanimes liidetud nimi asendada uue abikaasa perekonnanimega (eelno § 13 lõike 1 punkt 3). Topeltperekonnanimed moodustavad osa eesti nimetraditsioonist, kuid nende tekkimisele seatakse eelnouga väga selged reeglid. Enamast kui kahest nimest koosnevad perekonnanimed ei kannu eesti nimetraditsiooni ja ei ole põhjendatud seda traditsiooni muuta.

Eelno § 7 lõikega 3 nähakse ette, et nimed, mille kirja pilt erineb rahvuse või keele nimetraditsiooni tõttu soo, perekonnaseisu või muu tunnuse poolest, loetakse samaks perekonnanimeks. Selle reegli sätestamine eelnouga on vajalik, et rakendada sünni registreerimisel vanema perekonnanime andmise reeglit, näiteks anda tütarlapsele isa perekonnanime, aga lisada sellele naissoo tunnus. Samuti on reeglit vaja selleks, et abielu sõlmimisel saaks ühiseks perekonnanimeks lugeda mehe nime ka siis, kui naine saab mehe perekonnanime, millele on lisatud naissoo tunnus. Säte on oluline ka siis, kui nimemuutmise menetluses on vaja hinnata, kas soovitud perekonnanime kannab RR-i andmetel elav isik. Kui RR-i kantud perekonnanime erineb soovitud nimest vaid soo, perekonnaseisu või muu tunnuse poolest, jääb nimi piirangu alla. Rahvuse või keele nimetraditsioon võib määrata, kas perekonnanime kirja pilti muudetakse soo, perekonnaseisu või muu tunnuse alusel, kuid otsuse, kas perekonnanime kirja pilti lubatud viisil muuta, teeb nimetoimingu osaline ise. Näiteks on vene nimedele omane naissoo ja meessoovormi eraldamine vastava lõpuga, kuid abielu sõlmimisel võib naine võtta mehe perekonnanime samal kujul, kui mees seda kannab, tal ei ole kohustust kanda mehe nime naissoovormi.

Iseloomulik perekonnanime kirja pildi erinevus, kus perekonnanime meessoovormile lisatakse naissoo tunnus, on:

- vene nimedel (näiteks *Ivanov – Ivanova*, *Rutskoi – Rutskaja*, *Gorski – Gorskaja*),
- läti nimedel (näiteks *Dzintars – Dzintare*, *Klētnieks – Klētniece*, *Gailis – Gaile*, *Baltis – Baltā*).

Leedu nimedes lisatakse perekonnanime meessoovormile samuti naissoo tunnus, mis aga on erinev vallalisel ja abielus naisel (näiteks *Urbonas – Urbonaitė – Urbonienė*, *Butkus – Butkutė – Butkienė*). Iiri perekonnanimedele on eripärane soole vastava eesosise lisamine perekonnanime ette (näiteks *Ó Dónaill – Ní Dhónaill*, *Mac Mathúna – Nic Mathúna*).

Võrreldes NS-iga on eelnouga täpsustatud kahest nimest koosneva perekonnanime reegleid. Muudetud on perekonnanime muutmise käsitlust soo või muu tunnuse tõttu. Nimesid ei loeta enam ühiseks lihtsalt seepärast, et nende kandjad on seotud abielu, põlvnemise või hõimlusega.

Selle asemel lähtutakse nime kirja- ja pildimoodustamisest ehk sellest, kuidas perekonnanime meessoovormist saab moodustada naissoovormi.

NS-iga on ette nähtud, et tunnused, mille alusel perekonnanimesid käsitatakse ühise perekonnanimena, kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. INS volitusnormi ei anna, vajaduse korral võetakse aluseks nimeteadusliku usaldusasutuse arvamus, juhiseid sootunnusega nime moodustamiseks annab EKI teatmik¹⁰.

Eelnõu §-ga 8 sätestatakse isikunime andmise eeldused, mille järgi on isikunime andmine lapsele isikunime panemine sünni registreerimisel, isaduse omaksvõtul, isaduse tuvastamisel või isaduse vaidlustamisel ning lapsendamisel või lapsendamise kehtetuks tunnistamisel.

Võrreldes NS-iga ei muudeta eeldusi, kuid täpsustatakse sätete sõnastust.

Eelnõu §-ga 9 reguleeritakse lapsele sünni registreerimisel isikunime andmise võimalusi.

Eelnõu § 9 lõikega 1 nähakse ette, et otsustusõigus lapse isikunime valimisel on lapse vanematel või kohtu määratud eestkostjal. Teatud juhtudel on otsustusõigus eestkostja ülesandeid täitval valla- või linnavalitsusel. Kui lapsel on vaid üks vanem, siis valib tema lapsele nime.

Olukord, kus vastsündinu vanemad ei jõua kokkuleppele lapsele antavas isikunimes, taandub PKS §-le 176, mille kohaselt täidab kuni eestkostja määramiseni eestkostja ülesandeid lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud. Vastsündinu huvides on sünniandmete kandmine rahvastikuregistrisse vanematega seose loomine. Kui vanemad siin lapse õigusi kaitsta ei suuda, on täidetud eestkoste seadmise eeldused – esindusõigust ei ole alaealise lapse kummalgi vanemal. Jah, teoreetiliselt saab öelda, et vastsündinu on alati seotud emaga ja ema kaudu ka ema abikaasaga / registreeritud elukaaslasega, kuid need asjaolud on kolmandatele isikutele kättesaadavad alles rahvastikuregistrisse vastava kande tegemisel. Antud juhul ei ole tegemist vanemate erimeelsusega hooldusõiguse suhtes – siin kindlasti ei otsusta kohalik omavalitsus. Kui vanemad ei ole kohaliku omavalitsuse korraldusega nõus, on neil võimalik see halduskohtus vaidlustada, samuti saab lapse nime hiljem nimemuutmise menetluses muuta. Ka perekonnaseisutoimingute seaduse (edaspidi *PKTS*) § 22 lõikes 4 lähtutakse samast, eestkoste seadmise eelduste täitmise loogikast, kui eestkostja ülesandeid täitvale valla- või linnavalitsusele antakse õigus esitada sünni registreerimise avaldus.

Eesnime valikul tuleb lähtuda eelnõu §-st 6, milles on sätestatud nõuded eesnime andmisel, vahetamisel ja muutmisel.

Eelnõu § 9 lõikega 2 antakse lapsele perekonnanime andmise valikud. Eelnõu § 9 lõike 2 punktiga 1 nähakse ette, et lapsele võib anda perekonnanimeks ühe vanema perekonnanime. Põlvemise kaudu perekonnanime edasiandmine on eesti nimetraditsiooni oluline osa. Perekonnanimi ei ole lihtsalt nimi, vaid põlvkondi ühendav tunnus. Kui vanemad kannavad erinevaid perekonnanimesid, on nende valida, kumma perekonnanime laps kandma hakkab. Lapse perekonnanime valikul ei pea vanemad lähtuma pere vanematele lastele valitud perekonnanimest, sama pere lapsed võivad kanda kas ema või isa perekonnanime. See tähendab, et ühes peres võivad samade vanemate lastel olla erinevad perekonnanimed. Ka kaksikutele võib anda erinevad perekonnanimed.

¹⁰ [Eesti Õigekeelsuskäsiraamat](#).

On hulgalisel peresid, kus lastel on üks ema, aga erinevad isad – sellisel juhul on paratamatu, et kui lapsele eelistatakse anda isa perekonnanimi, kannavad sama ema lapsed erinevaid perekonnanimesid. Erinevat perekonnanime kandvad vanemad peavad iga lapse sünnil saama otsustada, kumma perekonnanime laps kandma hakkab. Ei ole ühtegi mõjuvat põhjust nõuda mitmikel sama perekonnanime, sest nende omavaheline seotus tuleb siiski vanematest (samade vanemate lapsed), mitte sellest, et nad on õed-vennad.

Eelnõu § 9 lõike 2 punktiga 2 lubatakse lapsele anda perekonnanimeks ühe vanema topeltperekonnanimest ühe nime. Näiteks oli lapse ema perekonnanimi enne abiellumist lapse isaga *Tamm*, abielludes sai tema perekonnanimeks *Tamm-Kask*. Lapse isa perekonnanimi on *Kask*. Lapsele saab sünni registreerimisel anda perekonnanimeks kas *Tamm* või *Kask*.

Eelnõu § 9 lõikega 3 reguleeritakse topeltperekonnanime andmist lapsele. Kuna topeltperekonnanimi ei ole eesti nimetraditsioonis tavapärane, tuleks pigem hoiduda selliste nimede andmisest ja juurdetektamisest. Nii ei võimalda eelnõu anda lapsele vanema topeltperekonnanime, mille vanem sai abielu või kooselulepingu sõlmimisel või selle kestel nime muutmiseks. Kui üks vanematest kannab selliselt saadud nime, ei ole vanematel muud valikut, kui anda lapsele selle vanema perekonnanimi, kellel on üheosaline nimi või siis topeltperekonnanimega vanema nimest üks perekonnanimi. Kui lapse sünd registreeritakse isa andmeteta ja ema kannab eespool nimetatud mitmeosalist perekonnanime, siis saab anda lapsele ema topeltperekonnanime, samuti ühe perekonnanime osa topeltperekonnanimest. Topeltperekonnanime edasiandmist ei piirata eelnõuga vaid siis, kui vanem on saanud selle nime sünnil või kui mõlemad vanemad kannavad selliselt saadud nime, samuti juhul, kui lapse õde või vend vanema topeltnime juba kannab. Sünnil saadud topeltperekonnanime edasiandmiseks võib olla õiguspärane ootus. Tegemist võib olla mitu põlvkonda tagasi tekkinud perekonnanimega, mille edasiandmine võib perekonna või suguvõsa identiteedi seisukohalt olla oluline. Olukorras, kus mõlemad vanemad kannavad topeltperekonnanime, on erand vältimatult vajalik, sest lapsel on õigus vanema perekonnanimele ja valikuvõimalust ei ole. Kui pere vanem laps juba kannab vanema topeltperekonnanime, siis võib laste võrdse kohtlemise eesmärgil sama topeltperekonnanime anda ka vastsündinule.

Eelnõu § 9 lõikega 4 lubatakse eelnõu § 9 lõigetes 2 ja 3 sätestatust teha erand, kui lapse vanematel on oma kodakondsuse kaudu seos muu riigiga. Nii näiteks saab hispaania nimetraditsiooni kohaselt anda lapsele perekonnanimeks vanemate nimede kombinatsiooni (tavapäraselt isa perekonnanimedest esimene ja ema perekonnanimedest esimene), india nimetraditsiooni kohaselt jääb laps ilma perekonnanimeta, kui kumbki vanem perekonnanime ei kanna. Ehkki Eesti isikunimemall on eesnimi + perekonnanimi, saab muu riigi nimetraditsiooni alusel sellest kõrvale kalduda. Kuigi isikul võib tekkida eesnime või perekonnanime puudumise tõttu asjaajamises probleeme, et tähenda see, et peaksime isikule andma nime, mida tema kodakondsusriik talle ei võimalda. Seega võib näiteks India kodanikule sünnil antud (kastiühiskonnas sobimatu) perekonnanimi takistada tal kodakondsusriigis isikut tõendavat dokumenti taotlema ning kui talle väljastatakse pass ilma perekonnanimeta, tekib tal probleeme sünnidokumendi kasutamisega, kuna sellel ei ole tema ametlik nimi.

Samuti saab lapsele anda vanema abieluga või kooselulepinguga saadud topeltperekonnanime, kui see oleks vanema kodakondsusriigis võimalik.

Lapsele saab anda vanema abielu või kooselulepingu sõlmimisel või nimemuutmisel saadud topeltperekonnanime ka siis, kui tema sünd registreeritakse ilma teise vanema andmeteta. Kui lapse perekonnanime valiku otsustab eestkostja, saab ka tema valida lapse perekonnanimeks üksnes lapse vanema perekonnanime.

Kui ettepaneku lapsele nime andmiseks teeb eestkostja või eestkostja ülesannete täitja ning lapse vanemad on teada ja lapse sünd registreeritakse vanemate andmetega, saab lapsele anda ema või isa perekonnanime, eestkostjal ei ole õigust valida muud perekonnanime. Seda põhimõtet kinnitab ka eelnõu § 9 lõikes 2 sätestatud põhimõte, mille kohaselt antakse lapsele tema vanema perekonnanimi.

Sünni registreerimisel ees- ja perekonnanime andmise küsimustes on kohus leidnud, et kuigi lapsele nime andmine kuulub perekonna eraelu kaitsealasse, võivad riigid kehtestada nimetraditsioonist ja õigusselgusest tulenevaid nõudeid, kui need on selgelt sätestatud ega ole meelevaldsed¹¹. Samuti on kohus pidanud konventsiooniga kooskõlas olevaks perekonnanime süsteemi puudutavaid piiranguid, sealhulgas topelt perekonnanime andmisele seatud nõudeid, rõhutades riigi laia otsustamisruumi selles valdkonnas.¹² (vt *Heidecker-Tiemann vs. Saksamaa; Freifrau von Rehlingen jt vs. Saksamaa*).

Eelnõu § 9 lõikega 5 reguleeritakse olukordi, kus valla- või linnavalitsus peab täitma eestkostja ülesandeid, mis on reguleeritud perekonnaseaduse (edaspidi *PKS*) §-s 176. Kui eestkostet teostatakse teadmata päritolu lapse üle, saab eestkostja valida perekonnanime arvestades eelnõu nimemuutmise sätteid. Perekonnanime valikul juhendatakse eelnõu nimemuutmise peatüki sätetest.

Kui lapse vanemad ei jõua lapse isikunimes kokkuleppele või lapse ainuke vanem või eestkostja ei tee mõistliku aja jooksul ettepanekut lapsele antava isikunime kohta, läheb otsustusõigus üle valla- või linnavalitsusele, kelle kohustus on vajadusel täita eestkostja ülesandeid. Kohustus tekib sellel valla- või linnavalitsusel, kelle haldusterritooriumil on lapse ema RR-i kantud elukoht. RRS-i kohaselt kantakse lapse sünni registreerimisel Eestis vastsündinu elukoha aadressina RR-i tema ema RR-i kantud elukoha aadress lapse sünni ajal (RRS § 71 lõige 1). Vajadusel võib kohustuse võtta ka vastsündinu hariliku viibimiskoha valla- või linnavalitsus (*PKS* § 176 lõige 4). *PKTS*-i kohaselt tuleb lapse sünni registreerimise avaldus esitada ühe kuu jooksul lapse sündimise päevast arvates (*PKTS* § 23 lõige 1). Kui kiiresti pärast selle tähtaja möödumist peab valla- või linnavalitsus sekkuma, sõltub konkreetsetest asjaoludest. Valla- või linnavalitsus otsustab lapsele antava isikunime kirjaliku motiveeritud haldusaktiga.

Eelnõu § 9 lõikega 6 antakse lapse vanemale ja eestkostjale võimalus sünni registreerimise avaldust esitades saada teavet, kas soovitud isikunime juba kannab RR-i andmetel mõni elav isik. Vastav kontroll tehakse igas sünni registreerimise menetluses; kui avaldus esitatakse e-teenuses, kuvatakse teave teenuse sees pärast lapsele soovitud nime märkimist; kui avalduse esitab asutus kohapeal, esitab vastava selgituse ametnik. Sünni registreerimisel ei ole keeldu anda elava isikuga sama isikunime, kuid selline teave aitab vanemal või eestkostjal teha teadlikuma valiku, andes võimaluse vältida samanimeliste isikute teket. Kui selgub, et sünni registreerimise avaldusel on märgitud lapsele isikunimi, mida keegi juba kannab, on vanemal või eestkostjal võimalus valida uus nimi või jääda oma valiku juurde. Sellisele teabele puudus isikutel varem juurdepääs, kuid selleks oli olemas põhjendatud huvi. Vanemat või eestkostjat teavitatakse nii sama isikunime kandvate isikute arvust kui ka nende isikute vanusest (sünniaasta täpsusega).

Samasuguse kontrolli läbib isikunimi ka muudel lapsele isikunime andmise juhtudel. Isaduse omaksvõtu avalduse menetluses – kui lapsele soovitakse anda isa perekonnanimi – kontrollib avaldust menetlev asutus soovitud isikunime esinemist RR-ist. Kui kohus menetleb põlvnemise

¹¹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 24. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas [22500/93](#) Guillot vs. Prantsusmaa. Euroopa Inimõiguste Kohtu 6. septembri 2007. aasta otsuses kohtuasjas [10163/02](#), Johansson vs. Soome

¹² Euroopa Inimõiguste Kohtu 6. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas [31745/02](#), Heidecker-Tiemann vs. Saksamaa. Euroopa Inimõiguste Kohtu 6. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas [33572/02](#), Freifrau von Rehlingen jt vs. Saksamaa.

tuvastamise, põlvnemise vaidlustamise või lapsendamise asja, kontrollib kohus RR-i andmeid ja teavitab vajadusel menetlusosalisi, lähtudes eelnõu § 9 lõikest 6 ja § 10 lõikest 5 ning lapsendamiste puhul eelnõu § 9 lõikest 6 ja § 11 lõikest 1.

Võrreldes NS-iga põhimõttelisi muudatusi ei tehta. Välja jäetakse nõue anda mitmiketele sama perekonnanimi. See piirang ei ole vajalik, kuna puudub üldine norm, et samade vanemate lapsed peavad kandma sama perekonnanime. Ei ole põhjendatud kohelda mitmikke üksikult sündinud lastest erinevalt. Eelnõuga jäetakse välja ka leidlapse nime sätted, kuna teadmata päritolu lapse nime otsustab eestkostja või eestkostja ülesannete täitja ning see õigus on eelnõuga sätestatud. Sisulist muudatust vastsündinule isikunime andmisel ei teha. Eelnõuga jääb välja ka surnult sündinud lapsele isikunime andmine. Kuna surnult sündinud laste andmeid ei kanta RR-i tulenevalt PKTS § 22 lõikest 2, puudub vajadus sätestada neile isikunime andmise regulatsioon. Sellise laste kohta kogutakse teave tervishoiuteenuste kohta peetavas andmekogus, kuhu saab kanda ka vanemate valitud nime, millele ei ole vaja kehtestada eraldi reegleid, kuid soovi korral saab juhendada eelnõust. Uuena luuakse võimalus anda lapsele vanema topelt perekonnanimest üks osa ja teavitada lapsele nime andmisel sama isikunime kandvatest isikutest.

Eelnõu §-ga 10 sätestatakse lapsele perekonnanime andmine, kui tema põlvnemine muutub. Eelnõu § 10 lõigetega 1 ja 2 nähakse ette, et kui lapse isa võtab isaduse omaks pärast sünni registreerimist või kui kohus tuvastab isaduse, võib kohus lapsele anda isa perekonnanime. Perekonnanime andmisel lähtutakse samadest reeglitest, mis on sünni registreerimisel perekonnanime valikul. Kui lapsel tekib õiguslik seos isaga, on tal õigus kanda isa perekonnanime. Eelnõu § 10 lõikega 3 nähakse ette, et kui kohus rahuldab põlvnemise vaidlustamise hagi, kui lapsel kaob õiguslik seos isaga, võib laps kanda ema perekonnanime. Kohus võib põlvnemise tuvastamisel või vaidlustamisel kaaluda, kas lapse huvides on anda talle teine perekonnanimi või jätta alles kantav perekonnanimi. Siin tuleb tähele panna ka asjaolu, et isadust omaks võtta, põlvnemist tuvastada ja vaidlustada saab ka täisealise isiku suhtes. Sõna „laps“ tuleb selles paragrahvis mõista kui põlvnemise suhte poolt, ühe isiku (lapse) põlvnemist teisest isikust (isast), juhindudes PKS 7. peatükist. Lapsele võib anda isa selle perekonnanime, mida ta kannab toimingute tegemisel, näiteks võib laps saada isa perekonnanime, mida isa kannab isaduse omaks võtu hetkel, mitte seda perekonnanime, mida isa kandis lapse sünni hetkel.

Võrreldes NS-iga on eelnõuga täpsustatud, millised on perekonnanime valikud, kui laps saab või kaotab õigusliku seose isaga, st lähtutakse sünni registreerimisel perekonnanime andmise reeglitest.

Eelnõu §-ga 11 sätestatakse isikunime andmine lapsendamisel või lapsendamise kehtetuks tunnistamisel. Lapsendamise ja selle kehtetuks tunnistamise otsustab kohus (PKS 11. peatükk), kes samas menetluses saab otsustada ka lapsele uue isikunime andmise.

Eelnõu § 11 lõike 1 kohaselt võib kohus lapsendamisel anda lapsele uue isikunime lähtudes eelnõu §-st 9. Peresise lapsendamise korral (üks abikaasast või registreeritud elukaaslastest lapsendab teise abikaasa või registreeritud elukaaslase lapse) on võimalus anda lapsele teise vanema perekonnanimi, aga on ka võimalus anda uus eesnimi, nii saab lapsendaja kui vanema õigustesse astuja realiseerida võimaluse kaasa rääkida lapsele antava eesnime valimisel. Perevälisel lapsendamisel (lapsendatakse laps, kes ei ole kummagi vanemaga bioloogiliselt ega juriidiliselt seotud) saab anda lapsele isikunime samamoodi, kui antakse isikunimi lapse sünni registreerimisel. Kohtul on võimalus kaaluda, kas eesnime muutmise on lapse huvides, ja vajadusel uus eesnimi andmata jätta, kui näiteks laps on oma eesnimega harjunud. Peresisesel lapsendamisel ei pea lapse perekonnanime muutma, kui laps jääb kandma vähemalt ühe vanema perekonnanime. Perevälisel lapsendamisel tuleb lapse perekonnanime muuta, sest lapsendaja

on võrdne bioloogilise vanemaga ja laps saab kanda vaid vanemaga sama perekonnanime.

Eelnõu § 11 lõike 2 kohaselt võib kohus lapsendamise kehtetuks tunnistamisel anda lapsele lapsendamiseelse isikunime. Kui lapsendamine tunnistatakse kehtetuks, kaob lapsel õiguslik seos lapsendajatega ja ühtlasi õigus kanda nende perekonnanime. Kohus saab lapsendamise kehtetuks tunnistamisel anda lapsele lapsendamise eel kantud isikunime. Lapsendamise kehtetuks tunnistamine on erakordne meede. Kohus võib tunnistada lapsendamise kehtetuks, kui see on toimunud ilma lapsendaja avalduseta või lapse või ühe vanema nõusolekuta (PKS § 166). Kui on alus lapsendamise kehtetuks tunnistamiseks, võib eeldada, et lapse huvides on taastada endine olukord, samuti anda tagasi endine isikunimi.

Võrreldes NS-iga sisulisi muudatusi eelnõuga ei tehta. Ka praegu reguleerib NS valdkonda loogiliselt, põhimõtted on selged ja puudub põhjus toimida teisiti.

Eelnõu 3. peatükiga (§-d 12–16) reguleeritakse isikunime vahetamist.

Eelnõu §-ga 12 sätestatakse, et isikunime vahetamine on:

- 1) abikaasa perekonnanime võtmine või sellest loobumine abielu sõlmimisel, lahutamisel või kehtetuks tunnistamisel;
- 2) registreeritud elukaaslase perekonnanime võtmine või sellest loobumine kooselulepingu sõlmimisel, lõpetamisel ja kehtetuks tunnistamisel;
- 3) uue eesnime ja soole vastava tunnusega perekonnanime võtmine sooandmete muutmisel.

Eelnõu §-s 12 nimetatud juhtudel ei anta isikule uut nime andmise tähenduses ega muudeta nime isiku vabalt kujundatud uue identiteedi loomiseks, vaid isikul on seaduses ette nähtud võimalus vahetada oma nime seoses abielu, registreeritud kooselu või sooandmete muutmisega.

INS-i 3. peatükiga, milles käsitletakse isikunime vahetamist, kehtiva nimeseadusega võrreldes sisulisi nimeõiguslikke aluseid oluliselt ei muudeta, kuid muutub regulatsiooni ülesehitus ja terminoloogia.

Kehtivas NS-is on abielu sõlmimisel nime muutmise reguleeritud uue perekonnanime andmisena (NS § 10), soo muutmisel uue isikunime andmisena (NS § 15) ja abielu lahutamisel või kehtetuks tunnistamisel perekonnanime taastamisena (NS §-d 11–12). Registreeritud kooselule kohaldatakse abikaasade regulatsiooni analoogia korras.

INS-iga on need olukorrad koondatud ühtse mõiste alla ning käsitletud isikunime vahetamisena. Abielu, kooselulepingu ja sooandmete muutmisega seotud nimetoimingud on süstematiseeritud eraldi peatükki ning kooseluleping on sõnaselgelt nimetatud, mitte üksnes kaudselt hõlmatud.

Muudatus on seega peamiselt süsteemne ja normitehniline. See muudab regulatsiooni selgemaks ja loogilisemaks, eristades üheselt isikunime andmist, vahetamist ning isiku soovil toimuvat muutmist.

Isikunime vahetamise täpsemaid reegleid on selgitatud järgnevates paragrahvides.

Eelnõu §-ga 13 reguleeritakse perekonnanime vahetamist abielu või kooselulepingu sõlmimisel. Abikaasade ühise perekonnanime kandmine on eesti nimetraditsiooni osa, mis annab loodavale perele mõttelise raamistikku. Samas valivad paljud abielu sõlmimisel võimaluse jääda kandma oma perekonnanime – ka see on võimalik ja osa traditsioonist. Eelnõuga antakse kooselulepingu sõlmijatele perekonnanime vahetamiseks abiellujatega võrdväärne võimalus.

Nime vahetamine on abiellujate ja kooselulepingu sõlmijate valik, mis sõltub nende tahtest ning soovist, kuid eelnõuga antakse reeglid, millest perekonnanime vahetamisel lähtuda.

Abielu või kooselulepingu sõlmimisel saab perekonnanime vahetada ainult üks partneritest. Piirangu eesmärk on tagada õigusselgus ja perekonnanime kaudu perekonnaga seotuse näitamine. Piirang aitab vältida ka kahest nimest koosnevate perekonnanimede põhjendamatu levikut – kui anda mõlemale abikaasale võimalus kanda kahest nimest koosnevat perekonnanime, siis saaksid sellest abielust sündinud lapsed samuti kahest nimest koosneva perekonnanime. Traditsiooniliselt väljendab kahest nimest koosnev perekonnanimi abielusuhet, laste puhul oleks see eksitav.

Kui abielu või kooselulepingu sõlmimisel otsustatakse perekonnanime vahetada, on selleks eelnõu § 13 lõike 1 järgi kolm võimalust:

- 1) üks abikaasadest või registreeritud elukaaslastest säilitab olemasoleva perekonnanime ja teine võtab abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime, mille tulemusel hakatakse kandma ühist nime (eelnõu § 13 lõike 1 punkt 1);
- 2) üks abikaasadest või registreeritud elukaaslastest lisab oma perekonnanime järele sidekriipsuga abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime, mille tulemusel on abikaasadel või registreeritud elukaaslastel erinevad perekonnanimed, mille seob kokku ühe abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanimi (eelnõu § 13 lõike 1 punkt 2);
- 3) ühel abikaasadest on lubatud vahetada oma sidekriipsuga ühendatud, varasema abieluga või kooselulepingu sõlmimisega saadud perekonnanime osa abikaasa või kooselupartneri üheosalise perekonnanime vastu (eelnõu § 13 lõike 1 punkt 3). Näiteks perekonnanime kandev abielluja Kivi-Kask vahetab eelmiselt abikaasalt saadud perekonnanime Kask uue abikaasa perekonnanime Kuusk vastu. Uus nimi oleks Kivi-Kuusk.

Eelnõu § 13 lõikega 2 sätestatakse piirang, mille järgi ei lubata topelt perekonnanime põhjendamatu leviku piiramiseks ühiseks perekonnanimeks võtta ühe abielluja või kooselulepingu sõlmija kahest nimest koosnevat perekonnanime, mis on saadud varasema abieluga või kooselulepinguga. Topelt perekonnanimi näitab kahe perekonna seost, mis luuakse abielu või kooselulepingu sõlmimisega. Kui topelt perekonnanime kandev isik sõlmib järgmise abielu või kooselulepingu, siis võib ta ise sellist nime kandma jääda (puudub kohustus, et topelt perekonnanimi näitaks kehtivat abielu või kooselulepingut), kuid selle edasiandmine uuele abikaasale või registreeritud elukaaslasele ei ole põhjendatud, kuna uuel partneril puudub seos selle perekonnaga, kust liidetud nimi pärineb. Kui kooselulepingu sõlmimisel lisab üks registreeritud elukaaslastest oma perekonnanimele teise registreeritud elukaaslase perekonnanime, siis juhul, kui samad isikud sõlmivad omavahel abielu, ei saa üht perekonnanime kandev registreeritud elukaaslane vahetada oma perekonnanime teise, topelt perekonnanime kandva elukaaslase perekonnanime vastu, mille tulemusel kannaksid nad mõlemad samasugust topelt perekonnanime. Kuna üldreegli järgi võib kahest nimest koosnevat perekonnanime kanda vaid üks abikaasadest või registreeritud elukaaslastest, ei ole põhjendatud võimaldada sellest piirangust mööda minna mitme suhte kaudu, sest see seaks isikud ebavõrdsesse olukorda.

Eelnõu § 13 lõikega 3 lubatakse abielu või kooselulepingu sõlmimisel nime vahetamisel teha erand, kui isik soovib perekonnanime, mis vastab tema või tema abikaasa või registreeritud elukaaslase kodakondsusriigi õigusele. Näiteks võib Brasiilias, kus tavapäraselt on igal isikul neli perekonnanime, abielu sõlmimisel kumbki abikaasadest kombineerida oma perekonnanime abikaasa perekonnanimega. Lähtutakse just kodakondsusest, sest abikaasal või registreeritud elukaaslasel tuleb Eestis sõlmitud abielu või kooselulepingu andmed viia oma kodakondsusriiki ning nime vahetamise korral taotleda seal uus isikut tõendav dokument. Et see oleks takistusteta võimalik, tuleb arvestada tema kodakondsusriigi õigust. Samuti võimaldatakse erandit

rakendada Eesti kodanikul juhul, kui tema abikaasal või registreeritud elukaaslasel on seos muukeelse nimetraditsiooniga ning ta soovib võtta oma abikaasa nimetraditsioonidele vastavat perekonnanime.

Abielu sõlmimisel perekonnanime vahetamise regulatsioonis jäädakse traditsioonilise ja väljakujunenud korralduse juurde. Kuna eesti nimetraditsioonis on topeltperekonnanimi erandlik, siis luuakse selle saamiseks piiratud võimalus, lubades ainult ühel abikaasast sellist nime kanda – peamine eesmärk on välistada olukord, kus abielust sündinud lapsed saaksid kanda üksnes topeltperekonnanime. Seetõttu seatakse uuendusega ka piirang, et abieluga saadud topeltperekonnanime ei saa järgmist abielu sõlmides abikaasale anda. Uuendusena luuakse võimalus, et topeltperekonnanime kandja saab järgmist abielu sõlmides loobuda varasema abieluga oma nimele liidetud abikaasa perekonnanimest, asendades selle uue abikaasa perekonnanimega.

NS § 4 lõikes 8 on märgitud, et selles seaduses abikaasade ja abielu kohta sätestatud kohaldatakse ka registreeritud elukaaslaste ja registreeritud kooselu kohta. INS-is on samasisulised sätted ette nähtud nii abikaasadele kui ka registreeritud elukaaslastele.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt kuulub abielu korral perekonnanime valik konventsiooni artikli 8 kaitsealasse, kuna nimi on osa isiku identiteedist ja perekondlikust kuuluvusest. Samas on kohus rõhutanud, et abielunime regulatsioon ei tohi olla soopõhiselt kallutatud ega asetada üht abikaasat automaatselt ebasoodsamasse olukorda. Euroopa Inimõiguste Kohus on tuvastanud rikkumise olukorras, kus regulatsioon nägi ette ühe abikaasa – praktikas naise – kohustusliku nimevahetuse või piiras põhjendamatult teise abikaasa võimalust võtta partneri perekonnanimi.¹³ Käesolevas eelnõus sätestatud regulatsioon on sooliselt neutraalne ega eelda ühegi abikaasa automaatset nimevahetust. Nime valivad abikaasad kokkuleppel ja mõlemal poolel on võrdne õigus säilitada oma senine perekonnanimi, võtta teise abikaasa nimi või valida seaduses lubatud liitnimi. Regulatsiooniga ei seata ühe abikaasa nime teise omast eelistatumasse positsiooni ega lähtuta soopõhisest rollijaotusest.

Eelnõu §-ga 14 reguleeritakse nime vahetamist, kui abielu lahutatakse või kooselu lõpetatakse.

Isik, kes vahetas abielu või kooselulepingu sõlmimisel või kestel perekonnanime nii, et kannab abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime või tema nime sisaldavat topeltperekonnanime, võib abielu lahutamisel või kooselulepingu lõpetamisel perekonnanime vahetada varem kantud perekonnanimega.

Nime saab vahetada nii perekonnaseisuasutuses, notari juures kui ka kohtus abielu lahutades. Valik sõltub ainult sellest abikaasast, kellel on õigus perekonnanime vahetada. Perekonnanime vahetamine ei vaja teise abikaasa nõusolekut.

Abielu või kooselulepingu lõpetamisel ei pea perekonnanime vahetama, võimalik on jääda kandma senist perekonnanime. Isik, kes kannab oma nimele liidetuna abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime, ei saa seda järgmist abielu või kooselulepingut sõlmides edasi anda.

Sarnaselt NS-ile nähakse eelnõuga ette, et abielu lahutamisel või kooselulepingu lõpetamisel on perekonnanime vahetamise õigus ka sellel abikaasal või registreeritud elukaaslasel, kes võttis ühise perekonnanime või kelle nimele liideti abikaasa või registreeritud elukaaslase

¹³ Euroopa Inimõiguste Kohtu 16. novembri 2004. aasta otsus kohtuasjas [29865/96](#), Ünal Tekeli vs. Türgi; Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. veebruari 1994. aasta otsus kohtuasjas [16213/90](#), Burghartz vs. Šveits.

perekonnanimi nimemuutmise (uue isikunime andmise) menetluses abielu või kooselu kestel. Samuti asendatakse NS-is kasutatud termin „taastamine“ terminiga „vahetamine“. Uuendusena ei piirata eelnõuga endise nime valikuid enne esimest abielu või lahutatava abielu sõlmimisel kantud perekonnanimega. Tagasi saab võtta mistahes perekonnanime, mida isik on varem kandnud. Sama reegel kehtib ka registreeritud elukaaslase kohta.

Eelnõu §-ga 15 sätestatakse kohtu võimalus juhul, kui üks pooltest seda taotleb, abielu või kooselulepingu kehtetuks tunnistamisel vahetada isiku kantav perekonnanimi kehtetuks tunnistatava abielu või registreeritud kooselu sõlmimisel kantud perekonnanimega. PKS-iga on lubatud abielu kehtetuks tunnistada ning kehtetuks tunnistatud abielu on tühine algusest peale, seda abielu ei ole olemas olnud. Kui niisugust abielu sõlmides on üks abikaasadest vahetanud perekonnanime, saab kohus otsustada, kas isik jääb abielu või kooselulepingu sõlmimisel saadud perekonnanimega või hakkab kandma abielu või kooselulepingu sõlmimisel kantud perekonnanime. Sama põhimõte kehtib ka kooselulepingu kehtetuks tunnistamisel.

Võrreldes NS-iga on eelnõuga laiendatud kohtu pädevust. Varem ei olnud võimalik valida abielu või kooselulepinguga saadud perekonnanime jätmist ning kohus sai vaid tagasi anda abielu või kooselulepingu sõlmimisel kantud perekonnanime.

Eelnõu § 16 lõikega 1 sätestatakse inimesele soo andmete muutmisel isikunime vahetamine. Soolisel üleminekul saab isik PKTS-i alusel taotleda sooandmete muutmist RR-is. Samas menetluses on isikul võimalik vahetada kantav eesnimi soole vastava eesnimega ning jätta kantavalt perekonnanimelt ära või liita sellele soole vastav tunnus (näiteks nime *Ivanov* asemel *Ivanova*).

Eelnõu § 16 lõikega 2 nähakse ette, et kui isik loobub sooandmete muutmisest ja taotleb sooandmete muutmisele eelnenud sooandmete taastamist RR-is, saab ta vahetada kantava eesnimi sooandmete muutmise eel viimati kantud eesnimega ning jätta kantavalt perekonnanimelt ära või liita sellele soole vastava tunnuse. Kui isiku perekonnanimi ei ole sooandmete muutmisest alates mõne nimetoiminguga muutunud, saab ta sooandmete taastamisel tagasi sooandmete muutmise eel viimati kantud perekonnanime; kui aga perekonnanimi on nimetoiminguga muutunud, saab ta sootunnuse osas korrastada kantavat perekonnanime (näiteks *Oleg Ivanov* saab sooandmete muutmisel uue isikunime *Olga Ivanova*, sõlmib kooselulepingu ja saab perekonnanime *Pavlova*, taastab algse soo ning saab isikunime *Oleg Pavlov*). Kui isik soovib sooandmete muutmisel muud perekonnanime või sooandmete taastamisel muud isikunime, siis ei saa seda teha isikunime vahetamise reeglite alusel, vaid isikul tuleb esitada nimemuutmise avaldus 4. peatükis sätestatud alusel.

Võrreldes NS-iga lisatakse eelnõuga sooandmete taastamisel isikunime vahetamise sätteid. Välja jäetakse alaealist ja eestkostetavat puudutav, sätteid rakendatakse ilma sihtrühmasisesse täpsustuseta. Alaealise puhul lähtutakse lapse huvidest ja sooandmete muutmiseks on vajalik hooldusõiguslike vanemate ühine taotlus. Piiratud teovõimega täisealist esindab mistahes menetlustes kohtu määratud eestkostja, kui eestkoste seadmise määrupest ei tulene teisiti.

Eelnõu 4. peatükiga reguleeritakse isikunime muutmist.

Eelnõu § 17 lõikega 1 avatakse isikunime muutmise sisu, mis on isiku soovil isikunime asendamine uue isikunimega. Isikunime muutmisel loobub isik kantavast isikunimest ja valib uue eesnimi või perekonnanime või mõlemad. Isikunime muutmiselega antakse isikule võimalus luua uus identiteet, kanda muud nime, kui kantav nimi ei ole isikule teatud põhjustel enam vastuvõetav. Isikunime muutmise üldine eesmärk ongi mõjuval põhjusel kanda muud nime. NS-is kasutatakse sõnastust „uue isikunime andmine isiku soovil“. Tavakasutuses osutus see

termin liiga keeruliseks ning tekitab segadust, uue nime andmist taotlevad isikud ja menetlevad ametnikud kasutavad üldisemat väljendit „nime muutmine“. Sama väljendit on kasutatud teabetekstides. Seega saab öelda, et mõiste „isikunime muutmise“ on üheselt arusaadav ja selle kasutamine asjakohane.

Eelnõu § 17 lõikes 2 nimetatakse asutused, kellel on isikunime muutmise pädevus: Siseministerium ja KOV-i üksuse omavalitsusorgan. Seega on nimemuutmise pädevusega asutused lisaks Siseministeriumile Jõhvi Vallavalitsus, Pärnu Linnavalitsus, Tallinna Perekonnaseisumamet ja Tartu Linnavalitsus. Lõikega 2 sätestatakse isikunime muutmise pädevus Siseministeriumil ning nimetatud kohaliku omavalitsuse üksuste omavalitsusorganitel. Kehtiva NS-i kohaselt tehakse nimeõiguslik muudatus Eesti perekonnaseisuasutuses või kohtus ja isiku soovil nimemuutmise avaldus esitatakse maakonnakeskuse kohaliku omavalitsuse üksusele kui perekonnaseisuasutusele. Samal ajal nähakse NS § 16 lõike 9 alusel kehtestatud määruses ette, et juhul kui perekonnaseisuasutusel puudub pädevus nime muutmist otsustada, teeb otsuse Siseministerium. Muudatusega tuuakse see pädevusjaotus seaduse tasandil selgemalt ja õiguslikult täpsemalt välja. Siseministeriumi pädevuse sätestamine seaduses on põhjendatud eelkõige vajadusega tagada ühtne halduspraktika ja selge pädevusjaotus juhtudeks, mis ei kuulu pädeva kohaliku omavalitsuse üksuse otsustuspädevusse.

Eelnõu § 17 lõikega 3 sätestatakse volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministriks isikunime muutmise korra ning täpsemate andmekoosseisude ja tingimuste kehtestamiseks.

Eelnõu § 17 lõikega 4 reguleeritakse KOV-ile riiklike ülesannete täitmisega seotud kulude hüvitamine. Kuna nime muutmise on ülesanne, mille KOV-ilt tellib riik, on lõikes 2 sätestatud KOV-ile riikliku ülesande täitmise eest riigieelarves ette nähtud kulude hüvitamine.

Nimega seotud ülesandeid loetakse KOV-i täidetavateks riiklikeks ülesanneteks, sest KOV täidab riigi ülesandeid riigi ettenähtud tingimustel ja KOV-i enda kaalutlusruum nende ülesannete täitmisel on väike. Ülesande täitmine on riiklikult reguleeritud nii põhjalikult, et KOV-il ei jää selle täitmise viisi ega laadi suhtes mingit otsustusõigust. Riik sätestab tingimused, mida ja kuidas peab KOV tegema, et nimemuutmise seotud ülesannete täitmine oleks kogu riigis ühtne.

Nimemuutmise kui riigi ülesande delegerimine KOV-ile on avaliku huvi seisukohalt otstarbekas, sest nii tagatakse, et riigi ülesandeid täidavad kogu riigi territooriumil kohalikke olusid hästi tundvad valla- ja linnaametnikud, aidates järgida subsidiaarsuse põhimõtet.

Nimemuutmise seonduv ei ole KOV-i omavalitsuslik ülesanne, sest omavalitsusliku ülesande puhul peab olema näha kohalik päritolu (nn kohalik juur) või spetsiifiline seos vastava kohaga ning kohalik kogukond peab suutma neid omal vastutusel ja iseseisvalt täita, kuid nimemuutmise seonduva puhul ei ole nn kohalikku juurt ning seost konkreetse spetsiifilise kohaga. Ülesande olemus ei vasta sisuliselt KOV-i pädevusele, vaid kuulub riigi pädevusse. Olemuslikult on tegemist küsimusega, mis tuleb üleriigiliselt lahendada ühtemoodi, st ülesande ulatus väljub KOV-i territooriumilt, kuuludes riigi pädevusse.

Kui riik annaks nimemuutmise seonduva otsustamise vaid KOV-i pädevusse, st KOV-il oleks ainupädevus selliseid küsimusi lahendada, siis võib see viia Eesti eri paikkondades elavate inimeste erineva kohtlemiseni. Riikliku ülesande KOV-ile andmisega saab riik tagada kõigile Eesti elanikele võrdse kohtlemise nimemuutmise üle otsustamisel.

KOV-i poolt nimemuutmise küsimuste lahendamist rahastatakse riigieelarvest. Ka NS-i kohaselt on see riiklik ülesanne, mille täitmine on antud KOV-ile. Sama põhimõte on esitatud eelnõus, mille kohaselt loetakse seda ülesannet KOV-ile pandud riiklikuks ülesandeks, mille kulud kaetakse KOV-ile ka edaspidi riigieelarvest.

NS § 16 sisaldas kõiki uue isikunime andmise menetlusse puutuvaid sätteid, mis eelnõus jagatakse §-desse 17–23. Põhimõttelisi muudatusi menetluses ei tehta, sätted täpsustatakse õigusselguse ja rakendatavuse huvides.

Eelnõu §-ga 18 määratletakse isikunime muutmise õigusega isikud. Isikunime muutmise õigus on:

- Eesti kodanikul;
- Eesti elamisloa või elamisõigusega isikul, kes ei ole ühegi riigi kodanik ja kes asus Eestisse elama enne 1. juulit 1990. aastal ega ole pärast nimetatud kuupäeva lahkunud elama mõnda teise riiki, ning tema järeltulijal, kes ei ole ühegi riigi kodanik ja kellele on antud Eestis elamisluba või elamisõigus (edaspidi *Eesti määratlemata kodakondsusega isik*);
- Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saajal;
- välisriigi kodanikul eelnõu §-s 30 sätestatud juhtudel.

Eesti määratlemata kodakondsusega isiku mõiste on seotud 1990. aasta 1. juulil jõustunud ENSV immigratsiooniseadusega, millega kehtestati nõue, et Eestisse elama asumiseks peab välismaalastel olema elamisluba. Eestis juba elavaid välismaalasi see seadus ei puudutanud ja sealt ongi tekkinud piirkuupäev, millega eristati neid välismaalasi, kes juba Eestis elasid, nendest, kes Eestisse tulid. Sõnastus on kooskõlas kehtiva välismaalaste seadusega.

Eelnõuga on õigustatud isikute ringi lisatud Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saaja. Üldreeglina ei tohi Eesti riik muuta ära isiku nime, mille talle on andnud kodakondsusriik. Nimed mängivad olulist rolli inimeste identifitseerimisel. Välisriigi kodaniku isikunime muutmisel võib nime muutnud inimene sattuda olukorda, kus kodakondsusriik ei tunnusta Eestis nimemuutmise teel saadud uut nime. Kui isik on eri riikides dokumenteeritud erinevate nimedega, tekib tal mitu identiteeti ning selline olukord on vastuolus identiteedihalduses sätestatud põhimõtetega. Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saaja võib olla isik, kellel on Eestiga tugev side ja kes tõenäoliselt ei saa kunagi tagasi pöörduda oma kodakondsusriiki. Lisaks võib sellise staatusega isikul olla väga kaalukad põhjused nime muutmist taotleda. Kui pagulase staatus on antud tagakiusamise kartuse tõttu, võib nime muutmise aidata tagada isiku julgeoleku. Pagulase staatuse andmine on reguleeritud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega. Pagulane on välismaalane, kes põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, poliitiliste veendumuste või sotsiaalsesse gruppi kuulumise pärast viibib väljaspool päritoluriiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada nimetatud riigilt kaitset ning kelle suhtes ei esine pagulasena tunnustamist välistavat asjaolu. Seega ei pöördu pagulase staatusega isik tõenäoliselt kunagi tagasi oma kodakondsusriiki ning nime erinevusest ei saa tekkida kunagi probleeme. Pagulase staatuse saanud isik on olukorras, kus kodakondsusjärgne riik ei suuda või ei taha teda kaitsta. Seega ei ole isik enam oma kodakondsusriigi kaitse all.

Õigustatud isikute ringi on lisandanud ka välisriigi kodanik, kellel on õigus nime muuta eelnõu §-s 30 sätestatud juhtudel. Tegemist on eelnõuga loodava uue võimalusega, NS-i kohaselt ei saanud välisriigi kodanik isikunime muuta. Välisriigi kodanik saab nimemuutmiseks piiratud õigused – õigus tekib vaid olukordades, kus isiku kodakondsusriik ei tunnusta Eestis perekonnasündmusega antud eesnime või perekonnanime. Välisriigi kodanikele piiratud juhtudel nimemuutmise õiguse andmine on tingitud reaalsest olukordadest. Näiteks ei tunnusta isiku kodakondsusriik Eestis abieluga vahetatud perekonnanime, samas on

abielukanne ja nime vahetamine tehtud Eesti õiguse järgi ning kande parandamiseks ei ole alust (tegemist ei ole vea või eksimusega). Sellised olukorrad saab põhimõtteliselt ära hoida. Välisriigi kodanik peaks Eestis perekonnasündmusega nime vahetamisel, sünni registreerimisel nime andmisel ise välja selgitama, kas tema kodakondsusriik tunnustab saadud nime. Kui isik on jätnud oma hoolsuskohustuse täitmata, on tal võimalik taotleda nime muutmist, kuid tal tuleb tõendada, et tema kodakondsusriigis saadud nime ei tunnustata (näiteks talle ei väljastata selle nimega isikut tõendavat dokumenti), ning avalduse läbivaatamise eest tuleb tasuda riigilõiv.

Eelnõu § 18 lõikega 2 piiratakse uue põhimõttena nimemuutmise õigust inimestel, kes on süüdi mõistetud teatud KarS-i sätete alusel. Eelnõu lõikega 2 nähakse ette, et kui isik on mõistetud süüdi KarS-i §-s 113–114, 118¹, § 121 lõike 2 punktis 2, § 133 lõikes 2, § 134 lõikes 2, §-s 135, § 141 lõikes 1, lõike 2 punktides 2–7 või lõikes 2¹, § 142 lõikes 1 või lõike 2 punktis 2, § 143 lõike 2 punktis 2 (kehtinud 16.07.2006–22.12.2013), § 143² lõigetes 2–4, §-s 175–179, 184, 185, 187, 199–201, 209–213, § 214, § 217 lõikes 2, §-s 255, 256, 268, 394, 404 või 418 sätestatud süüteo toimepanemise eest, ei saa ta isikunime muuta seni, kuni karistusandmed karistusregistrist kustutatud ei ole. KarRS §-s 28 nimetatud karistuste loetelu, mille kandmise korral kohaldatakse nimemuutmise piirangut, on esitatud eelnõu koostamise seisuga ja võib ajas muutuda.

Eelnõu § 18 lõikes 2 esitatud KarS-i loetelu puudutab ka KarS-i kehtetuid sätteid. Nendes sätestatud süüteod ei ole dekriminaliseeritud, vaid KaRS-i sätete korrastamisel hõlmatud teiste sätetega.

Eelnõu § 18 lõikes 2 loetletud KarS-i sätete alusel kehtestatud piirang isikunime muuta kehtib senikaua, kuni karistusandmed on karistusregistrist kustutatud. KarRS-is loetletud süüteokoosseisude korral jäävad isikute nimed kohtulahendites avalikuks (süüdimõistetud isikunimi ei ole varjatud tema isikunime initsiaalidega), sealhulgas karistusandmete kustumisel. Kui neil inimestel oleks õigus nime muuta, ei saaks täita karistusregistri seaduses sätestatud nimede avalikustamise eesmärki.

Piirangu kehtestamine on vajalik avalikkuse huvides ja puudutab enamikku rasketes kuritegudes (KarRS §-s 28 loetletud kuriteod) või varavastastes kuritegudes (KarS §-des 199–201, 209–213 ja § 217 lõikes 2) süüdimõistetud inimesi ning neid inimesi, kes on süüdi mõistetud KarS § 121 lõike 2 punkti 2 alusel.

Kui kuriteos süüdimõistetud inimestel võimaldatakse muuta isikunime, saavad nad uue isikunime abil varjata oma identiteeti ja toimepandud kuritegusid karistuse kehtimise ajal. Samuti võib nime vahetamine soodustada uute samaliigiliste kuritegude toime panemist tulevikus (näiteks sarikelmid). Ka praegu saab isikukoodi alusel kontrollida isiku karistatuse andmeid karistusregistrist, kuid tegemist on tasuta teenusega. Samuti peab selleks teadma inimese isikukoodi. Kuigi karistusregistri andmete kohta võivad huvitatud isikud päringuid teha, on praktikas levinud eelkõige internetiotsingute tegemine info saamiseks, kasutades selleks inimese nime. Avalikkuse huvi pärvinud kohtuprotsesse kajastavad sageli veebiväljaanded, kus avaldatakse ka süüteo toime pannud isiku nimi; seetõttu annab isikunime kasutamine internetiotsingus viiteid tema toimepandud süüteo. Lisaks võimaldab Riigi Teataja otsida kohtulahendeid isikunime alusel, mistõttu võib isikunime muutmise raskendada kohtulahendites kajastuva teabe leidmist.

Nime muutmise piirang eelnõu § 18 lõikes 2 loetletud süüteo toimepanemisel ei ole eluaegne. Eelnõu § 18 lõikes 2 loetletud süüteo toime pannud inimene saab oma nime muuta pärast seda, kui tema karistusandmed sättes nimetatud süüteo eest on karistusregistrist kustutatud. Samas on süüdimõistetud inimestel võimalik vahetada perekonnanime abielu või kooselulepingu

sõlmimisel, st piirang kehtib üksnes nimemuutmise menetluses, mitte perekonnaseisutoimingutes.

Eelnõu § 18 lõikega 3 nähakse ette, et isikunime ei või muuta isik, kes on süüdi mõistetud karistusseadustiku §-s 89–93, 95–112, § 141 lõike 2 punktis 1, § 141¹ lõike 2 punktis 1, § 142 lõike 2 punktis 1, § 143 lõike 2 punktis 1, § 143¹ lõike 2 punktis 1, §-s 143², 144–146, 231–238, 403, 405, 414 või 415 sätestatud süüteo toimepanemise eest. Kehtestatud piirang on tähtjatu.

Eelnõu § 18 lõikes 3 sisalduv KarS-i loetelu puudutab ka KarS-i kehtetuid sätteid. Nendes sätestatud süüteod ei ole dekriminaliseeritud, vaid KaRS-i sätete korrastamisel hõlmatud teiste sätetega.

NS-is on kehtestatud tähtjatu nimemuutmise keeld ette nähtud isikutele, kes on süüdi mõistetud alaealise suhtes toimepandud seksuaalse enesemääramise vastases süüteos. Käesoleva muudatusega säilitatakse see piirang muutmata kujul ning laiendatakse selle kohaldamisala isikutele, kes on süüdi mõistetud riigi julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekut, põhiseaduslikku korda või avalikku turvalisust eriti raskelt ohustavates süütegudes.

Piirangu eesmärk on vältida olukorda, kus käesolevas lõikes nimetatud süütegudes süüdimõistetud isik saaks nime muutmise varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta, kahjustades sellega avalikku usaldust ning tekitades reaalse ohu teistele isikutele, avalikule korrale või riigi julgeolekule. Võimalus muuta nime pärast karistusandmete kustumist võimaldaks teo toimepanijal katkestada ametliku nime kaudu seose enda ja toimepandud kuriteo vahel, raskendades isiku tuvastamist ja tema varasema tegevuse seostamist tema isikuga. See omakorda võib suurendada ohtu, et isik saab oma tausta varjates luua uusi usaldussuhteid või jätkata ohtlikku tegevust uue identiteedi all.

Piirangu eesmärk on vältida olukorda, kus alaealise suhtes toime pandud seksuaalkuriteos süüdimõistetud isik saaks nime muutmise varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta, kahjustades sellega avalikku usaldust ning tekitades reaalse ohu teistele isikutele. Võimalus muuta nime pärast karistusandmete kustumist võimaldaks teo toimepanijal jätkata samalaadseid tegusid uue identiteedi all, raskendades potentsiaalsete kannatanute võimalust isikut tuvastada. Lisaks kaitseb säte alaealiste laste kui ühiskonna ühe kõige haavatama rühma elu ja tervist, kuna sätted, mis ei luba süüdimõistetud isikul nime tema eluajal muuta, puudutavad seksuaalkuritegusid, mis on toime pandud alaealiste suhtes.

Tähtjatu nimemuutmise keelu sätestamine on vajalik, et tagada avaliku turvalisuse maksimaalne kaitse. Lisaks võimaldab tähtjatu keeld kõrvaldada võimalused identiteedi manipuleerimiseks. Seksuaalkuriteod on oma olemuselt eriti rasked ja traumeerivad, mistõttu kujutavad nendega seotud kurjategijad pikaajalist ohtu ohvritele ja kogukonnale. Piirang aitab seksuaalkuriteo ohvril taastuda ja hoida turvatunnet. Võimalus võtta uus nimi aitab teo toimepanijal kasutada anonüümsust uute kuritegude toimepanemiseks. Lastepuhul on risk eriti suur, sest kõige haavatavama ühiskonnarühmana ei saa nad end võimalike kurjategijate eest ise kaitsta.

KarS §-des 89–93¹, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 sätestatud süütegude puhul on tegemist kuritegudega, mis on suunatud riigi iseseisvuse ja sõltumatuse, rahvusvahelise julgeoleku, põhiseadusliku korra, avaliku turvalisuse või suure hulga inimeste elu ja tervise vastu. Nende süütegude hulka kuuluvad muu hulgas inimsusvastased kuriteod, genotsiid, agressioon, sõjakuriteod, terrorism, riigireetmine, salakuulamine, massilise korratuse organiseerimine ning plahvatuse ja lõhkeainega seotud üldohtlikud teod. Tegemist on oma laadilt selliste süütegudega, mille toimepanemine võib kaasa tuua ulatusliku ja pikaajalise kahju

riigile, ühiskonnale või teistele isikutele. Seetõttu ei ole põhjendatud võimaldada nendes süütegudes süüdimõistetud isikul nime muutmise teel vähendada enda seostatavust toimepandud kuriteoga.

Muudatus puudutab üksnes kitsalt piiritletud isikute ringi. Piirangut ei kohaldata kõikidele kuritegudes süüdi mõistetud isikutele, vaid üksnes neile, kes on toime pannud eelnõus nimetatud eriti rasked süüteod või seksuaalkuriteo alaealise suhtes. Seetõttu on tegemist erandliku piiranguga, mis on seotud süüteo raskuse ja laadiga.

Eelnõu § 18 lõikega 4 nähakse ette, et eelnõu lõigetes 2 ja 3 kehtestatud piirangut ei kohaldata isikutele, kes on süüteo toime pannud alaealisena. Piirangut ei kohaldata alaealistele, sest alaealised on erirühm, kes nõuab oma haavatavuse tõttu kriminaalõiguse valdkonnas tavalisest suuremat kaitset.

Eelnõu § 18 lõikega 5 nähakse ette, et eelnõu § 18 lõikes 2 loetletud karistatuse andmeid kontrollitakse karistusregistrist. Eelnõu § 18 lõikes 3 nimetatud andmete kontrollimiseks tehakse päring lisaks karistusregistrile ka selle arhiivile, kuna eelnõu § 18 lõikes 3 sätestatud piirang on tähtajatu, mistõttu võib olla vajadus kontrollida mitte ainult isiku karistatuse andmeid, vaid ka neid andmeid, mis on kantud karistusregistri arhiivi. Päringu tegemisel töödeldakse nime muuta sooviva isiku isikukoodi ja kriminaalkorras karistamise andmeid eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 nimetatud KarS-i sätete alusel.

Kuna eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 sätestatud piirangute kontrollimisel lähtutakse karistusregistrisse ja selle arhiivi kantud andmetest, ei võeta arvesse karistusi, mis on isikule määratud välisriigis, kuna karistusregister ei sisalda andmeid välisriigis määratud karistatuse kohta.

Eelnõu § 18 lõikega 6 sätestatakse, et juhul, kui avalduse esitab selleks mitteõigustatud isik, jäetakse tema avaldus läbi vaatamata. Eelnõu § 18 lõigete 2 ja 3 piirangute kontrollimisel lähtutakse karistusregistri ja selle arhiivi kantud andmetest. Juhul, kui isik leiab, et tema avalduse menetlusse võtmisest on keeldutud alusetult ja et karistusregistrisse kantud andmed ei ole korrektsed, on isikul võimalik taotleda avalduse menetlusse võtmist. Avaldus võetakse menetlusse, kui on tõendatud, et karistusregistri andmed ei vasta tegelikkusele ning isikut ei ole süüdi mõistetud eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 loetletud KaRS-i sätete järgi. Eelnõu § 18 lõike 4 järgi ei kohaldata piirangut isikule, kes on süüteo toime pannud alaealisena, kuid karistusregistris ei koguta andmeid süüteo toimepanemise aja kohta, vaid kohtulahendi tegemise ja jõustumise kohta. Seega, isik, kes leiab, et tema avalduse menetlusse võtmisest on keeldutud alusetult, kuna ei ole arvestatud isiku vanust süüteo toimepanemise ajal, saab taotleda avalduse menetlusse võtmist. Avaldus võetakse menetlusse, kui on tõendatud, et isik oli eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 loetletud KaRS-i sätete järgi süüdi mõistetud, kuid oli süüteo toimepanemise ajal alaealine.

Eelnõule on lisatud tabel, mis võimaldab täpsemalt tutvuda eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 sätestatud KarS-i sätete loeteluga, muu hulgas on välja toodud sätete kehtivusajad.

NS-iga reguleeritakse õigustatud isikute ringi 12. detsembri 2017. aasta siseministri määruse nr 45 § 2 lõikes 1, välistusena ka NS § 4 lõikes 2. Kriminaalkorras karistatute nimemuutmise keeld on esitatud § 16 lõikes 4¹. Uuena on lisatud nimemuutmise õigus Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saajale ja välisriigi kodanikule, kes on Eestis perekonnaseisutoiminguga saanud isikunime, mida tema kodakondsusriik ei tunnusta.

Eelnõu §-ga 19 reguleeritakse isikunime muutmise avalduse esitamist. Eelnõu § 19 lõikes 1 nimetatakse viisid, kuidas saab isikunime muutmise avaldust esitada. Isik saab avalduse esitada isiklikult ja kirjalikult kas turvalises veebikeskkonnas või kohapeal pädevas KOV-is: Jõhvi Vallavalitsuses, Pärnu Linnavalitsuses, Tallinna Perekonnaseisuametis ja Tartu Linnavalitsuses. Nimetatud asutuste pädevuses on nimemuutmine olnud ka NS-i kohaselt.

Nimemuutmise menetlus algab avalduse esitamisest, üldjoonetes lähtutakse HMS §-st 14. Avalduse vastuvõtmisel on oluline isikusamasuse tuvastamine, seda on võimalik teha elektrooniliste vahenditega turvalises veebikeskkonnas taotlust menetledes või avaldajaga vahetult suheldes ja vajalikke tõendusmaterjale kasutades. Turvalise veebikeskkonna kaudu avalduse esitamiseks on vajalik elektrooniline tuvastusvahend (ID-kaart, Smart-ID, mobiil-ID). Eestis viibib taotleja saab esitada taotluse menetlevas asutuses kohapeal, kui ta ei soovi või ei saa kasutada turvalist veebikeskkonda.

Turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamisel ei saa valida menetlevat asutust. Kui avalduse lahendamine on võimalik ametniku vahetu sekkumiseta, teeb nimemuutmise otsuse ja kannab uue isikunime rahvastikuregistrisse Siseministeerium automaatselt. Kui avalduse lahendamiseks on vajalik ametniku vahetu sekkumine, suunatakse avaldus selle pädeva KOV-i töölauale, kelle tööpiirkonnas on avalduse esitaja rahvastikuregistrisse kantud elukoht. Kui avaldus on lapse nime muutmiseks ning vajalik on välja selgitada lapse arvamus, saab avalduse esitaja ise valida, millisele pädevale asutusele avaldus suunatakse. Kuna avalduse esitamise alustamisel ei tea avalduse esitaja, kas tema avalduse menetluses on võimalik teha Siseministeeriumi automaatotsus või on vajalik ametniku vahetu sekkumine, ei ole üheselt võimalik määratleda ega avalduse esitajal valida, kellele ta avaldust esitada soovib. Avalduse menetleja selgub menetluse käigus. Sarnaselt toimub näiteks PKTS-i alusel sünni registreerimine, kui avaldus on esitatud turvalises veebikeskkonnas: sünde registreerib KOV (§ 3 lõige 4), kõigi eelduste täitmisel teeb rahvastikuregistri vastutav töötleja kande rahvastikuregistrisse perekonnaseisuametniku vahetu sekkumiseta (§ 7 lõige 4¹).

Avalduse esitamisel turvalises veebikeskkonnas kontrollitakse vajalikke andmeid automaatselt, mis esmalt annab avalduse esitajale teadmise, et avalduse menetlemine on võimalik, ja teisalt vabastab ametniku samade andmete kontrollimisest. Automaatselt saab kontrollida avalduse esitaja õigust nime muuta, st kontrollida vanust, teovõimet ja kodakondsust. Samuti saab kontrollida, kas RR-is on olemas põlvnemise, abielu või registreeritud kooselu seos ja soovitud nime kasutamine.

Enne kui nimemuutmise avaldus turvalises veebikeskkonnas kinnitatakse, teavitatakse avalduse esitajat, et menetlus võib lõppeda automaatotsuse ja -kandega. See annab võimaluse loobuda avalduse turvalises veebikeskkonnas esitamisest ja esitada avaldus pädevas KOV-is kohapeal.

Eelnõu § 19 lõikega 2 sätestatakse täiendavad võimalused isikunime muutmise avalduse esitamiseks juhul, kui isik ei saa ilmuda pädevasse kohalikku omavalitsusse või kui tal puudub elektrooniline tuvastusvahend. Sel juhul võib isik esitada avalduse muu isiku vahendusel, kui täidetud on üks eelnõu § 19 lõikes 2 nimetatud vorminõuetest. Taotleja valib, millisele pädevale kohalikule omavalitsusele avaldus edastatakse. Avalduse võib pädevale kohalikule omavalitsusele edastada posti teel, kullerteenuse vahendusel või kasutades muud isikut, kes toimetab avalduse pädevasse kohalikku omavalitsusse.

Eelnõu § 19 lõike 2 punkti 1 alusel saab välisriigis viibija elektroonilise tuvastusvahendi puudumisel või juhul, kui välisriigi notari poole pöördumine ei ole võimalik, pöörduda avalduse vorminõuete täitmiseks Eesti välisesindusse. Taotlus vormistatakse kirjalikult,

konsulaarametnik teeb taotlusele märke, et ta on taotleja isikusamasuse tuvastanud, ning kinnitab taotluse notariaalselt.¹⁴

Eelnõu § 19 lõike 2 punkti 2 alusel saab välisriigis viibija elektroonilise tuvastusvahendi puudumisel pöörduda ka välisriigi notari poole. Välisriigi notar kontrollib avaldaja isikusamasust ning kinnitab tema isiklikult ja kirjalikult esitatava avalduse allkirjaõigsuse.

Eelnõu § 19 lõike 2 punkti 3 alusel saab kinnipidamisasutuses viibiv isik esitada kirjalikult vormistatud taotluse ning vangla direktor teeb taotlusele märke, et ta on taotleja isikusamasuse tuvastanud, ja kinnitab, et taotlusel on taotleja allkiri. Vangla direktori õigus teha tõestamistoiminguid, täpsemalt kinnitada vahistatu või kinnipeetava allkirja õigsust, tuleneb notariaadiseaduse § 53 lõike 1 punktist 7.

Eelnõu § 19 lõikega 3 nähakse ette juhud, millal ei ole võimalik turvalises veebikeskkonnas avaldust esitada. Eelnõu § 19 lõike 1 punktiga 1 sätestatakse, et turvalises veebikeskkonnas ei saa esitada taotlust eestkostetava nime muutmiseks, kuna nendes menetlustes on vajalik välja selgitada eestkostetava arvamus. Seetõttu tuleb menetluses koguda täiendavaid tõendeid, sealhulgas selgitada välja eestkostetava enda arvamus, kui isiku seisund seda võimaldab. Piirang on vajalik, et kokku hoida menetlusele kuluvat ressursi. Taotleja saab taotluse esitamiseks varem valmistuda, leppida ametnikuga kokku, kuidas ja millal toimub eestkostetava arvamusel väljaselgitamine. Piirang puudutab väikest osa nimemuutmise taotlusest ja on seega proportsionaalne, samas ei välista see nimemuutmise õiguse realiseerimist.

Eelnõu § 19 lõike 3 punktiga 2 nähakse ette, et turvalises veebikeskkonnas ei saa avaldust esitada ka alaealise nime muutmiseks, kui alaealine, kelle nime soovitakse muuta, saab täisealiseks vähem kui 60 päeva pärast. Piirang on kehtestatud menetluseks kuluva aja tõttu, kuna teisel hooldusõiguslikul vanemal on 30 päeva aega turvalises veebikeskkonnas nõusoleku andmiseks, lisaks peab ametnik leidma sobiva aja alaealisega vestlemiseks ja tema arvamusel väljaselgitamiseks. Piiranguga välditakse olukorda, kus alaealine võib saada täisealiseks enne, kui menetlus jõuab lõpule. Täisealise isiku nime saab muuta üksnes tema enda avalduse alusel, mitte tema vanema avalduse alusel.

Lisaks nähakse eelnõu § 19 lõike 3 punktiga 3 ette, et turvalises veebikeskkonnas ei saa avaldust esitada Eestis rahvusvahelise kaitse saajad ja välisriigi kodanikud, kellel on õigus isikunime muuta väga erandlikel juhtudel (vt eelnõu §-s 18 sätestatud selgitused).

Eelnõu § 19 lõikega 4 nähakse ette, et alaealise isiku isikunime muutmise avalduse esitab tema hooldusõiguslik vanem või eestkostja. Piiratud teovõimega täisealise isikunime muutmise avalduse esitab tema eestkostja. Kui soovitakse muuta alaealise nime, märgitakse avaldusel tema andmed, samuti avalduse esitaja – hooldusõigusliku vanema – nimi, isikukood ja kontaktandmed. Kui alaealisel on kaks hooldusõiguslikku vanemat, on vaja teise vanema nõusolekut alaealise nime muutmiseks. Siin lähtutakse PKS §-st 120, mille kohaselt on ühist hooldusõigust omavatel vanematel ühine esindusõigus.

Eelnõu § 19 lõikega 5 nähakse ette, et piiratud teovõimega täisealise isiku nime muutmiseks ei saa avaldust esitada välisriigi notari juures. Selles menetluses on vaja välja selgitada piiratud

¹⁴ Konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt on kavas alates 1. jaanuarist 2027 lõpetada ametliku kinnitamise teenuse osutamine välisesindustes. Isikunime muutmise taotlusel saab konsulaarametnik notariaalselt tõestada kinnitamise vormis taotleja isikusamasuse ja isiku antud allkirja. Eelnõu toimik nr [26-0025](#).

teovõimega isiku arvamus ning kuna välisriigi notarile sellist kohustust panna ei saa, peab isiku arvamuse välja selgitama pädev KOV. Seega on otstarbekas esitada avaldus pädevas KOV-is kohapeal.

Eelnõu § 19 lõikega 6 nähakse ette alaealise nime muutmisel teise hooldusõigusliku vanema nõusoleku andmise viisid. Välisriigis või kinnipidamisasutuses viibiv vanem saab nõusoleku anda samal viisil taotluse esitamisega. Lisaks saab välisriigis olev vanem edastada nõusoleku posti teel, kui nõusoleku andja isiku on tuvastanud ja tema allkirja õigsuse on kinnitanud välisriigi notar. Olenevalt välisriigist peab dokument olema legaliseeritud või apostilliga kinnitatud, kui välislepinguga ei ole kokku lepitud teisiti.

NS § 16 lõikes 1 sätestatud avalduse esitamine on eelnõus reguleeritud eraldi paragrahvis, mis hõlmab kõiki avalduse esitamisega seotud küsimusi, sealhulgas avalduse esitamist e-rahvastikuregistris või pädevas kohalikus omavalitsuses kohapeal, lubatud viisil kinnitatud allkirjaga avalduse esitamist kolmanda isiku vahendusel ning piiratud teovõimega isiku nimemuutmise avalduse esitamise erisusi.

NS-is ei reguleerita avalduse kinnitamist konsulaarametniku, vangla direktori ega välisriigi notari poolt. Siseministri 12. detsembri 2017. aasta määruse nr 45 §-ga 5 on lubatud Eesti välisesinduse konsulaarametnikul, välisriigi notaril või vangla direktoril kinnitada nimemuutmise avaldusel allkirja õigsust, vangla direktoril ka hooldusõigusliku vanema allkirja õigsust lapse nime muutmise nõusolekul. Normid tuuakse seaduse tasandile.

Eelnõu §-ga 20 sätestatakse isikunime muutmise avalduse andmekoosseis.

Lõikega 1 sätestatakse, milline teave peab avalduses olema. Nimemuutmise avalduse olulisim osa on uus soovitud isikunimi ning seaduses märgitud juhtudel nimemuutmise põhjus (eelnõu § 24 lõige 3, § 26 lõige 2, § 29 lõige 1). Teatud juhtudel tuleb uue eesnime taotlejal selgitada oma nimevalikut (eelnõu § 24 lõige 2). Piiratud teovõimega isiku nimemuutmisel on avaldajaks isik ise, kuid tema eest allkirjastab taotluse tema eestkostja. Avalduses märgitakse eestkostja nimi, isikukood ja kontaktandmed. Kui muudetakse alaealise lapse nime, tuleb avaldusel esitada ka teise hooldusõigusliku vanema andmed. Avaldusele lisatakse avaldaja kontaktandmed, mis võimaldavad menetlejal esitada täpsustavaid küsimusi, anda selgitusi jm. Avaldaja, kes ei kasuta e-posti, saab avaldusele märkida postiaadressi.

Eelnõu § 20 lõikega 2 sätestatakse, millised andmed peavad avalduses olema selle isiku kohta, kelle nime soovitakse muuta. Avalduse andmekoosseisus ei tehta vahet sellel, kas avalduse esitaja soovib muuta enda või oma alaealise lapse nime. Seetõttu on vaja sätestada eraldi andmekoosseis isiku kohta, kelle nime soovitakse muuta.

Piiratud teovõimega isiku arvamuse väljaselgitamine on nimemuutmise menetluse oluline osa. Eelnõu § 20 lõiget 3 rakendatakse olukordades, kus piiratud teovõimega isiku isikunime muutmise taotlus esitatakse Eesti välisesinduses; sel juhul määratakse, kelle kohustus on välja selgitada piiratud teovõimega isiku arvamus. Eelnõu § 20 lõike 3 punktiga 1 sätestatakse, et juhul kui Eesti välisesinduse konsulaarametnik võtab tavaolukorras vastu vaid taotluse ja kui piiratud teovõimega isik asub koos hooldusõigusliku vanema või eestkostjaga samas välisriigis, langeb konsulaarametnikule kohustus selgitada välja isiku arvamus. Piiratud teovõimega isikul on kohustus ilmuda koos esindajaga samasse välisesindusse, kus avaldust esitatakse. Sellise erisuse loomine ja konsulaarametniku pädevuse laiendamine on vajalik, et piiratud teovõimega isiku õigused oleks igal juhul kaitstud. Eelnõu § 20 lõike 3 punktiga 2 sätestatakse, et piiratud teovõimega isiku arvamuse selgitab avaldust menetlev pädev kohalik omavalitsus juhul, kui piiratud teovõimega isik asub Eestis. Sellise lahendusega välditakse olukorda, kus isikut peaks

üksnes arvamuse andmiseks viima välisesindusse või korraldama põhjendamatult keeruka suhtluse riikide vahel.

Eelnõu § 20 lõikega 4 selgitatakse, millal on kohustuslik esitada avaldusel rahvus, emakeel ja kõrgeim omandatud haridustase, ning sätestatakse, et haridustaseme andmed tuleb esitada 11-aastase ja vanema alaealise kohta. Nõude eesmärk on hoida RR-i andmed aja- ja asjakohased.

NS § 16 lõikega 2 ette nähtud avalduse andmekoosseis on lahti kirjutatud eraldi paragrahvis.

Eelnõu §-ga 21 määratletakse otsustuspädevus isikunime muutmisel. Eelnõu § 21 lõikega 1 sätestatakse jagatud pädevus Siseministeeriumi ja KOV-is töötava perekonnaseisuametniku (edaspidi *perekonnaseisuametnik*) vahel. Siseministeeriumis teeb otsuseid selleks pädev ametnik. HMS § 8 lõikega 2 nähakse ette, et haldusorganisiseselt määratakse isikud, kes tegutsevad haldusmenetluses haldusorgani nimel, kui seaduses või määruuses ei ole sätestatud teisiti. Sisepädevuse jaotamiseks antava volituse täpset vormi pole ega peagi olema kuskil sätestatud. Volitatud organ peab suutma volitust tõendada, seetõttu on muidugi mõistlik kasutada vaid kirjalikku volitamist. Kõige praktilisem on kehtestada volitus kindlate haldusakti tüüpide suhtes asutuse käskkirjaga. Volitus võib olla antud ka asutusesiseses seadustäpsustavas juhendis või teenistuja ametijuhendis.¹⁵

Eelnõu § 21 lõikega 2 nähakse ette, et perekonnaseisuametnik otsustab nimemuutmise juhul, kui vajadus kaalutusõiguse rakendamiseks puudub või see on selgepiiriline. Nii kuulub pädeva KOV-i perekonnaseisuametniku pädevusse eesnime muutmise (eelnõu § 24), mille puhul tuleb hinnata eesnime vastavust eelnõu nõuetele ning välja selgitada, kas soovitud eesnime andmisel tekib isikunimi, mis on RR-i andmetel elava isiku perekonnanimi. Mõlemad kontrollid tehakse RR-i andmete alusel.

Perekonnaseisuametnik otsustab nimemuutmise juhul, kui soovitud eesnime ei kannata RR-i andmetel ükski isik (eelnõu § 24 lõige 2). Perekonnaseisuametnikul on kohustus välja selgitada, kas soovitud eesnime andmine on võimalik, kas see vastab eesti õigekeelsusreeglitele, kas see on võõrkeelsena kasutusel teises riigis või on mugandatud eesti keelde sobivaks. Perekonnaseisuametniku kaalutusõigus piirdub nime hindamisega, käesoleva seaduse § 7 nõuetele vastavuse väljaselgitamisega.

Perekonnaseisuametnik otsustab nimemuutmise ka juhul, kui soovitud eesnimi ei vasta taotleja soole, kuid taotlejal on olemas mõjuv põhjus soovitud nime kandmiseks (eelnõu § 24 lõige 3).

Kui selgub, et soovitud eesnimi ei vasta seaduse nõuetele või soovitud eesnimega moodustuks juba olemasolev isikunimi või soole mittevastava nime andmiseks ei ole mõjuvat põhjust, on perekonnaseisuametnikul õigus jätta avaldus rahuldamata ja keelduda uue eesnime andmisest (eelnõu § 25 punktid 1–3).

Perekonnaseisuametniku pädevusse kuulub perekonnanime muutmise, kui soovitud perekonnanimega on olemas põlvnemise, abielu või registreeritud kooselu kaudu seos, mille andmed on RR-is olemas (eelnõu § 26 lõige 1). Näiteks saab RR-is põlvnemise andmete alusel anda perekonnanime, mida kandis taotleja vanavanaem, või anda taotlejale abikaasa perekonnanime abielu andmete alusel. Sellises menetluses ei ole vaja kaalutusõigust, vaid otsustada saab RR-i andmete alusel. Kui eelnõu § 26 lõike 1 järgi on perekonnanime andmisele

¹⁵ [Haldusmenetluse käsiraamat](#), A. Aedmaa, E. Lopman, N. Parrest, I. Pilving, E. Vene, lk 53.

kehtestatud piirang – lapsele ei saa anda vanema nimest erinevat nime (eelnoü § 27 lõige 1) või soovitud nimi on vanas kirjaviisis (eelnoü § 27 lõige 2) –, on perekonnaseisuametnikul õigus jätta avaldus rahuldamata ja uus perekonnanimi andmata (eelnoü § 28 lõige 1).

Perekonnaseisuametniku pädevusse kuulub ka välisriigi kodaniku eesnime või perekonnanime muutmise, kui isiku kodakondsusriik ei tunnusta Eestis perekonnaseisutoiminguga saadud nime. Samuti on perekonnaseisuametnikul õigus jätta avaldus rahuldamata ja nimi muutmata, kui ei ole tõendatud, et isiku kodakondsusriik siin saadud nime ei tunnusta (eelnoü § 30).

Eelnoü § 21 lõikega 3 antakse muidu perekonnaseisuametniku otsustuspädevuses olevate sätete (eelnoü § 24 ja § 26 lõige 1) alusel otsustamise õigus Siseministeriumile, kuid seda vaid tingimusel, et otsuse saab teha teatud tingimuste täitmise korral automaatselt (eelnoü § 23).

Eelnoü § 21 lõikega 4 sätestatakse Siseministeriumi pädevus isikunime muutmisel. Siseministerium lähtub oma otsuse tegemisel isikunimekomisjoni arvamusest. Siseministeriumi pädevuses on menetlused, kus tuleb rakendada kaalutusõigust. Kõigis taotlustes, kus soovitakse vabalt valitud perekonnanime, tuleb hinnata nimemuutmise põhjust (eelnoü § 26 lõige 2) ja soovitud perekonnanime vastavust eelnoü nõuetele (eelnoü § 27). Kaalutusõigus antakse Siseministeriumile, et tagada nendes menetlustes ühtne praktika. Siseministeriumil on õigus jätta avaldus rahuldamata ja keelduda nime muutmisest, kui soovitud nimi ei vasta eelnoü nõuetele või kui taotlejal ei ole nime muutmiseks mõjuvat põhjust (eelnoü § 28).

Eelnoü § 21 lõike 4 punkti 2 järgi on avaldused, kus korraka soovitakse muuta nii eesnime kui ka perekonnanime ja kus eesnime või perekonnanime muutmise otsustamine on Siseministeriumi pädevuses, otsustab nimemuutmise Siseministerium (eelnoü § 25 punkt 4). Sellega võetakse perekonnaseisuametnikult pädevus eesnime või perekonnanime muuta, kuid sama avalduse jagamine kahe menetleja vahel võib tekitada segadust ja tuua taotlejale kaasa soovimatuid tagajärgi. Näiteks ei ole soovitud eesnime andmiseks takistusi, kuid vabalt valitud perekonnanime ei ole võimalik anda, tekkiv isikunimi (uus eesnimi ja senine perekonnanimi) ei ole taotlejale vastuvõetav jne.

Eelnoü § 21 lõike 4 punktiga 3 sätestatakse, et Siseministeriumi pädevuses on ka need avaldused, mille esitaja eesnime või perekonnanime on varem muudetud, s.t korduvad avaldused. Kuna korduvalt saab nime muuta vaid mõjuval põhjusel (eelnoü § 29 lõige 1), siis on tegemist kaalutusotsusega.

NS § 16 lõikes 6¹ on nimetatud, kellel on õigus otsustada uue nime andmist, kuid ei ole täpsustatud pädevuse piire. Eelnoüga sätestatakse nimemuutmise otsustamise pädevus jagatuna perekonnaseisuametniku ja Siseministeriumi vahel, nimetades konkreetset sätteid ning olukorrad.

Eelnoü §-ga 22 reguleeritakse nimemuutmise õiguse andmine perekonnaseisuametnikule. Eelnoü § 22 lõikega 1 sätestatakse, et perekonnaseisuametnikuna tegutsemise õigus antakse PKTS-is sätestatud korras. See kord on kehtestatud siseministri määrusega.¹⁶ PKTS § 4 lõike 2 kohaselt võib perekonnaseisuametnikuks nimetada isiku, kes vastab avaliku teenistuse seaduses sätestatud nõuetele ning kellele valdkonna eest vastutav minister või tema volitatud isik on andnud pärast perekonnaseisuametniku eksami sooritamist perekonnaseisuametnikuna tegutsemise õiguse. Tavapäraselt omandab perekonnaseisuametnik teadmised perekonnaseisutoimingute tegemiseks. Kui perekonnaseisuametnikule antakse õigus otsustada

¹⁶ [RT I, 15.12.2017, 6.](#)

nimemuutmist, peab ta omandama teadmised isikunimeseadusest, et viia läbi nimemuutmise menetlusi.

Eelnõu § 22 lõike 2 järgi saab valdkonna eest vastutav minister või tema volitatud isik anda isikunime muutmise otsustamise õiguse pädeva KOV-i teenistujale, kes vastab avaliku teenistuse seaduses ametnikule sätestatud nõuetele ning kes on sooritanud perekonnaseisuametniku eksami PKTS-i ja selle alusel kehtestatud korra kohaselt. Siseminister teeb otsuseid selleks pädev ametnik. HMS § 8 lõikega 2 nähakse ette, et haldusorganisatsioonides määratakse isikud, kes tegutsevad haldusmenetluses haldusorgani nimel, kui seaduses või määruses ei ole sätestatud teisiti. Sisepädevuse jaotamiseks antava volituse täpset vormi pole ega peagi olema kuskil sätestatud. Volitatud organ peab suutma volitust tõendada ja seetõttu on muidugi mõistlik kasutada vaid kirjalikku volitamist. Kõige praktilisem on kehtestada volitus kindlate haldusakti tüüpide suhtes asutuse käskkirjaga. Volitus võib olla antud ka asutusesiseses seadust täpsustavas juhendis või teenistuja ametijuhendis.¹⁷ Perekonnaseisuametnikuks saamine vormistatakse Siseministeri otsusega.

NS § 16 lõike 6¹ punktiga 3 nähakse ette, milliste õigustega perekonnaseisuametnik võib uue nime andmist otsustada. Eelnõuga sätestatakse eraldi paragrahvis, kuidas perekonnaseisuametnikule see õigus antakse.

Eelnõu §-ga 23 sätestatakse isikunime automaatne otsustamine. Eelnõu § 23 lõikega 1 nähakse ette tingimused, mille täitmisel võib isikunime muutmise otsustada automaatselt.

Eelnõu § 23 lõike 1 punkti 1 kohaselt on võimalik teha isikunime muutmise kohta automaatotsus vaid juhul, kui isikunime muutmise taotlus on esitatud turvalises veebikeskkonnas. Automaatmenetluses ei ole ametnikul rolli, avalduse andmeid kontrollitakse ja otsustusi tehakse automaatselt RR-i andmete alusel. Kui avaldus esitatakse pädevas KOV-is kohapeal või kasutatakse muid eelnõu § 19 lõikes 2 kasutatud viise, on ametnik juba menetlusse kaasatud.

Eelnõu § 23 lõike 1 punkti 2 järgi saab automaatotsuse teha juhul, kui taotletava perekonnanime saamise õigust on võimalik kontrollida RR-ist automaatselt – näiteks kui soovitud perekonnanimi on taotleja vanaema nimi ning põlvnemise seose ja nime kandmise saab tuvastada RR-i andmetel. Eelnõu § 23 lõike 1 punkti 3 järgi on automaatotsuse tegemiseks eesnimi andmisel vajalik, et soovitud eesnimi on RR-i andmetel kasutusel ning seda kannavad taotlejaga samast soost isikud – see tagab, et soovitud eesnimi vastab seaduses sätestatud nõuetele.

Eelnõu § 23 lõike 1 punktiga 5 sätestatakse, et automaatotsuse saab teha vaid juhul, kui ei ole vaja rakendada kaalutusõigust – näiteks soovitud perekonnanime on isik varem kandnud ning need andmed on RR-is olemas või perekonnanime muutmist taotletakse esmakordselt RR-is ei ole andmeid varasema nimemuutmise kohta.

Eelnõu § 23 lõike 1 punktiga 6 sätestatakse, et automaatotsuse saab teha ka siis, kui otsuse tegemisel ei ole vaja välja selgitada alaealise isiku arvamust – täisealiste nimemuutmise avaldused saab lahendada automaatselt, aga ka laste nimemuutmise avaldustes on võimalik automaatmenetlus, kui tegemist on lapsega, kelle arvamust ei selgitata välja tema vanuse tõttu. Eelnõu § 23 lõike 1 punktiga 7 sätestatakse, et alaealise nimemuutmise menetluses automaatotsuse tegemine eeldab ka teise hooldusõigusliku vanema nõusoleku andmist samas turvalises veebikeskkonnas.

¹⁷ [Haldusmenetluse käsiraamat](#), A. Aedmaa, E. Lopman, N. Parrest, I. Pilving, E. Vene, lk 53.

Eelnõu § 23 lõike 1 punktiga 8 nähakse ette, et automaatotsuse saab teha üksnes positiivse otsuse korral, seega ei tohi menetluses esineda nime andmisest keeldumise alust. Päring karistusregistrisse, millega kontrollitakse eelnõu § 18 lõikes 2 sätestatud piirangu olemasolu, tehakse enne avalduse vastuvõtmist.

Eelnõu § 23 lõikega 2 sätestatakse, et kui eelnõu § 23 lõikes 1 ette nähtud tingimused on täidetud, otsustab Siseminister nime andmise. Automaatotsuse tegemist ei kohaldata kõigile avaldustele, vaid üksnes turvalises veebikeskkonnas esitatud avaldustele, mille puhul on kõik seaduses sätestatud eeldused täidetud. Isikul on võimalik valida menetluskanal, esitades avalduse kas turvalises veebikeskkonnas või kohaliku omavalitsuse üksuses kohapeal. Veebikeskkonnas avaldust esitades teavitatakse isikut enne avalduse lõplikku esitamist sellest, et avalduse lahendamisel võidakse teha automaatotsus. Kui isik ei soovi, et tema avaldus liigub automaatmenetlusse, on tal võimalik veebimenetlus katkestada ja esitada avaldus kohaliku omavalitsuse üksuses, kus selle lahendab ametnik.

RR-i andmete kontrollile saab teha automaatselt kõigi taotluste puhul, kuid olukordades, kus eelnõu kohaselt on vaja hinnata nime muutmise põhjuseid või soovitud nime vastavust eelnõu nõuetele, ei tehta automaatotsuseid, vaid menetlus edastatakse ametnikule kaalutusotsuse tegemiseks. Positiivne automaatotsus ei tähenda seega, et negatiivne otsus tehakse automaatselt. Vastupidi, automaatotsus on piiratud juhtudega, kus süsteem saab teha üksnes selge positiivse lahendi.

Automaatotsuse korral tagatakse asjakohased meetmed, et kaitsta andmesubjekti õigusi, vabadusi ja õigustatud huve. Automaatotsuse tegemisel teavitatakse nimemuutmise avalduse esitajat sellest, et tehtud on automaatotsus ja uus isikunimi on kantud RR-i. Lisaks märgitakse, et automaatotsuse ja -kande tegemisel kasutati RR-i andmeid. Samuti on seal vaidlustamisviide. Karistust ja karistusregistri arhiivi kantud andmeid kontrollitakse karistusregistrist.

Kui avaldus esitatakse turvalises veebikeskkonnas, kontrollitakse vajalikke andmeid automaatselt, mis esmalt annab avalduse esitajale teadmise, et avalduse menetlemine on võimalik, ja teisalt vabastab ametniku samade andmete kontrollimisest. Automaatselt saab kontrollida avalduse esitaja õigust nime muuta, s.t kontrollida vanust, teovõimet ja kodakondsust. Samuti on võimalik kontrollida, kas RR-i andmed toetavad avalduse esitaja soovi, näiteks isik soovib kanda vanavanema perekonnanime ning RR-is on olemas põlvnemise seos ja soovitud nime kasutamine. Ent kui mõjuval põhjusel soovitakse vabalt valitud perekonnanime, siis ei saa kaalutusotsust automaatselt teha. Seetõttu ei ole sättes eraldi märgitud, et kaalutusotsuste puhul ei saa automaatselt kontrolli teha, sest esmased kontrollid tehakse kõikide avalduste korral. Kaalutlusega seotud juhtumite korral edastatakse menetlus ametnikule ja automaatotsust ei tehta. Sättes on öeldud, et automaatotsus tehakse vaid siis, kui avalduse vastavust õigusaktides kehtestatud tingimustele on kontrollitud automaatselt RR-i abil, mis välistab kaalutluse.

Menetluse muutmine vastab tänapäeva elektroonilistele ja infotehnoloogilistele võimalustele ning suurendab haldusmenetluse tõhusust. Õiguslikus tähenduses ei oma tähtsust asjaolu, kas haldusakt on kinnitatud käsitsi, digiallkirja või -templiga – tähtis on see, et saab tuvastada, milline haldusorgan on otsuse teinud. Samuti tuleb rõhutada, et kuigi suurema osa automaatteenustest võib otsustada IT-süsteem, vastutab haldusakti sisulise õigsuse eest kokkuvõttes otsuse teinud haldusorgan ehk Siseminister.

Isikutel säilivad nende põhiõigused, näiteks õigus automaatne haldusakt vaidlustada ja halduskohtu poole pöörduda, isegi siis, kui haldusakti on andnud Siseminister.

automaatselt, sest haldusõigussuhe on tekkinud isiku ja haldusorgani, mitte otsuse teinud ametniku vahel, kes on määratud esindama haldusorganit sisepädevuse alusel. Vaidluse korral esitab isik kaebuse haldusorgani, mitte konkreetse ametniku ja tema allkirja vastu.

Enamasti saab asjaolusid kontrollida ettenähtud reeglite alusel toimiva IT-lahenduse abil ja kui süsteemi kontrolli tulemus on positiivne, saab kohe teha otsuse, samuti saab otsuse alusel kanda uue nime viivitamata RR-i. Kontrollivõimalused saab luua turvalisse veebikeskkonda, kus andmete esitamine ja seosed RR-iga on võimalik integreerida juba andmete esitamise etappi.

Kui kontrollida automaatselt, RR-i vahendusel, ning nime muutmiseks kaalutusotsuse vajadust ja nime muutmise keeldumise aluseid ei esine, tehakse otsus automaatselt, edastamata e-teenuse kaudu esitatud avaldust ametnikule. Kui avalduses on andmeid, mida RR-i andmete põhjal ei ole võimalik kontrollida, näiteks soovitud perekonnanime andmiseks ei leita vajalikku seost nime kandjaga, katkeb avalduse automatmenetlus ning avaldus edastatakse ametnikule asjaolude selgitamiseks ja võimaluse korral nimemuutmise otsuse tegemiseks. Automaatotsuse tegemise loogika on sama mis näiteks PKTS-i alusel sünni registreerimise automatmenetlustes – kui RR avalduse andmeid ei toeta, edastatakse avaldus ametnikule, kes selgitab välja asjaolud ja registreerib sünni.

Eelnõu §-s 23 ei ole eraldi sätestatud, et kui automaatotsuse tegemise eeldused ei ole täidetud, siis toimub tavapärase nimemuutmise menetlus ametniku osalusel. Seega kehtib üldine eelnõu regulatsioon nimemuutmise menetluses ehk ametnik vaatab läbi isiklikult või turvalises veebikeskkonnas esitatud avaldused, kuid teatud juhtudel on võimalik automatmenetlus ilma ametnikuta, kui selleks on eeldused täidetud.

Automaatne menetlus on nimemuutmise avalduse esitajale kiire ja ka tema uus nimi kantakse RR-i rutem. Eelkirjeldatud tegevusega hoitakse muu hulgas kokku ametnike tööaega. Seega väheneb nii inimese halduskoormus kui ka ametnike töökoormus.

Nime muutmise menetluses automaatotsuse tegemise täpsemad tingimused ja korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (eelnõu § 17 lõige 3).

Automaatotsuse tegemise puhul on tähtis viidata ka isikuandmete kaitse üldmäärusele. Automaatotsuste ja -kannete tegemine ei ole isikuandmete kaitse üldmäärusega vastuolus. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 63 on sätestatud:

„Selleks et olla töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust, peaks andmesubjektil olema õigus tutvuda isikuandmetega, mis on tema kohta kogutud, ja seda õigust lihtsalt ja mõistlike ajavahemike järel kasutada. /.../ Igal andmesubjektil peaks seega olema õigus teada eelkõige isikuandmete töötlemise eesmärgid, võimaluse korral isikuandmete töötlemise ajavahemikku, isikuandmete vastuvõtjaid, isikuandmete automaatse töötlemise loogikat ja sellise töötlemise võimalikke tagajärgi (vähemalt juhul kui töötlemine põhineb profiilianalüüsil) ning saada eelneva kohta teate. Võimaluse korral peaks vastutav töötleja saama anda kaugjuurdepääsu turvalisele süsteemile, kus andmesubjekt saab otse tutvuda oma isikuandmetega.“

Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 71 on kirjeldatud, millisel juhul ei tohiks isiku suhtes tehtav otsus põhineda üksnes automaatotsusel. Need on eelkõige juhud, kui isikule kaasnevad otsusega õiguslikud tagajärjed.

Automaatotsuste ja -kannete puhul võivad õiguslikud tagajärjed kaasneda seetõttu, et nimest sõltuvad muud teenused. Teisalt on aga nimemuutmise avalduse esitanud isik ise, nii et

menetlus tehakse inimese enda algatusel. Ainus erinevus tavapärasest otsusest on see, et kontrollle ja otsust ei tee ametnik, vaid andmeid kontrollitakse automaatselt RR-i kaudu ning seejärel tehakse ametniku vahetu sekkumiseta automaatotsus. Kui esineb vastuolu, siis menetleb nimemuutmise avaldust edasi ametnik. Seega on tagatud kõik isiku õigused ja andmeid töödeldakse turvaliselt.

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 35 lõike 3 kohaselt on andmekaitsealase mõjuhinnangu tegemine nõutud, kui füüsilisi isiklikke aspekte hinnatakse süstemaatiliselt ja ulatuslikult; kui hindamine põhineb automaatsel isikuandmete töötlemisel, sealhulgas profiilianalüüsil; ning kui hindamisel põhinevad otsused, millel on füüsilise isiku jaoks õiguslikud tagajärjed või mis samaväärselt mõjutavad oluliselt füüsilist isikut.

Automaatotsustega tekib Siseministeeriumi ja avalduse esitaja vahel õiguslik suhe. Tegemist on isikuandmete automaatse töötlemisega, mis mõjutab oluliselt füüsilist isikut ja millega kaasneb õiguslik tagajärg. Käesoleval juhul ei hinnata füüsilisi isiklikke aspekte süstemaatiliselt ja ulatuslikult, sest protsessi algatab isik ise, kui ta esitab nimemuutmise avalduse. Mõni inimene võib seda teha kord elus, mõni teine paar korda, kuid süstemaatilisust ega ulatuslikkust ei ole selles olukorras võimalik tuvastada. Seega ei ole vaja koostada ka andmekaitsealast mõjuhinnangut. Haldusmenetluse ja andmetöötlemise tahte esitab alati esimesena avalduse alusel isik, kes soovib nime muuta.

Kuna nime muutmise automaatotsus on haldusakt, siis loetakse seda isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 22 tähenduses automaatotsuseks. Artiklis 22 käsitletakse automatiseeritud töötlemisel põhinevate üksikotsuste tegemist. Artikli 22 lõike 1 kohaselt on andmesubjektil õigus mitte olla sellise otsuse subjekt, mis põhineb üksnes automatiseeritud töötlemisel, sealhulgas profiilianalüüsil, ning millel on tema suhtes õiguslikud tagajärjed või mis teda muul viisil oluliselt mõjutab. Artikli 22 lõike 2 punkti b kohaselt ei kohaldata artikli 22 lõiget 1, kui otsus on lubatud vastutava töötleja suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud ka asjakohased meetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste ning õigustatud huvide kaitsmiseks. Eelnõusse lisatakse õiguslik alus automaatotsuste ja -kannete tegemiseks nimemuutmise menetluses. Automaatotsuste ja -kannete tegemisel tagatakse andmesubjekti õigused ja vabadused ning õigustatud huvid.

NS § 16 lõikega 6⁴ reguleeritakse automaatotsuste tegemist. Eelnõuga sätestatakse automaatotsuste tegemisse puutuv eraldi paragrahvis.

Eelnõu §-ga 24 sätestatakse eesnime muutmise alused. Laps saab eesnime sünni registreerimisel, eesnimi väljendab vanemate soove, vanemad valivad lapsele oma hinnangul sobivaima eesnime. Ometi võib ette tulla olukordi, kus sünnist saadiks kantav eesnimi ei ole isikule meelepärane. Kuna eesnime kasutatakse igapäevasuhtluses, võib sobimatu eesnimi tekitada palju probleeme. Seega võib eesnime muutmine olla vajalik. Uue eesnime taotlemisel ei ole vaja esitada põhjuseid, miks kantav eesnimi enam ei sobi. Eelnõu § 24 lõikega 1 sätestatakse, et uue eesnime saab anda isiku soovil.

Eelnõu lõikega 2 nähakse ette, et kui isik soovib kanda eesnime, mida RR-i andmetel ei kanna ükski isik, on ametnikul õigus küsida eesnime valiku kohta selgitust. RR-is on kasutusel ligi 24 000 eesnime, seega esitatakse taotlus enamasti registriandmete alusel kontrollitava eesnime saamiseks. Kuna sellise kasutusega eesnime taotluse menetlemisel tuleb ametnikul hinnata eesnime vastavust seaduse nõuetele ja vajaduse korral otsida selle kasutuse kohta muu riigi tõendusmaterjali, siis peaks nime taotleja selgitama, miks on haruldase nime kandmine vajalik.

Eelnõu § 24 lõikega 3 nähakse ette olukorrad, kus isik peab eesnime muutmise taotlust

põhjendama. Eelnõu § 24 lõike 3 punktiga 1 sätestatakse, et kui isik soovib eesnime, mis on RR-i andmetel kasutusel üksnes vastassool, tuleb isikul oma soovi põhjendada.

Eelnõu § 24 lõike 3 punktiga 2 nähakse ette, et kui isik on eesnime juba muutnud, siis on korduvaks nime muutmiseks vaja mõjuvat põhjust. Eelnõuga ei piirata eesnime muutmise korda, kuid kui isik on juba kord saanud endale ise uue eesnime valida, siis peab sellest loobumiseks ning uue nime andmiseks olema põhjus. Isikunimi on siiski isiku identifitseerimise tunnus ning seda ei tohiks muuta kergekäeliselt ja sisulise vajaduseta.

NS §-ga 19 reguleeritakse eesnime muutmist. Eelnõuga täpsustatakse, millal on vaja eesnime muutmisel nime valikut selgitada või põhjendada. Põhimõttelist erinevust eesnime muutmisel ei ole.

Eelnõu §-ga 25 sätestatakse eesnime muutmise keeldumise alused. Need on vaja esitada õigusselguse huvides, sest siis saavad nii ametnikud kui ka nime muuta soovivad inimesed lihtsamini aru, mis alusel nende eesnime muutmise taotlusest keeldutakse. Eesnime muutmise keeldumiseks on neli alust.

Eelnõu § 25 lõike 1 punktiga 1 sätestatakse piirang. Esimese keeldumise aluse eesmärk on hoida eesti keelt ja kultuuri, mille oluline osa on ka eesnimi. Tänapäeval on Eestis kasutusel palju võõrkeelseid eesnimisid, kuid see ei tähenda, et neid võiks vabalt juurde luua. Eelnõu § 6 kohaselt on võimalik võõrkeelne eesnimi mugandada eesti keelde sobivaks ning hinnata võõrkeelsete tunnustega eesnime vastavust eesti nimetraditsioonile. Seega on eesnime valik uue eesnime andmisel väga lai ja eelnõuga sätestatav piirang jätab võimaluse sobiva eesnime valikuks. Piirang aitab vältida äärmuslikke valikuid ja keeruliste eesnimede teket. Kui isik soovib eesnime, mis ei vasta eelnõu § 6 nõuetele, siis antakse talle menetluses võimalus oma nimevalikut muuta. Seega ei tehta otsust kunagi ainult esitatud andmete alusel, vaid isikule selgitakse seaduse võimalusi ja soovitatakse nimevalikut muuta.

Eelnõu § 25 lõike 1 punktiga 2 sätestatakse piirang: soovitud eesnime ei saa anda juhul, kui see koos kantava perekonnanimega moodustab isikunime, mis on RR-i andmetel elava isiku isikunimi. Piirangu eesmärk on vältida segadusi isikunimedega, aga välistada ka identiteedivargused. Olemasoleva isikunimega sama isikunimi saab tekkida näiteks sünni registreerimisel ja abielu või kooselulepingu sõlmimisel, kuid selliseid isikunimesid ei tohiks juurde tekitada nimemuutmise menetluses. Eesnimede valik on väga lai, vajaduse korral saab piirangu alla langevale eesnimel lisada teise eesnime ning sellega vältida olemasoleva isikunimega sama isikunime tekkimist.

Eelnõu § 25 lõike 1 punkti 3 alusel keeldutakse uue eesnime andmisest siis, kui soovitud eesnimi on juurdunud taotleja vastassool eesnimena ja avalduses puudub selle võtmiseks mõjuv põhjus. Seadusega ei ole kehtestatud keeldu anda soole mittevastavat eesnime, samuti on selliseid juhtumeid olnud praktikas, kuid põhjuse esitamise nõue juhib taotleja tähelepanu vastuolule ja tagab, et tema soov on läbi mõeldud.

Eelnõu § 25 lõike 1 punktiga 4 antakse alus keelduda eesnime korduvast andmisest, kui taotleja ei esita mõjuvat põhjust.

NS-is puudusid eraldi alused eesnime andmisest keeldumiseks. Eelnõus on need esitatud õigusselguse huvides.

Eelnõu §-ga 26 sätestatakse perekonnanime muutmise alused. Lõikes 1 on esitatud alused, kus kaalutusõigust ei rakendata ja nimi muudetakse, kui soovitud nimi ja vajalik seos on

dokumentaalselt tõendatud. Näiteks soovib isik hakata kandma perekonnanime Tamm ja rahvastikuregistrisse kantud andmete alusel on sama nime kandnud tema emaema. Nimemuutmise alus on INS-i eelnõu § 26 lõike 1 punkt 2: perekonnanime võib muuta, kui isik soovib kanda otsejoones üleneja sugulase dokumentaalselt tõendatud üheosalist perekonnanime.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 1 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda perekonnanime, mida ta on varem kandnud – sel juhul saab anda sünnil, abielu või kooselulepingu sõlmimisel või nimemuutmisel saadud perekonnanime. Oluline ei ole see, mis põhjusel on kunagi kantud perekonnanimest loobunud. Kui RR-is on andmed soovitud nime kandmise kohta olemas, saab seda nime ka anda. NS-i alusel võib sünnil saadud nime anda vanema perekonnanimena, mis ei ole sisult korrektne. Kuna pärast lahutust on neiu põlve perekonnanime taotlemine üsna sage põhjus, luuakse eelnõuga selle jaoks selgem säte, et nime saab anda isiku enda varem kantud nimena, mitte vanema nimena.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 2 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda perekonnanime, mida on kandnud tema otsejoones ülenejad sugulased. Siin ei seata põlvkondade arvule piire, vajalik on vaid usaldusväärne tõendus põlvnemissuhte ja perekonnanime kandmise kohta. Suguvõsanimena saab anda üheosalise perekonnanime, kuid anda ei saa topelt perekonnanimesid. Topelt perekonnanimi on eesti nimetraditsioonis erand ja selle edasiandmise piiramine on põhjendatud. Reeglina näitab topelt perekonnanimi abielu sõlmimist. Selline nimi saab kuuluda ainult konkreetsele isikule, tema järglased sünnil niisugust nime ei saaks. Seega ei liigu topelt perekonnanimi edasi põlvnemise kaudu ja seda ei saa anda järgnevas põlvkondades nimemuutmise kaudu. Piirang on proportsionaalne – soovi kanda suguvõsas kasutusel olnud nime saab realiseerida muude nimede kaudu.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 3 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda vanema topelt perekonnanime või sellest ühte nime, kui isiku sünni registreerimisel tema vanem soovitud perekonnanime kandis ning sünni registreerimise ajal kehtinud õiguse kohaselt oleks sellise perekonnanime andmine olnud võimalik. Kui vanema perekonnanimi on hiljem muutunud kahest nimest koosnevaks perekonnanimeks, siis sellist nime nimemuutmisel anda ei saa. Erand on vajalik, et kohelda võrdselt isikuid, kellel on sünni registreerimisel õigus saada vanema kahest nimest koosnev perekonnanimi.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 4 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda perekonnanime, mille ta oleks saanud valida kehtiva abielu või kooselulepingu sõlmimisel. Seega, isik, kes abielu või kooselulepingu sõlmimisel otsustas jääda kandma senist perekonnanime, saab teostada oma õigust kanda ühe abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime ühise perekonnanimena või liita kaaslase perekonnanime oma perekonnanimele. Perekonnanime muutmisel lähtutakse eelnõu § 13 reeglitest.

Eelnõu § 26 lõike 1 punkti 5 järgi saab isikule anda perekonnanime, mille ta oleks saanud viimase abielu või kooselulepingu jooksul, kuid see abielu või kooseluleping on lõppenud abikaasa või registreeritud elukaaslase surmaga. See tähendab, et isik, kes abielu või kooselulepingu sõlmimisel otsustas jääda kandma senist perekonnanime, saab teostada oma õigust kanda ühe abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime ühise perekonnanimena või liita kaaslase perekonnanime oma perekonnanimele ka siis, kui abielu või registreeritud kooselu on lõppenud abikaasa või elukaaslase surmaga. Nime saab anda juhul, kui kaasa surmaga lõppenud abielu või registreeritud kooselu järel ei ole isik sõlminud uut abielu või kooselulepingut. Perekonnanime muutmisel lähtutakse eelnõu § 13 reeglitest.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 6 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda perekonnanime, kus abikaasaga või registreeritud elukaaslasega ühise perekonnanime ees on sidekriipsuga vallalisena kantud viimane perekonnanimi. Sättega antakse võimalus väärtustada ja hoida vallalisena kantud perekonnanime, näidates nimes endiselt ka abielu või registreeritud kooselu tunnuse kaasa perekonnanime.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 7 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda perekonnanime rahvustavale vastava soo- või muu tunnusega või lisada perekonnanimele rahvustavale vastav soo- või muu tunnus. Soo- või muu tunnuse kasutamine perekonnanimes sõltub isiku tahtest ning seda valikut saab muuta. Näiteks anti isikule sünni registreerimisel isa perekonnanime naissoovorm, kuid ta soovib kanda sama perekonnanime ilma sootunnusega – selle saab nimemuutmise menetlusega anda.

Eelnõu § 26 lõike 1 punktiga 8 nähakse ette, et perekonnanime saab muuta, kui isik soovib kanda võõrkeelset perekonnanime ümberkirjutusreeglite kohaselt või perekonnanime keelelise päritolu mõttes lähteriigis ametlikult kehtiva tähetabeli kohaselt. Säte puudutab nimesid, mida originaalis ei kirjutata ladina tähtedega, vaid näiteks kirillitsas. Vene nimi *Чичиков* on ümberkirjutuse järgi *Tšitšikov* või *Chichikov*, nimest *Щедрин* saab *Ššedrin* või *Shchedrin*, nimest *Крылов* saab *Krõlov* või *Krylov*. Näidete toomisel on lähtunud NS-i alusel antud Vabariigi Valitsuse 18. märtsi 2005. aasta määrusest nr 61 „Isikunime andmisel ja kohaldamisel kasutatavate eesti-ladina tähtede ja sümbolite loetelu ning võõrkeelsete isikunimede ümberkirjutusreeglid“ ning siseministri 20. juuni 2016. aasta käskkirjast nr 1-3/93 „Tähetabelite heakskiitmine“. Eelnõu kohaselt antakse valdkonna eest vastutavale ministrile volitusnorm mitteladina tähestiku tähtedega kirjutatud isikunimede ümberkirjutusreeglite kehtestamiseks ja isikunime keelelise päritolu mõttes lähteriigis ametlikult kehtivate tähetabelite heaks kiitmiseks. Reeglitest on täpsemalt kirjutatud eelnõu 5. peatükis.

Eelnõu § 26 lõike 1 alusel uue perekonnanime andmiseks ei pea olema mõjuvat põhjust. Piisab, kui isik selleks soovi avaldab.

Juhul kui § 26 lõikes 1 loetletud alust ei esine, menetletakse taotlust kui vabalt valitud perekonnanime eelnõu § 26 lõike 2 alusel ning sellisel juhul peab isik esitama nime muutmiseks mõjuva põhjuse.

Seaduses on mõjuv põhjus jäetud selgitamata, andes avalduse menetlejale õiguse kaalutleda, kas kõiki asjaolusid arvestades on avalduses esitatud põhjus mõjuv ning vastavuses eelnõu mõtte ja sätetega, õiguse üldiste eesmärkidega ning avaliku huviga. Nimemuutmise soov peab olema ajendatud probleemist kantava nimega, s.t mõjuv saab olla põhjus, mille tõttu isik ei soovi olemasolevat nime enam kanda. Näiteks võib isalt saadud perekonnanimest loobumise põhjuseks olla lapsepõlves kogetud vanemliku hoole puudumine. Keerulisest või võõrapärasest nimest loobutakse sageli segaduse tõttu asjaajamisel või soovist kanda eestipärast perekonnanime. Eelnõus ei anta mõjuva põhjuse valikuid, nimemuutmist taotlev isik peab avaldama oma individuaalse põhjuse.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt ei taga Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 8 tingimusteta õigust nime muuta. Samas peab otsustusprotsess nimemuutmise taotluse lahendamisel tagama konkureerivate huvide kaalumise ning olema sisuliselt põhjendatud. Kohus on pidanud konventsiooni rikkumiseks olukordi, kus riigisisised kohtud piirdusid puhtformaalse seadusekohaldamisega ega kaalunud individuaalseid asjaolusid¹⁸ või kus

¹⁸ Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. juuni 2019. aasta otsus kohtuasjas [21669/21](#) Sahiner vs. Austria; Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. septembri 2019. aasta otsus kohtuasjas [21101/07](#) Aktaş ja Aslaniskender vs. Türgi.

ametiasutused jätsid arvesse võtmata isiku identiteediga seotud aspektid¹⁹ või ei esitanud keeldumise toetuseks piisavaid põhjendusi²⁰.

Samas on kohus leidnud, et nime muutmise keeldumine ei riku Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 8, kui ametiasutused on otsust piisavalt põhjendanud ning kaalunud isiku huve ja avalikku huvi²¹. Euroopa Inimõiguste Kohus on samuti märkinud, et pelgalt asjaolu, et nimi võib kanda negatiivset konnotatsiooni, ei tähenda automaatselt kohustust nime muutmist lubada²².

Euroopa Inimõiguste Kohus on rõhutanud, et nimeregulatsioonis on riikidel lai otsustusruum ning riigid võivad kehtestada nimekujule ja nime andmisele süsteemseid piiranguid, kui need ei ole meelevaldsed ega diskrimineerivad ning teenivad õiguspäraseid eesmärgi, nagu õigusselgus, nimetraditsiooni kaitse ja teiste isikute õiguste kaitse.²³

Käesolevas eelnõus sätestatud nimemuutmise regulatsiooni kohaselt nähakse juhul, kui taotlust menetletakse eelnõu § 27 lõike 2 alusel, ette taotluse individuaalne hindamine, mõjuva põhjuse olemasolu kontroll ning perekonnanime vastavuse hindamine eelnõus sätestatud nõuetele. Tegemist on kaalutusotsusega, mille tegemisel tuleb arvestada nii isiku identiteediga seotud huve kui ka nimetraditsioonist, õigusselgusest ja avalikust huvist tulenevaid kaalutlusi. Seetõttu on regulatsioon kooskõlas konventsiooni artiklist 8 tulenevate materiaalõiguslike ja menetluslike nõuetega.

NS § 17¹ lõikes 1 nimetatud alused esitatakse eelnõu § 26 lõikes 1. Samaks jääb põhimõte, et anda saab põlvnemise või abielu/registreeritud kooselu seosega perekonnanime ja avaldust ei pea põhjendama. Lisatud on võimalus liita abielu / registreeritud kooseluga saadud ühise perekonnanime ette abielu/kooselulepingu sõlmimisel kantud perekonnanimi. Välja on jäetud NS § 17¹ lõike 1 punktid 5–7, mis on oma tähtsuse minetanud, kuna sellised olukorrad on isikut tõendavate dokumentide uuendamisel juba selgunud ja vajaduse korral parandatud. Välja jäetakse ka punkt 8, mis dubleerib eelnõu § 26 lõike 2 punkti 2.

NS § 17¹ lõikes 12 nimetatud alused esitatakse eelnõu § 26 lõikes 2. Loobutud on nimetamast põhjuseid, mis võivad olla nime muutmiseks mõjuvad, st uue nime taotleja peab esitama põhjused, mida ta ise peab mõjuvaks.

Eelnõu §-ga 27 sätestatakse perekonnanime muutmise piirangud. Nimemuutmine ise ei ole inimese põhiõigus, vaid selle kaudu saab inimene realiseerida oma põhiõigusi, eelkõige põhiseaduses sätestatud õigust vabale eneseteostusele ning õigust perekonna- ja eraelu puutumatusse. Eelnõu eesmärk on hoida eesti nimetraditsiooni ja eesti keelt. Samuti on eesmärk tagada perekonnanime ühtlustatud ja õiguspärane kasutamine. Nende eesmärkide saavutamiseks seatakse uue perekonnanime valikul piirangud. Tuleb selgelt vahet teha, kas perekonnanimi saadakse põlvnemisest või abielu ja kooselulepingu sõlmimisest tekkinud suhtest või soovib isik kanda perekonnanime, millega tal selline suhe puudub. Esimesel juhul lahendatakse taotlus faktipõhiselt, teisel juhul rakendatakse kaalutusotsust ja hinnatakse soovitud nime nõuetekohasust. Seega piirab eelnõu isiku vaba valikut uue perekonnanime taotlemisel.

¹⁹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 27. mai 2013. aasta otsus kohtuasjas [32265/10](#), Henry Kismoun vs. Prantsusmaa.

²⁰ Euroopa Inimõiguste Kohtu 16. mai 2013. aasta otsus kohtuasjas [20390/07](#), Garnaga vs. Ukraina.

²¹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 15. septembri 2015. aasta otsus kohtuasjas [12209/10](#), Macalin Moxamed Sed Dahir vs. Šveits.

²² Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. novembri 1994. aasta otsus kohtuasjas [18131/91](#), Stjerna vs. Soome.

²³ Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. novembri 1994. aasta otsus kohtuasjas [18131/91](#), Stjerna vs. Soome; Euroopa Inimõiguste Kohtu 15. septembri 2015. aasta otsus kohtuasjas [12209/10](#), Macalin Moxamed Sed Dahir vs. Šveits.

Eelnõu § 27 lõike 1 alusel keelatakse lapsele tema vanema perekonnanimest erineva perekonnanime andmine. Lapse perekonnanime säilitamine on lapse huvides. Juhinduda tuleb ÜRO lapse õiguste konventsiooni artiklist 3: igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid. NS-i alusel tehtud Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsuses²⁴ märgitakse muu hulgas: „Lisaks märgib kolleegium, et isegi juhul, kui avaldaja saaks õiguse otsustada laste perekonnanime muutmise üle, võiks laste perekonnanime muutmine olla takistatud lapse perekonnanime kohta seaduses sätestatud piirangute tõttu. Lapsele perekonnanime andmine ja selle muutmine on reguleeritud nimeseaduses. NS § 8 lõike 1 järgi antakse lapsele vanemate ühise perekonnanime korral vanemate perekonnanimi, vanemate erinevate perekonnanimede korral ühe vanema perekonnanimi ja seadusliku isa puudumise korral ema perekonnanimi. Seega antakse lapsele tema vanema(te) perekonnanimi ja see näitab lapse perekondlikku kuuluvust. Lapse perekonnanime muutmine ei ole, arvestades lapse nime kontinuiteedi põhimõtet, üldjuhul ilma seaduses sätestatud aluseta lubatud. Nimeseaduse järgi on lubatud anda lapsele uus perekonnanimi eelkõige juhul, kui toimuvad õiguslikud muudatused lapse perekondlikes suhetes, sh lapse põlvnemist (NS § 8¹) või lapsendamist (NS §-d 13 ja 14) puudutavalt. Lisaks saab vanem taotleda lapsele uue perekonnanime andmist olukorras, kus vanem taotleb endale uut perekonnanime (NS § 16 lõige 1). Muudel juhtudel ei näe nimeseadus ette lapse perekonnanime muutmise võimalust.“ Riigikohtu seisukohtadest lähtudes sätestatakse eelnõu § 27 lõike 1 keeld anda lapsele vanemast erinev perekonnanimi. Lõikele lisatakse üks erand: lapsele saab anda vanema topelt perekonnanimest ühe nime ehk tuuakse esile sünni registreerimisel lubatu (eelnõu § 9 lõike 2 punkt 2), et tagada isikute võrdne kohtlemine.

Eelnõu § 27 lõikega 2 nähakse ette, et anda ei saa vanas kirjaviisi perekonnanime, kui selline perekonnanimi ei ole olnud kasutusel pärast 1940. aastat. Eesti keele kirjutamiseks on läbi aegade kasutatud eri kirjaviise. Nii on ka isikunimede ametlikud allikad – aastani 1926 kirikuraamatud, hiljem riigi ja KOV-i dokumendid – kirjutatud eri kirjaviisides. Bengt Gottfried Forselius ja Johann Hornung löid 17. sajandi lõpul lihtsustatud ja täpsustatud eesti vana kirjaviisi, mis on kujunenud ülemsaksa ortograafia alusel. Uut kirjaviisi, mille eeskujuks oli soome ortograafia, hakati propageerima 19. sajandi keskpaiku (Eduard Ahrens). Rahvusliku kirjakeele kujundamine seisnes kirjakeele ühtlustamises ja uuele kirjaviisile üleminekus. Eesti rahvusliku keelekorralduse algusaastaks peetakse 1872. aastat, mil Eesti Kirjameeste Selts otsustas oma presidendi Jakob Hurda ettepanekul seltsi väljaannetes üle minna uuele kirjaviisile ning võttis samas vastu ka mitu kirjakeele ühtlustusettepanekut. Vanalt kirjaviisilt uuele ei mindud üle päevapealt, pikalt olid kasutusel mõlemad kirjaviisid, mida kasutati ka isikunimede märkimisel. Rahvusriigi tekkimise järel 1918. aastal ja eesti keelele riigikeele staatuse andmisel pöörati suuremat tähelepanu isikunimede korraldamisele, sealhulgas nende õigekirjale. Samasse perioodi jääb ka nimede eestistamine – mõisnike antud saksapärase perekonnanimede asemel võeti eestipäraseid, näiteks nimelõpp *-berg* asendati sageli lõpuga *-mägi*, nimelõpp *-mann* asendati lõpuga *-maa*. Samuti soovitati vanas kirjaviisis isikunimesid fikseerida ametlikus perekonnaregistris uues kirjaviisis. Isikunime muutmiseks anti KOV-i otsus, mis oli märgitud ka kirikuraamatusse kui algallikasse. Isikunime kirjutamist vanast uude kirjaviisi ei loetud nime muutmiseks, kuid selleks oli vaja nimekandja nõusolekut. 1940. aastaks olid isikunimed ametlikus perekonnaregistris kasutusel uues kirjaviisis, ka saksakeelsete nimede märkimisel ei kasutatud *w*-tähte (nt *Vrangell*, mitte *Wrangell*). Olulise muudatuse uue kirjaviisi kasutuselevõtmisel tõi trükistes üleminek gooti kirjalt ehk fraktuurilt

²⁴ RKTko 29. oktoobri 2014. aasta otsus nr [3-2-1-96-14](#), p 22.

(kus kasutati eesti keeles *w*-tähte) ladina kirjale ehk antiikvale, mis lõppes 1940. aastal. Vana kirjaviisi kohta saab lugeda ka EKI teatmikust.²⁵

Nüüdisajal kasutatakse eesti keele märkimiseks uut kirjaviisi ja vanas kirjaviisis nimede uuesti kasutusele võtmine ei ole põhjendatud. Mõned perekonnanimed on vanas kirjaviisis seetõttu, et pikk täishäälik on märgitud ühe tähega (näiteks *Kodi* vs. *Koodi*) või kaashäälik on märgitud kahe tähega (näiteks *Sallu* või *Sallo* vs. *Salu*). Need on jäänud muutmata kujul kasutusse ning selliste nimede andmine on võimalik nii uues kui ka vanas kirjaviisis, kui mõlemad variandid on suguvõsas kasutusel olnud. Vanas kirjaviisis perekonnanime saab nimemuutmise korral anda vaid juhul, kui see on olnud perekonnanimena kasutusel pärast 1940. aastat. Piirangu eesmärk on hoida eesti keelt tänapäevaseks. Eesti keelele on iseloomulik häälduspõhine kirjaviis, nime peaks olema võimalik hääldada kirja pildi järgi.

Eelnõu § 27 lõikega 3 sätestatakse piirangud vabalt valitud perekonnanimede taotlemisel.

Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 1 kohaselt ei saa anda perekonnanime, mis on RR-i andmetel elava isiku perekonnanimi. Sätte eesmärk on kaitsta teiste sama nime kandvate inimeste identiteeti ja perekondlikku kuuluvust ning enesemääramisõigusega seonduvat. Uute perekonnanimede loomisega rikastatakse Eesti nimekultuuri. Lõikega 3 sätestatud piirangute üks eesmärk on säilitada eesti perekonnanimedele iseloomulikud jooned, nagu nimede eestikeelsus, mitmekesisus, selge eristatavus eesnimedest ja igasuguste äärmuste vältimine.

Inimesel ei peaks olema võimalik vabalt valida perekonnanime, mis juba on olemas, omamata seost perekonnaga, kes soovitud nime kannab. Eesti nimetraditsiooni kohaselt liigub perekonnanimi põlvnemise kaudu vanemalt lapsele ja abielu kaudu abikaasale. Eestis on kasutusel palju perekonnanimesid ja paljudel neist on suur kasutajaskond ning sama perekonnanime kandvad isikud ei pruugi olla suguluses või hõimluses. Siiski võib olemasoleva perekonnanime andmine nimemuutmise menetluses luua näilisi peresuhteid, kui taotletakse näiteks elukaaslase perekonnanime ilma abielu või kooselulepingut sõlmimata, bioloogilise isa perekonnanime ilma põlvnemise tuvastamiseta ja eestkostja perekonnanime ilma lapsendamiseta. Piirang lubada ainult selliseid perekonnanimesid, mida RR-i andmetel ükski elav isik ei kannaks, ei kahjusta ühegi sellise isiku huve, kellel on mõjuv põhjus loobuda kantavast perekonnanimest. Pigem annab see piirang võimaluse luua just endale sobiv perekonnanimi, arvestades muidugi teisi piiranguid. Uute perekonnanimede loomisega rikastatakse eesti nimekultuuri. Eelnõu koostamisel on eeskujuks võetud Soome nimeseadus, mis sisaldab samasugust piirangut ja mille rakendamisel ei ole tekkinud probleeme. Eesti keel on niivõrd rikas, et eestikeelsete perekonnanimede loomiseks on rohkesti võimalusi, kasutades sõnade liitmist, liiteid, eri käändevorme jm. EKI on valmis koostama nimekirju näidisnimedega.

Olemasolevaks perekonnanimeks loetakse ka nimi, mille kirjapilt erineb soovitud perekonnanime kirjapildist rahvuse või keele nimetraditsiooni tõttu soo, perekonnaseisu või muu tunnuse poolest. Seega, kui rahvastikuregistri andmetel kantakse näiteks vene perekonnanime üksnes meessoos vormis, loetakse sama perekonnanime naissoos vorm samuti kantavaks nimeks ning seda ei anta vabalt valitud nimena.

Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 2 kohaselt ei saa anda sellist perekonnanime, mis on RR-i andmetel rohkem kui 30 elava isiku eesnimi. Niisugused vähese kasutussagedusega eesnimed on Eestis pigem erandlikud ning oma kirjapildilt ja olemuselt ebatüüpilised, mistõttu nende kasutamine perekonnanimena ja eristamine isikunimes ei tekita segadust.

²⁵ Vana kirjaviisi kohta leiab täpsemat teavet ka [EKI teatmikust](#).

Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 3 kohaselt ei tohi uueks perekonnanimeks olla nimi, mis koosneb rohkem kui ühest nimest. Eesti nimetraditsioonis on topeltperekonnanimed pigem erandlikud ja nende tekkemehhanism on olnud sama – topeltperekonnanimi saadakse abielu sõlmimisel, seda tuntakse abielus olemise tähisena. Kuna taotleda saab vaid sellist nime, mida veel keegi ei kannu, siis ei saa vabalt valitud topeltperekonnanimi sama loogikat kanda.

Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 4 kohaselt ei saa anda sellist perekonnanime, mis on vastuolus eesti kirjakeele normis sätestatud eesti õigekirjutusreeglitega. Eelnõu üks eesmärke on hoida ja kaitsta eesti keelt, uus nimi antakse eesti keele- ja kultuuriruumis ning nimed mõjutavad oluliselt eesti keelt. Kõige üldisemalt iseloomustab eesti keelt võõrtähtede ja võõrapäraste täheühendite puudumine. Igaühel on uut perekonnanime luues võimalik arvestada eesti õigekeelsusreegleid. Eesti kirjakeele normi (edaspidi *kirjakeele norm*) all mõistetakse õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude süsteemi. Kirjakeele norm peab tagama ametliku keelekasutuse ühtluse ja selguse ning soodustama keelekasutuse hea tava rakendamist²⁶. Kirjakeele norm on määratud Eesti Keele Instituudi uusima õigekeelsussõnaraamatuga, Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsustega ning keeleteoimkonnas heaks kiidetud ortograafiareeglistiku, normatiivse käsiraamatu ja grammatikaga. Sätte eesmärk on hoida eesti keelt ja eestikeelseid perekonnanimesid ning vältida olukorda, kus nimes ei ole küll võõrkeelsuse tunnuseid, kuid nime ei saa näiteks kirjpildi kohaselt hääldada. Näiteks eeldab kirjakeele norm, et ühesilbilises sõnas on pikk täishäälik või kaashäälik. Mõlemat näidet saab iseloomustada järgmiselt: perekonnanimes *Ram* puudub pikk häälik, samuti hääldub see kirjpildist erinevalt *Ramm*.

Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 5 alusel ei saa anda sellist perekonnanime, mis on tähenduse tõttu vastuolus heade kommetega. Perekonnanime väljamõtlemisel tuleb arvestada, et see ei tohi kandjale tekitada probleeme. Kas ja millisel juhul on väljamõeldud perekonnanimi vastuolus heade kommetega, on üheselt võimatu määratleda ja seega eelnõuga seda reeglit ei täpsustata. Kui nimemuutmise menetluses tuleb tuvastada nime vastavust heade kommetega, antakse nime taotlejale alati võimalus oma põhjused esitada ning vajaduse korral saab menetleja küsida nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust.

Eelnõu § 27 lõikega 4 luuakse erandi tegemise võimalus juhul, kui soovitud perekonnanimi langeb eelnõu sama paragrahvi lõike 3 punkti 4 (perekonnanimi ei tohi olla vastuolus kirjakeele normis sätestatud eesti õigekirjutusreeglitega) piirangu alla. Erandi tegemine on võimalik, kui nime muutjal on põlvnemise tõttu seos muu rahvuse või keele nimetraditsiooniga ning soovitud perekonnanimi vastab sellele. Sama põhimõtet on käsitletud ka Euroopa Kohus oma otsuses²⁷, kus ta on öelnud: „EÜ artikleid 12 ja 17 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas keeldub liikmesriigi ametiasutus rahuldumast taotlust liikmesriigis elavate ja nii selle riigi kui ka mõne teise liikmesriigi topeltkodakondsusega alaealiste laste perekonnanime muutmiseks, kui taotluse eesmärk on see, et lapsed saaksid kanda perekonnanime, mis neil oleks teise liikmesriigi õiguse ja traditsiooni kohaselt.“ Sama nõuet on järgitud ka eelnõus ja on arvestatud inimese seost muukeelse nimetraditsiooniga.

NS § 17¹ lõikes 3 olevad vabalt valitud perekonnanime piirangud on viidud eelnõu § 27, neid on täiendatud ja täpsustatud. Olulisemad muudatused: lapsele ei saa anda vanema nimest erinevat nime, anda ei saa üleneja sugulase vanas kirjaviisis nime, RR-i andmetel juba kantavat

²⁶ Eesti kirjakeele rakendamise norm on sätestatud Vabariigi Valitsuse 9. juuni 2011. aasta määrusega nr 71 „Eesti kirjakeele normi rakendamise kord“.

²⁷ Euroopa Kohtu 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-148/02 Carlos Garcia Avello vs. Belgia riik, [ECLI:EU:C:2003:539](https://eur-lex.europa.eu/eli/cj/oj/2003/539).

nime, välja on jäänud piirang anda üldtuntud isiku nime, juriidilisele isikule viitavat nime, eesnimega sama perekonnanime.

Eelnõu §-ga 28 sätestatakse perekonnanime muutmise keeldumise alused. Keeldumise alused on vaja esitada õigusselguse huvides, võimaldades nii ametnikel kui ka nime muuta soovival isikutel lihtsamini aru saada, mis alusel tema perekonnanime muutmise keeldutakse. Perekonnanime andmisest keeldutakse juhul, kui soovitud perekonnanime ei vasta eelnõu § 27 nõuetele ja/või perekonnanime muutmiseks puudub eelnõu § 26 lõikes 2 nõutud mõjuv põhjus. Perekonnanime muutmise saab keelduda ka siis, kui isiku perekonnanime on varem muudetud ja korduvaks muutmiseks puudub eelnõu § 29 lõikes 1 nõutud mõjuv põhjus.

NS-is puudusid eraldi keeldumise alused.

Eelnõu §-ga 29 reguleeritakse korduvat nimemuutmist. Üldreegel on jäänud NS-iga samaks – inimene võib oma eesnime ja perekonnanime muuta üks kord elus. Sellest reeglist on võimalik kõrvale kalduda üksnes mõjuval põhjusel. Näiteks on esmasel nimemuutmisel taotletud vabalt valitud perekonnanime, millega siiski ei ole harjutud, teistkordselt taotlemisel soovitakse suguvõsas kantud perekonnanime; esmasel nimemuutmisel taotleti suguvõsas kantud perekonnanime, teistkordsel nimemuutmisel vabalt valitud perekonnanime, kuna võõrapärane perekonnanime tekitab segadust asjaajamises. Nimemuutmine on erandlik toiming ning isik peab uue nime taotlemisel hoolikalt kaaluma ja endale vajaliku valiku tegema. Kui varem tehtud valik enam ei sobi, siis tuleb esitada ka põhjused, et avaldust menetlev ametnik saaks kaaluda, kas nime korduv muutmine on võimalik, kas see on kooskõlas eelnõu mõttega, teiste seaduste eesmärkidega. Seega, kuigi eelnõu § 26 lõikes 1 sätestatud alustel puudub esmakordsel taotlemisel ametnikul kaalutusõigus, tuleb korduval nimemuutmise taotlemisel seda siiski rakendada. Seda tuleb teha eelkõige mõjuva põhjuse olemasolu hindamise kaudu.

Lõike 2 kohaselt ei loeta korduvaks nimemuutmiseks taotlust, millega soovitakse tagasi võtta nimemuutmise eel kantud eesnime või perekonnanime. Isikul on alati õigus tagasi saada nimi, millest ta on loobunud nimemuutmise menetluses.

NS § 16 lõikes 4 nimetatud on esitatud eraldi paragrahvina õigusselguse huvides, põhimõtet ei ole muudetud.

Eelnõu §-ga 30 lubatakse välisriigi kodanikul muuta teatud juhtudel isikunime. Tegemist on eelnõuga loodava uue võimalusega, NS-i kohaselt ei ole välisriigi kodanikul õigust oma isikunime muuta, sealhulgas olukordades, kus kodakondsusriik keeldub Eestis (näiteks abiellumisel) antud nime arvestamast. Näiteks abielu sõlmimisel või lahutamisel arvestatakse kodakondsusriigi õigust, kuid inimesed ei ole sageli sellest teadlikud, samuti ei ole ametnikul alati võimalik välja selgitada asjaomase välisriigi õiguse kõiki nüansse. Inimesed võivad jääda nime muutmise oma nimega riikide vahele lõksu, omades eri riikides erinevat identiteeti. Õigus isikunime muuta eelnõu § 30 kohaselt on isikul kolme kuu jooksul alates Eestis toimunud perekonnasündmuse läbiviimisest.

Välisriigi kodanik võib eelnõu § 30 tähenduses olla ükskõik milline isik, kes on Eestis teinud perekonnaseisutoimingu ning kelle suhtes on täidetud muud eelnõu §-s 30 nimetatud tingimused. Kuna välisriigi kodanikul tuleb eelnõu § 19 lõike 3 punktis 3 sätestatud piirangu tõttu pöörduda isikunime muutmise avalduseks pädevasse kohalikku omavalitsusse kohapeale, peab tal Eestis viibimiseks olema seaduslik alus.

Eelnõu § 30 lõikega 1 sätestatakse, et välisriigi kodanik võib eesnime muuta, kui tema kodakondsusriik ei tunnusta isikule Eestis sünni registreerimisel antud eesnime.

Eelnõu § 30 lõike 2 punktidega 1–3 sätestatakse juhud, millal välisriigi kodanik võib oma perekonnanime Eestis muuta. Kõikide punktide puhul eeldatakse, et välisriigi kodaniku kodakondsusriik Eesti perekonnasündmuse käigus antud nime ei tunnusta.

Eelnõu § 30 lõigetega 3–5 nähakse ette võimalused, millist nime võib välisriigi kodanik Eestis taotleda. Sünni registreerimisel antud perekonnanime muutmisel lähtutakse kodakondsusriigi õigusest. Abielu, kooselulepingu või sooandmete muutmisega seotud nime puhul antakse tagasi isiku varasem, enne vastavat sündmust kantud nimi. Sellega tagatakse, et isiku nimi vastab tema kodakondsusriigi nõuetele ega tekita vastuolu kahe õiguskorraga.

Eelnõu § 30 lõike 6 kohaselt saab välisriigi kodanik realiseerida oma nimemuutmise õigust kuue kuu jooksul alates Eestis perekonnaseisutoimingu tegemisest. Kui välisriigi kodanik saab Eestis §-s 30 nimetatud alustel uue isikunime, tuleb tal kodakondsusriigist taotleda selle nimega ka isikut tõendav dokument ning seda võiks teha viivitusega. Eelnõu § 34 lõikega 1 pannakse RR-i andmesubjektile kohustus esitada välisriigis isikunime muutumist tõendav dokument RR-i kandmiseks 30 päeva jooksul. Ka teistel riikidel peaks olema huvi saada oma kodanike kohta teavet muus riigis nime muutumise kohta võimalikult kiiresti. Seega, kui muu riigi kodanik teavitab viivitamata pärast sündmuse toimumist oma kodakondsusriiki Eestis sõlmitud või lahutatud abielust, sõlmitud või lõpetatud kooselulepingust, lapse sünnist või sooandmete muutmisest, on avalduse esitamiseks lubatud kuus kuud piisav aeg, et selguks nime muutmise vajadus eelnõu § 30 kohaselt. Kõigis nimetatud menetlustes juhivad perekonnaseisuametnikud menetlusosaliste tähelepanu nime valikule ja vajaduse korral suunavad isikuid enne otsustamist konsulteerima oma kodakondsusriigi asjaomaste asutustega. Nõustamisega proovitakse vältida olukordi, kus isiku kodakondsusriik Eestis saadud nime ei tunnusta.

Eelnõu § 30 lõikega 7 nähakse ette, et välisriigi kodanik saab isikunime muuta ainult siis, kui tema kodakondsusriik keeldub Eesti perekonnaseisutoimingu käigus saadud nime tunnustamast, vastasel juhul keeldutakse välisriigi kodaniku isikunime muutmisest. Kodakondsusriigi poolne tunnustamata jätmine peab olema tõendatav.

NS ei näe ette välisriigi kodanikele uue isikunime andmist.

Eelnõu §-ga 31 reguleeritakse riigilõivu tasumist isikunime muutmise taotluse läbivaatamise eest. Riigilõivumäärad kehtestatakse riigilõivuseaduses nii eesnime kui ka perekonnanime muutmise eest; kui sama taotlusega soovitakse muuta eesnime kui ka perekonnanime koos, tuleb tasuda kaks riigilõivu. Riigilõivu tasumisel ja tagastamisel lähtutakse riigilõivuseaduses sätestatust.

NS § 16 lõike 7 kohaselt tasuti riigilõiv uue eesnime, perekonnanime või isikunime andmise või eesnime, perekonnanime või isikunime taastamise otsustamise eest. Eelnõuga muudetakse põhimõtet – riigilõivu võetakse taotluse läbivaatamise eest.

Eelnõu §-ga 32 reguleeritakse isikunime muutmise jõustumine ja muudatuse tõendamine.

Eelnõu § 32 lõikega 1 nähakse ette erisus HMS-is sätestatud haldusakti jõustumisest ning sätestatakse, et isikunime muutmise otsus jõustub ja isikunimi loetakse muudetuks, kui nimemuutmise andmed on kantud RR-i. Nimemuutmise otsuse tegemisel rahuldatakse avalduse esitaja soov ja otsus ei mõjuta kolmandate isikute õigusi ega kohustusi. Seega ei saa enne isikule teatavaks tegemist jõustunud haldusakt riivata kellegi huve.

Eelnõu § 32 lõikega 2 nähakse ette, et isikunime muutmist tõendatakse RR-i väljavõttega. Igal täisealisel isikul on õigus saada teavet enda, oma alaealiste laste, eestkostetavate, surnud abikaasa või registreeritud elukaaslase rahvastikuregistrisse kantud andmete kohta ning saada andmetest väljavõtteid (RRS § 45). RR-i väljavõttele kantakse isiku nimi, isikukood, sünniaeg ja -koht, sugu ning kodakondsus. Lisaks saab väljavõttele märkida teisi rahvastikuregistrisse kantud andmeid, sealhulgas isikunime muutmise tõendamiseks varem kantud isikunime ning uue isikunime RR-i kandmise aja.

Eelnõu § 32 lõike 3 kohaselt väljastab pädev kohaliku omavalitsuse üksus pärast otsuse jõustumist isikule ühe esmase rahvastikuregistri väljavõtte tasuta. Selle eesmärk on tagada, et isikul oleks võimalik oma nime muutmist viivitamata tõendada ning vajaduse korral esitada vastav dokument teistele asutustele või teenuseosutajatele.

Iga järgnev rahvastikuregistri väljavõte väljastatakse rahvastikuregistri seaduses sätestatud korras. Sellega tagatakse, et korduvaid väljavõtteid väljastatakse üldise registrimenetluse ja riigilõivuregulatsiooni alusel ning välditakse eriregulatsiooni dubleerimist käesolevas seaduses.

Eelnõu § 32 lõikega 4 sätestatakse, et isikunime muutmise otsus on kättesaadav rahvastikuregistri turvalises veebikeskkonnas. Sätte eesmärk on tagada positiivse otsuse kiire ja mugav kättesaadavus isikule ning vähendada halduskoormust. Kuna nimemuutmise otsus toob kaasa kande tegemise RR-i, on põhjendatud, et isik saab otsusega tutvuda samas turvalises veebikeskkonnas, kus ta saab vaadata enda andmeid.

Negatiivne otsus toimetatakse isikule kätte haldusmenetluse seaduses sätestatud korras. Lahendus tagab menetluse efektiivsuse positiivsete otsuste puhul ja samal ajal isiku õiguste piisava kaitse keeldumise korral.

NS-is ei ole reguleeritud isikunime muutmise jõustumist ja muudatuse tõendamist, vajalikud normid olid siseministri 12. detsembril 2017. aasta määruse nr 45 § 8 lõikes 4 ja §-des 10–11. Sätted tuuakse seaduse tasandile, et tagada õigusselgus.

Eelnõu 5. peatükiga reguleeritakse isikunime kohaldamise, ümberkirjutamise ja korrastamisega seotud küsimused.

Eelnõu §-ga 33 nähakse ette isikunime kohaldamise ja ümberkirjutamise reeglid.

Eelnõu § 33 lõikega 1 sätestatakse, et isikunime kohaldamine tähendab tegevust, mille käigus isikunimi kantakse dokumenti või andmekogusse välisriigi dokumendi alusel olukorras, kus isikunime on selleks vaja teatud viisil töödelda. Kohaldamine võib hõlmata isikunime ümberkirjutamist ladina tähtedega, isikunime osade väljajätmist, kui need ei vasta eesti isikunimemallile, abikaasa perekonnanime märkimist Angloameerika õiguse kohaselt või isikunime kirjpildi korrastamist. Sellise regulatsiooni eesmärk on tagada välisriigi dokumentides esinevate isikunimedega ühtlane ja arusaadav kasutamine Eesti dokumentides ja andmekogudes, vältides andmete ebatäpsusest tulenevaid õiguslikke ja praktilisi vastuolusid.

Eelnõuga nähakse ette, et isikunime kohaldab Eestis avalikku ülesannet täitev asutus. Eestis avalikku ülesannet täitva asutuse all on siinjuures mõeldud riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, samuti eraõiguslik isik, kellele on seadusega või selle alusel delegeeritud avaliku võimu teostamine. Eelkõige tegelevad isikunime kohaldamisega perekonnaseisuasutused, PPA, Eesti välisesindused ja notarid.

Eelnõu § 33 lõikega 2 antakse üldreegel välisriigi dokumendilt isikunime kohaldamiseks. Isikunimi kohaldatakse muutmata kujul, kui dokument on ladinatäheline ning isikunimi koosneb eesnimest ja perekonnanimest. Oluline on tagada, et isikud oleks eri riikides dokumenteeritud sama isikunimega, et vältida mitme identiteedi tekkimist ja vastuolu identiteedihalduses sätestatud põhimõtetega.

Eelnõu § 33 lõikega 3 sätestatakse isikunime osaline kohaldamine, nähes ette erisuse põhimõttest, et isikunime kohaldatakse muutmata kujul ning kehtestatakse reeglid olukordadeks, kus välisriigi dokumendil olev isikunimi sisaldab enamasti eesti isikunimemallist „eesnimi + perekonnanimi“. Eri riikides on erinevad tavad isikunime märkimisel isikut tõendavasse dokumenti või perekonnaseisudokument.

Eelnõu § 33 lõike 3 punktiga 1 nähakse ette, et nimest jäetakse välja tiitlid, kirjavahemärgid, numbrid jm, mis ei ole eesnime ega perekonnanime osa. Näiteks Saksa kodaniku passis on perekonnanimi kujul *Dr Kaiser*, dokumenti või andmekogusse kantakse see nimi ilma tiitlita *Kaiser*.

Eelnõu § 33 lõike 3 punktiga 2 nähakse ette, et välja jäetakse nimed, mis ei ole dokumendi välja andnud välisriigi reeglite kohaselt isiku ametlikud nimed, kuid mida võib kasutada. Näiteks Prantsuse kodaniku passis on isiku perekonnanimi *Leford ép Ollema*, kus *Ollema* on abiellumisel saadud abikaasa nimi, mida Prantsusmaal ei loeta ametlikuks perekonnanimeks, dokumenti või andmekogusse kantakse *Leford*. Näiteks Rootsi kodaniku passis on isiku perekonnanimi *Kjellerberg* ja eesnimi *Jonas C:son*, kus *C:son* märgib isanime *Carl*, dokumenti või andmekogusse kantakse perekonnanimi *Kjellerberg* ja eesnimi *Jonas*.

Eelnõu § 33 lõike 3 punktiga 3 nähakse ette, et välisriigi dokumendil olev nimi, mis ei ole eesnime ega perekonnanime osa ning mis asub eraldi andmeväljal (näiteks kesknimi, vahenimi, lisanimi), märgitakse kas ees- või perekonnanime osaks vastavalt dokumendi väljastanud riigi tavale. Kui ei ole tõendatud vastupidist, loetakse kesknimi eesnime osaks ja lisatakse eesnime järele.

Eelnõu § 33 lõikega 4 nähakse ette reeglid olukordadeks, kui välisriigi dokumendil olev isikunimi ei ole kirjutatud ladina tähtedega. Eesti riigikeel on eesti keel, seda kasutatakse ametlikus asjaajamises, sealhulgas RR-i ja dokumentidesse andmete kandmisel. Eesti keele märkimiseks kasutatakse eesti-ladina tähestikku. Isiku andmete kandmiseks RR-i saab kasutada ka muu tähestiku tähtedega kirjutatud dokumente, kirjutades vajalikud nimed ümber eesti-ladina tähestiku tähtedega.

Eelnõu § 33 lõikega 5 antakse valdkonna eest vastutavale ministrile volitusnorm kohaldamise, osalise kohaldamise ja ümberkirjutamiseks vajalike täpsemate reeglite kehtestamiseks määrusega.

Eelnõu § 34 lõikega 6 antakse volitusnorm isikunime keelelise päritolu mõttes lähteriigis ametlikult kehtiva tähetabeli heakskiitmiseks valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga, mille puhul on tegemist üldaktiga. Volitusnorm annab võimaluse valdkonna eest vastutaval ministril lisaks kiita heaks isikunime ümberkirjutamisel kohaldatavad isikunime keelelise päritolu mõttes lähteriigis ametlikult kehtivad tähetabelid, mida kohaldatakse inimese taotluse alusel isikunime ümberkirjutamisel. NS-i kohaselt andis Vabariigi Valitsus määrusega volitusnormi valdkonna eest vastutavale ministrile käskkirjaga kinnitamiseks. Vabariigi Valitsuse taset enam vajalikuks ei peeta. Kui ministri määrusega kehtestada eespool nimetatud ühtsed tähetabelid, tagatakse õigusselgus inimestele, kes teavad, milliseid reegleid ja tabeleid on võimalik kasutada.

Eelnõu § 33 lõikega 7 märgitakse võimalus küsida nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust isikunimedele kohaldamisel, ümberkirjutamise reeglite rakendamisel ja tähetabelite kasutamisel.

Võrreldes kehtiva NS-iga jääb kohaldamise eesmärk sisuliselt samaks – tagada ühtsed reeglid olukordadeks, kus isikunime ei saa Eestis kasutusele võtta ilma teatud töötlemiseta. Eelnõuga muudetakse regulatsioon selgemaks ning eristatakse üheselt nimemuutmist, kohaldamist ja korrastamist. See suurendab õigusselgust ning toetab eelnõu üldist eesmärki kujundada loogiliselt üles ehitatud ja terviklik nimeregulatsioon.

Eelnõu §-ga 34 reguleeritakse RR-i kantud isikunime korrastamine.

Eelnõu § 34 lõikega 1 luuakse õiguslik alus RR-i kantud isikunime korrastamiseks. RR-i andmesubjekti määratlus on esitatud RRS §-s 5, lihtsustatult öeldes on andmesubjekt lisaks Eesti kodanikule ka teatud tingimustele vastav välismaalane. Kuna RR-i kantud andmete õigsust eeldatakse (RRS § 6 lõige 1) ning avaliku ülesande täitmisel lähtutakse RR-i kantud põhiandmetest (RRS § 6 lõige 2), on oluline, et RR-i andmed oleksid aja- ja asjakohased. Kuna paljude riikide vahel ei toimu elanikkonna andmete vahetamist või on see vähene, on vajalik, et isik ise annab RR-i andmeid, kui tema isikunimi on välisriigis muutunud. Andmete aktuaalsuse tagamiseks nähakse eelnõus ette, et muudatust tõendav dokument tuleb isikul esitada esimesel võimalusel alates nime muutmisest. Dokument tuleb esitada perekonnaseisutoiminguid tegevale KOV-ile või Eesti välisesindusele.

Eelnõu § 34 lõikega 2 nähakse ette, et isikunime kandmiseks dokumenti või andmekogusse tuleb esitada asjakohane usaldusväärne dokument. Eraldi nõuded on Eesti kodanike ja Eesti kodakondsuseta isikute ning välisriigi kodanike dokumentidele, samuti sõltub dokumentide nõue RR-i andmesubjektsusest.

Eesti kodaniku ja Eesti kodakondsuseta isiku andmed, sealhulgas isikunimi, on RR-is olemas ning välisriigi dokument saab tõendada välisriigis toimunud nimemuutust. Isiku nimi saab välisriigil olla muutunud perekonnaseisusündmusega, näiteks on abielu sõlmimisel või lahutamisel perekonnanime vahetatud, põlvnemise tuvastamisel või vaidlustamisel teise vanema perekonnanimi antud. Mõnes riigis (näiteks Suurbritannia) on võimalik ka mittekodanikul isikunime muuta, seega võib uue isikunime kanda RR-i nimemuutmist tõendava dokumendi alusel. Kui isikunimi on välisriigis muutunud muul alusel (näiteks teise riigi kodakondsuse andmisel), loetakse sobivaks dokumendiks välisriigi isikut tõendav dokument.

Eelnõu § 34 lõikega 3 nähakse ette RR-i andmesubjektiks mitteolevate isikute nimemuudatuste kandmine RR-i. Teatud juhtudel on isiku andmed RR-is ilma, et isik oleks RR-i andmesubjekt, ning nendest andmetest tuleb lähtuda mõne avaliku ülesande täitmisel. Nii kantakse RR-i e-residentide andmed. E-resident on välismaalane, kellele Eesti riik on loonud isiku kodakondsusjärgse riigi identiteedi alusel digitaalse identiteedi. Seega tõendab e-resident oma isikunime kodakondsusriigi passi või isikutunnistusega, sealhulgas juhul, kui tema isikunimi on pärast e-residendi staatuse saamist muutunud mistahes alusel. Ka nende isikute andmed, kes osalevad perekonnaseisutoimingus (abielu sõlmimine või lahutamine, põlvnemise asjad), kantakse RR-i isikut tõendava dokumendi alusel. Samuti kantakse RR-i sellise isiku andmed, kellel on põlvnemise või abielu kaudu seos RR-i andmesubjektiga. Näiteks kantakse RR-i RR-i andmesubjekti välisriigis sõlmitud abielu dokumendi alusel tema abikaasa andmed. Seetõttu võib avaliku ülesande täitmisel tekkida vajadus korrastada sellise isiku RR-i andmeid, kes ei ole RR-i subjekt, kuid kelle andmed on RR-i kantud.

Teatud olukordades saab RR-i kantud isikunime korrastada ilma, et kantavad andmed oleksid dokumendil märgitud.

Eelnõu § 34 lõike 4 järgi kantakse RR-i Eesti kodaniku ja Eesti kodakondsuseta isiku kantava perekonnanime asemel abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanimi, kui abielu või registreeritud kooselu sõlmimise välisriigi õiguse kohaselt on isikul õigus kanda abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime ilma, et see oleks märgitud abieludokumendile või kooselulepingule. RR-i tehakse kanne isiku taotlusel, taotlust saab esitada kuni abielu või kooselulepingu sõlmimise järel järgmise Eesti isikut tõendava dokumendi väljastamiseni. Selle tähtaja ületamine ei võta isikult õigust hakata kandma abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime, kuid selle saab nimemuutmise menetluse kaudu. Selle sätte alusel on võimalik kanda isiku perekonnanimeks tema abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanimi, st abikaasad või registreeritud elukaaslased hakkavad kandma sama perekonnanime. Kui isik soovib oma perekonnanimele liita abikaasa või registreeritud elukaaslase perekonnanime, tuleb seda teha nimemuutmise menetluse kaudu.

Asjaomaste välisriikidena käsitatakse siin Angloameerika õigusega riike: Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia, Uus-Meremaa, Austraalia jt. Angloameerika õigusega riikides ei kanta abieludokumendile abikaasade ühist perekonnanime ja väljastatud abieludokumendi alusel on inimestel soovi korral õigus kanda abikaasa perekonnanime. Abieludokument on uue nime saamist tõendav dokument, mistõttu tuleb välisriigis sõlmitud abieludokumendi tunnustamisel Eestis nende riikide puhul lahutamatu osana tunnustada inimese õigust kanda abikaasa nime. Topeltperekonnanimede andmise praktika on Angloameerika riikides erinev. Juhul, kui abielu on sõlmitud Angloameerika õigusega riigis, ei saa nende riikide praktikat topeltperekonnanimede andmise kohta Eesti õigusruumi otse üle kanda ja üheselt kohaldada.

Eelnõu § 34 lõike 5 järgi kantakse RR-i Eesti kodaniku ja Eesti kodakondsuseta isiku taotluse alusel isikunime õige kirjapilt, kui see erineb välisriigi dokumendil olevast isikunime kirjapildist dokumendi keele tõttu. Sellised olukorrad võivad tekkida juhul, kui välisriigis sündinud laps saab vanema perekonnanime või abielu sõlmimisel saab üks abikaasadest teise abikaasa perekonnanime moonutatud kujul (näiteks *Lõhmuse* asemel *Lohmus*, kui selles välisriigis kasutatavas tähestikus õ-täht puudub). Sätet ei rakendata, kui lapse sünnitunnistusel oleva eesnime kirjapilt võiks Eestis olla teistsugune (näiteks *Tonu* asemel *Tõnu*, *Robertsi* asemel *Robert*). Korrastamisel võetakse aluseks RR-i varem kantud andmed ning nime korrastatakse nendele vastavaks.

NS § 21 sätted on ümber mõtestatud ja kohaldamise asemel on kasutatud korrastamise mõistet. Põhimõtteid ei ole muudetud.

Eelnõu 6. peatükiga reguleeritakse isikunimekomisjoni ja nimeteadusliku usaldusasutust puudutavad küsimused.

Eelnõu §-ga 35 reguleeritakse isikunimekomisjoni pädevus ja töökorraldus. Isikunimekomisjon on moodustatud Siseministeeriumi valitsemisalasse ning kuulub ministeeriumi juurde. Isikunimekomisjonil on oluline roll isikunimeseaduse valdkonna arendamisel, samuti igapäevases isikunimeseaduse rakendamises ja ühtse praktika kujundamisel. Isikunimekomisjoni liikmeteks kutsutakse isikunimespetsialistid nimeteaduslikust usaldusasutusest või teadusasutusest, praktikud PPA-st ja perekonnaseisuasutusest, Siseministeeriumi isikunimevaldkonna ametnikud ja õigusasjatundjad.

Eelnõu § 35 lõike 1 järgi moodustab isikunimekomisjoni ja kinnitab selle põhimääruse valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga. Põhimääruses märgitakse isikunimekomisjoni ülesanded ja töökord, samuti õigused.

Eelnõu § 35 lõikes 2 loetletakse isikunimekomisjoni ülesanded. Isikunimekomisjon annab arvamusi isikunime muutmise otsustamisel ja muudes nimetoimingutes, samuti nimetoimingute vaidlustamise korral, teeb ettepanekuid nimetoiminguid reguleerivate õigusaktide muutmiseks ja täidab teisi talle põhimäärusega pandud ülesandeid. Kõige regulaarsem ülesanne on arvamuste andmine isikunime muutmise otsustamisel ja muudes nimetoimingutes. Põhimääruse kohaselt toimub komisjoni koosolek vähemalt üks kord kvartalis.

Komisjon ei ole iseseisev teabevaldaja avaliku teabe seaduse § 5 mõttes, isikunimekomisjoni tegevuse raames loodav teave on osa ministeeriumi teabest. Komisjonil on oma ülesannete täitmiseks õigus tutvuda menetlusmaterjalide ja muude andmetega, sealhulgas asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teabega, ulatuses, mis on vajalik tema pädevuse teostamiseks. Komisjoni liikmetele laienevad seejuures ametisaladuse hoidmise ja isikuandmete kaitse nõuded.

Komisjoni tegevuse käigus loodud dokumendid, sealhulgas arvamused ja protokollid, on avaliku ülesande täitmisel loodud teave ning kuuluvad avaliku teabe hulka. Samas võib selline teave sisaldada juurdepääsupiiranguga andmeid (näiteks isikuandmed) ning selle avalikustamisel kohaldatakse avaliku teabe seadusest tulenevaid piiranguid.

Eelnõu § 35 lõike 3 järgi on isikunimekomisjonil õigus saada oma ülesannete täitmiseks nimeteaduslikult usaldusasutuselt eksperdihinnanguid isikunime teemal ning nimetoimingute küsimustes riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutustelt vastuseid. Isikunimekomisjon täidab avalikku ülesannet ning tegutseb valdkonna eest vastutava ministri valitsemisalas. Komisjoni ülesannete täitmiseks on tal õigus saada riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse asutustelt teavet, sealhulgas asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet, kui see on vajalik konkreetse nimetoimingu või vaidluse lahendamiseks.

NS § 25 põhimõtted on üle võetud.

Eelnõu §-ga 36 antakse alus nimeteadusliku usaldusasutuse tegevuseks. Nimeteaduslikul usaldusasutusel on isikunimeseaduse valdkonnas oluline roll, sageli vajavad lahendamist küsimused, mille lahendamiseks on tarvis valdkonnaspetsiifilisi teadmisi. Nimeteadusliku usaldusasutuse nimetamine on vajalik, et tagada õigusselgus ja valdkonnaspetsiifiliste teadmiste usaldusväärsus.

Eelnõu § 36 lõikega 1 nimetatakse nimeteaduslikuks usaldusasutuseks Eesti Keele Instituut. Eesti Keele Instituudi põhimäärus on kehtestatud haridus- ja teadusministri 13. oktoobri 2017. aasta [määrusega](#) nr 29, mille § 1 kohaselt on Eesti Keele Instituut (edaspidi *EKI*) Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav riigi teadus- ja arendusasutus, mille ülesandeks on eesti keele hoidmine ja arendamine eesmärgiga tagada Eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade. EKI täidab riigi keskse keeleasutuse ülesandeid ja vastutab Eesti riigikeele kestlikkuse kindlustamise ja eestikeelse terminoloogia arendamiseks vajalike tegevuste eest. Määruse § 4 lõike 1 punkti 3 kohaselt on EKI püsirahastamisel põhinev tegevus toimimine nimeteadusliku usaldusasutusena.

Eelnõu § 36 lõikega 2 sätestatakse nimeteadusliku usaldusasutuse ülesanded. Nimeteaduslik usaldusasutus annab isikunimedele kohta arvamusi ja eksperdihinnanguid ning nõustab

nimetoiminguid tegevaid asutusi. Usaldusasutuse kaasamise eesmärk on tagada, et isikunimedele vastavuse hindamisel arvestatakse eesti keele normi, nimetraditsiooni ja nimeteaduse põhimõtteid. Nimeküsimus ei ole üksnes haldusõiguslik, vaid ka keeleline ja kultuuriline küsimus, mistõttu on erialase hinnangu olemasolu vajalik õiguspäraste ja põhjendatud otsuste tegemiseks. Usaldusasutus hindab eeskätt isikunime vastavust seaduses sätestatud nõuetele, sealhulgas nime keelelist sobivust, struktuuri ja kooskõla eesti nimetraditsiooniga. Samuti võib usaldusasutus teha ettepanekuid nimetoiminguid reguleerivate õigusaktide muutmiseks või täiendamiseks, kui praktikas ilmneb regulatsiooni täpsustamise vajadus.

Eelnõu § 36 lõike 2 järgi määrab nimeteadusliku usaldusasutuse Vabariigi Valitsus. Seni on seda ülesannet täitnud EKI. Siseministeriumi arvates võib nimeteadusliku usaldusasutuse rolli täita ka edaspidi EKI.

NS § 26 sätestas Vabariigi Valitsusele volitusnormi nimeteadusliku usaldusasutuse määramiseks. Eelnõus loobutakse volitusnormist ja nimetatakse EKI nimeteaduslikuks usaldusasutuseks. Kuna tegemist on EKI põhimääruse järgse ülesandega, on asutus võimalik määrata otse seadusega.

Eelnõu 7. peatükiga reguleeritakse järelevalve ja vaidlustamine.

Eelnõu §-ga 37 reguleeritakse haldusjärelevalve korraldamine nimetoimingute üle ning sätestatakse, et haldusjärelevalvet teeb Siseministerium, kes kontrollib, kas nimetoimingute tegemisel on järgitud käesolevat seadust ja selle alusel antud õigusakte. Lisaks kontrollib Siseministerium tegevuse otstarbekust. Otstarbekuse kontrollimine lisati haldusjärelevalve sättesse seepärast, et nimetoiminguid tehakse RR-is ning seega võib tekkida vajadus anda siduvaid suuniseid ka õiguspäraste tegevuste muutmiseks, kui seda nõuab näiteks RR-i tarkvara mõistlik kasutamine, näiteks kui see on vajalik RR-i toimimise huvides. Otstarbekuse kontrollimine on olemas ka RRS-i ja PKTS-i järelevalve sättes. Haldusjärelevalve läbiviimisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse seaduse haldusjärelevalve sätetest.

NS-is vastavad sätted puuduvad.

Eelnõu §-ga 38 sätestatakse nimetoiming vaidlustamise alusel – vaide esitamine Siseministeriumile ja kaebuse esitamine halduskohtule. Vaidemenetluse läbiviimisel juhindutakse HMS-ist, kuid on teatud erandid. Nimetoiminguid teevad maakonnakeskuse kohalikud omavalitsused (edaspidi ka *MK KOV*), samuti Politsei- ja Piirivalveamet. Üldnormi kohaselt esitatakse vaide haldusakti andnud või toimingut sooritanud haldusorgani kaudu haldusorganile, kes teeb haldusakti andnud või toimingut teinud haldusorgani üle teenistuslikku järelevalvet. HMS § 73 lubab teistsugust vaidealluvust ja nii on nimetoimingute vaidlustamisel vaide lahendaja Siseministerium. Nimetoiminguid teevad maakonnakeskuste kohaliku omavalitsuse üksused riikliku ülesande (perekonnaseisutoimingud ja nimemuutmine) täitmise käigus. Ühtse praktika ja seaduse ühetaolise tõlgendamise tagamiseks on erandlik vaidealluvus vajalik ja põhjendatud. Erandlik on ka vaide lahendamisse tähtaeg – kui üldnorm on 10 päeva, siis Siseministeriumil on vaide lahendamiseks aega 30 päeva. Pikem periood võib olla vajalik, et välja selgitada alluvussuhteta asutustelt vajalik teave, taotleda nimeteadusliku usaldusasutuse arvamust jms.

Eelnõu regulatsioon vastab kehtiva nimeseaduse §-s 24 sätestatud põhimõtetele ja sisulisi muudatusi võrreldes kehtiva õigusega ei tehta. Nagu kehtiva õiguse kohaselt, on ka eelnõu järgi nimetoimingute vaidlustamiseks võimalik esitada vaide Siseministeriumile või kaebus halduskohtule. Samuti säilib Siseministeriumi pädevus vaide lahendajana ja 30-päevane vaide lahendamise tähtaeg. Seega ei muudeta vaidlustamise ülesehitust ega õiguskaitsevahendeid,

vaid kehtiv regulatsioon võetakse sisuliselt üle uude seadusesse.

Eelnõu 8. peatükiga sätestatakse eelnõu rakendussätteid ja seaduste muutmise.

Eelnõu §-ga 39 nähakse ette, et isikunime muutmise loetakse korduvaks käesoleva seaduse § 29 tähenduses, kui isikunime on eelnevalt muudetud alates 2005. aasta 31. märtsist, välja arvatud juhul, kui isik oli nimemuutmise hetkel alaealine. Seega loetakse isikunime muutmise korduvaks, kui nime on muudetud 31. märtsil 2005 kehtima hakanud NS-i alusel. Varasemaid, enne 31. märtsi 2005 toimunud nimemuutmise korduvuse lugemisel ei arvestata. Korduvuse lugemisel ei arvestata ka neid nimemuutmise, mille toimumise ajal oli nime muutnud isik alaealine, sest vanema tahet lapse nime muutmiseks ei saa võrdsustada lapse enda tahtega.

Eelnõu §-ga 40 sätestatakse, et enne eelnõu jõustumist esitatud nime muutmise taotluste puhul lähtutakse käesolevast seadusest. Eelnõu § 41 lõikega 2 lubatakse teha sellest põhimõttest erand – taotlust võib menetleda selle esitamise ajal NS-i alusel, kui see on isikule soodsam ja isik ise taotleb, et otsus tehtaks NS-i alusel. Soodsam lahendus ei kehti eelnõu § 18 lõigetes 2 ja 3 nimetatud isikute isikunime muutmise korral. Seadusandja tahe on siin piirata avalikkuse huvides rasketes ja varavastastes kuritegudes süüdimõistetud inimeste – kelle karistus ei ole kustunud – isikunime muutmise õigust, et nad ei saaks oma identiteeti varjata. Muudatus on vajalik, et välistada enne eelnõu jõustumist viimasel hetkel tekkivaid süüdimõistetud isikute – kelle karistusandmed ei ole kustutatud – taotlusi, et soodsamat regulatsiooni ära kasutada.

Eelnõu § 41 punktiga 1 täiendatakse KarRS § 5 lõiget 2 punktiga 10, milles sätestatakse, et nimemuutmise menetluses on karistusregistri arhiivi andmetel õiguslik tähendus. Karistusregistri arhiivi andmetel on oluline roll, kuna isiku suhtes, kelle kohta on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemise eest alaealise suhtes või KarS §-des 89–93, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 sätestatud süüteo eest, on nimemuutmise piirang sätestatud eluaegsena. Seetõttu tuleb kontrollida ka karistusregistrist kustutatud ehk arhiivi kantud karistuse andmeid.

Eelnõu § 41 punktiga 2 täiendatakse KarRS § 20 lõiget 1 punktiga 21, mille kohaselt on karistusregistri arhiivis asuvaid andmeid õigus nimemuutmise menetluses saada Siseministeriumil ja eelnõu § 21 lõikes 1 nimetatud ametnikul isikunimeseaduses sätestatud eesnime, perekonnanime või isikunime muutmise menetluse läbiviimiseks. Karistusregistri arhiivi andmetele antakse juurdepääs vaid siis, kui see on seaduses eraldi sätestatud ehk selleks on õiguslik alus. Kuna eelnõu § 18 lõikes 3 sätestatud nime muutmise piirang on eluaegne, siis ei ole võimalik seda sätet muudmoodi rakendada, kui sätestada nimemuutmise menetluse läbiviijatele õigus juurde pääseda karistusregistri arhiivi andmetele, et välja selgitada, kas nimemuutmise menetluses uut nime sooviva isiku suhtes on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus.

Eelnõu § 41 punktiga 3 täiendatakse KarRS § 23 lõiget 2, mille kohaselt on karistusregistrist ja karistusregistri arhiivist elektroonilise päringu tasu maksmisest vabastatud nimemuutmise menetluse läbiviijad eelnõu § 18 lõikes 3 sätestatud piirangu kontrollimiseks. See tähendab, et karistusregistri elektroonilise päringu eest ei maksta tasu, kui isikunime muutmise menetluses kontrollitakse, kas isiku suhtes on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus eelnõu § 18 lõikes 3 loetletud sätte alusel.

Eelnõu §-dega 42 ja 43 asendatakse kooseluseaduses ja keeleseaduses seaduse nimi „nimeseadus“ uue nimega „isikunimeseadus“. Muudatus on vajalik, et seadused oleksid kooskõlas, kuna nimeseadus tunnistatakse kehtetuks ja selle asemele tuleb uus seadus pealkirjaga „Isikunimeseadus“.

Eelnõu §-ga 44 tunnistatakse kehtetuks NS ja selle alusel antud rakendusaktid.

Eelnõu §-ga 45 muudetakse PKTS-i. Esimese muudatusena asendatakse seaduse nimi „nimeseadus“ uue nimega „isikunimeseadus“. Lisaks muudetakse PKTS § 49¹ lõike 2 punktis 2 olevat viidet ja viiakse see kooskõlla eelnõuga.

Eelnõu §-ga 46 asendatakse rahvastikuregistri seaduses seaduse nimi „nimeseadus“ uue nimega „isikunimeseadus“.

Eelnõu §-ga 47 muudetakse riigilõivuseadust. Riigilõivuseaduses asendatakse läbivalt seaduse nimi. Muudatus on vajalik, et seadused oleksid kooskõlas, kuna NS tunnistatakse kehtetuks ja selle asemele tuleb uus seadus pealkirjaga „Isikunimeseadus“. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks riigilõivuseaduse § 48, mis reguleerib nimemuutmise eest riigilõivu tasumisest vabastamist. Kuna eelnõuga ei nähta ette riigilõivuvabasid menetlusi, ei ole asjakohane jätta see säte alles riigilõivuseadusesse. Samuti tunnistatakse kehtetuks riigilõivuseaduse § 262, kuna sätteid ühtlustatakse ning riigilõivu küsimise alus on edaspidi riigilõivuseaduse § 341.

Riigilõivuseaduse § 341 muudetakse ja sõnastatakse ümber, samuti kehtestatakse uue eelnõu jõustumisega uus riigilõivumäär: eesnime muutmise avalduse läbivaatamise eest tasutakse riigilõivu 200 eurot ja ka perekonnanime muutmise avalduse läbivaatamise eest tasutakse riigilõivu 200 eurot. Kui taotletakse uue ees- ja perekonnanime muutmist koos, tuleb tasuda riigilõivu summas 400 eurot.

Eesnime muutmisel ja perekonnanime muutmisel tuleb hinnata muutmise põhjuseid ning soovitud nime vastavust eelnõus sätestatud nõuetele. Kui avalduses taotletakse nii ees- kui ka perekonnanime muutmist, hinnatakse mõlemat eraldi.

Eelnõuga tõstetakse riigilõivumääri, sest need ei ole vastavuses riigi kuludega. Riigilõivumäära kujundamisel on lähtunud eelkõige riigilõivuseaduse § 4 lõikes 1 sätestatud kulupõhimõttest. Selle kohaselt peab riigilõivumäär lähtuma toimingute tegemisega kaasnevatest kuludest. Riigilõiv katab vähemalt toiminguga seotud otsesed kulud ning põhjendatud ulatuses ka kaudsed kulud. Otsesete kulude hulka kuulub eelkõige avalduse läbivaatamisele kuluv tööaeg, sealhulgas taotluses esitatud asjaolude ja põhjenduste hindamine, soovitud nime vastavuse kontroll isikunimeseaduses sätestatud nõuetele, vajaduse korral täiendavate asjaolude kontrollimine ning otsuse ettevalmistamine. Kaudsete kulude hulka kuuluvad menetluse läbiviimiseks vajalikud haldus- ja tugikulud ning infosüsteemide ülalpidamisega seotud kulud.

Isikunime muutmise avalduse läbivaatamise riigilõivumäära kujundamisel on aluseks võetud varasem kulupõhine arvestus, mille kohaselt oli ühe toimingute kulupõhine määr 171 eurot. Sellele lisandub 5 eurot rahvastikuregistri portaali töös hoidmise, arendamise ja rahvastikuregistri kasutamise toe pakkumise kuluna. Lisaks on arvestatud töökoha keskmise maksumuse kasvu 2026. aastal 5 euro ulatuses ning prognoositavat täiendavat kasvu 2027. aastal samuti 5 euro ulatuses. Seega kujuneb toimingute kulupõhiseks maksumuseks 186 eurot.

Riigilõivumäära kujundamisel on lisaks arvestatud riigilõivuseaduse § 4 lõikes 2 nimetatud asjaolusid, eelkõige toimingute eesmärki ja sellest isikule saadavat hüvet. Isikunime muutmise ei ole isikule kohustuslik toiming, vaid erandlik ja isiku algatusel taotletav menetlus. Tegemist ei ole vältimatu haldustoiminguga, vaid võimalusega taotleda uut ametlikes õigussuhetes kasutatavat ees- või perekonnanime. Menetluse tulemusel saadav hüve on isikule oluline ja püsiva õigusliku tähendusega. Seejuures on nimemuutmine erandlik toiming, mille puhul peab

isik uue nime valikut hoolikalt kaaluma. Riigilõivumäära kujundamisel on seda arvesse võetud täiendava asjaoluna.

Seega on 200 euro suurune riigilõiv kujundatud kulupõhise arvestuse alusel, arvestades toimingute otsuseid ja kaudseid kulusid ning lisaks toimingute eesmärki, erandlikkust ja sellest isikule saadavat olulist hüvet. Senine riigilõivumäär ei vasta enam toimingute tegelikule kulule. Riigilõivumäära ajakohastamise vajadus on tingitud eelkõige töajakulude kasvust ning infosüsteemide ülalpidamise ja arendamisega seotud kulude suurenemisest. Eelnõuga kehtestatav 200 euro suurune riigilõiv viib isikunime muutmise avalduse läbivaatamise eest tasutava riigilõivu paremasse vastavusse toimingute tegelike kuludega.

Eelnõu §-ga 48 nähakse ette, et eelnõu jõustub 2027. aasta 1. detsembril. See on piisav aeg, et valmistada seaduse rakendamiseks ning muuta selleks vajalikke tööprotsesse ja RR-i menetlustarkvara.

3.1. Eelnõu põhiseaduspärasuse analüüs

PS §-s 11 on sätestatud, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas PS-iga. Piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ning ei tohi moonutada piiratud õiguste ja vabaduste olemust. Seega peab põhiõiguse riiveld olema legitiimne eesmärk ja riive selle saavutamiseks proportsionaalne: sobiv, vajalik ja mõõdukas.

Põhiõiguse riive on:

- sobiv, kui see aitab saavutada legitiimset eesmärki;
- vajalik, kui seda ei ole võimalik saavutada, kasutades põhiõigusi vähem riivavat meetet, ning
- mõõdukas, kui see ei moonuta ühiskonna demokraatlikkust ja põhiõiguse olemust.

PS § 19 kohaselt on igal inimesel õigus vabale eneseteostusele. Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.

PS § 26 kohaselt on igal inimesel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused (edaspidi *KOV*) ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Isikunimega seotud küsimused kuuluvad ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 kaitsealasse, mis tagab õiguse era- ja perekonnaelu austamisele. Euroopa Inimõiguste Kohus on korduvalt rõhutanud, et ees- ja perekonnanimed andmine, kasutamine ja muutmine on valdkond, kus lepinguriikidel on lai otsustamisruum, arvestades riigipõhiseid ajaloolisi, keelelisi ja kultuurilisi eripärasid. Konventsiooni artikkel 8 ei taga tingimusteta õigust nime muuta ning riigid võivad kehtestada nime muutmisele avalikes huvides piiranguid. Kuigi artikkel 8 ei sisalda sõnaselgeid menetlusnõudeid, on selle sättega tagatud õiguste tõhusa kasutamise huvides oluline, et otsustusprotsess oleks õiglane ning võimaldaks nõuetekohaselt arvestada selle sättega kaitstud isiku huve.²⁸

Identiteet on inimese enesemääratlus iseenda ja välismaailma jaoks ning on antud inimese nime, elukäigu, välimuse, käitumismaneeride, riietuse, seksuaalsuse enesemääratluse, mõtete,

²⁸ Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. veebruari 2023. aasta otsus kohtuasjas [61860/15](#), *Jacquinet ja Embarek Ben Mohamed vs. Belgia*.

tunnete, veendumuste jmt kategooriate kaudu. Nimi on üks osa inimese identiteedist. Nimi on esmane tunnus, millega inimene end eristab teistest ning seostab end vanemate, hõimlaste ja rahvusega. Nimi kui personaalse identifitseerimise ja perekonnaga seostamise vahend on samal ajal ka era- ja pereelu küsimus.

Eelnõus sätestatud nime muutmist piiravate meetmete näol on tegemist põhiõiguste riivamisega, sest eelnõu kohaselt piiratakse isiku õigust vabalt endale ees- ja perekonnanime valida, sätestades nime valimisele teatud piirangud, et isikunimi oleks INS-iga kooskõlas. Seega riivatakse isiku põhiseadusest tulenevat õigust perekonnaelu puutumatusel ja õigust vabale eneseteostusele.

Kuna PS §-s 19 sätestatud õigus on üldine vabadusõigus ja lisaks PS §-s 19 sätestatud õigusele riivavad meetmed PS §-s 26 sätestatud õigust, tuleb *lex specialis derogat legi generali* põhimõttest lähtudes riive proportsionaalsust hinnata PS § 26 alusel ning analüüsida meetmete põhiseaduspärasust PS §-st 26 lähtudes.²⁹

- Isikuline kaitseala. Õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel ning õigus vabale eneseteostusele on PS § 9 lõike 1 järgi igapäevane õigus. PS § 9 lõikes 1 loetletud kõigi ja igapäevane õigused, vabadused ja kohustused on võrdselt nii Eesti kodanikel kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel.³⁰
- Esemeline kaitseala. Riigikohus tõdeb, et esemeliselt kaitseb PS § 26 kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole kaitstud eriõigustega.³¹
- Piiriklausel. PS § 26 teise lause kohaselt võib sekkuda perekonna- ja eraellu tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. See on kvalifitseeritud seadusereservatsioon, mis lubab perekonna- ja eraelu riivata üksnes seadusega või seaduse alusel PS § 26 teises lauses kindlaks määratud eesmärgil. Kvalifitseeritud seadusereservatsiooni korral on põhiõiguse piirang legitiimne üksnes PS-is loetletud eesmärgil. Riigikohus on korduvalt kontrollinud, kas perekonna- või eraellu sekkumise eesmärk on hõlmatud PS § 26 teise lausega.³² Õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel võib seadusega piirata juhul, kui piirangu kehtestamisel on lisaks eesmärgi legitiimsusele järgitud PS §-s 11 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet, mille kohaselt peavad piirangud olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ning ei tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Seega võib seadusandja PS § 26 teises lauses nimetatud eesmärgil piirata isiku õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel, kuid piirang peab olema proportsionaalne ehk sobiv, vajalik ja mõõdukas.

Eesmärkide saavutamiseks võetakse eelnõuga järgmisi meetmeid, millega piiratakse õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel:

- ees- ja perekonnanimele esitatavad nõuded;
- kriminaalkorras karistatud isikute isikunime muutmise piirang (sh keeld muuta isikunime tähtajatult, kui isik on süüdi mõistetud seksuaalkuriteo toimepanemises alaealise suhtes);

²⁹ Vallikivi, Hannes, 2020. PS § 19 kommentaarid, p 6. – [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#). – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Kättesaadav: <https://pohiseadus.ee/sisu/3490>.

³⁰ *Ibid*, p 10.

³¹ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium (RKPJKo), 25.06.2009, [3-4-1-3-09](#), p 16; RKPJKo, 19.12.2019, [5-19-38/15](#), p 96.

³² Riigikohtu üldkogu (RKÜKo), 11.06.2019, [5-18-8/19](#), p 60; RKPJKo, 04.04.2011, [3-4-1-9-10](#), p 50; RKPJKo, 16.11.2016, [3-4-1-2-16](#), p 97.

- automaatotsuste tegemine nimemuutmise avalduse esitamisel turvalise veebikeskkonna kaudu;
- ees- ja perekonnanime muutmise piirangud, sealhulgas piirang võtta teise elava isiku nime.

Järgnevalt analüüsitakse, kas eelnõuga kavandatavad meetmed on proportsionaalsed.

2.4.1. Ees- ja perekonnanimele esitatavad nõuded

Legitiimne eesmärk. Nõuete eesmärk on tagada nimede ühtlustatud ja õiguspärane kasutamine ning sellega seoses tagatakse teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse, samuti õigusselgus ning eksituste vältimine, identiteedi kaitse ning inimeste õigus olla teistest eristatud. Lisaks aitavad piirangud tagada eesti keele ja nimetraditsiooni säilimist.

Sobivus. Meede on sobiv ehk kohane, kui see aitab kaasa legitiimse eesmärgi saavutamisele. Et oleks võimalik tagada ees- ja perekonnanimede ühtlustatud ja õiguspärase andmine ja kasutamine, on vaja seaduse tasandil sätestada ees- ja perekonnanimedele teatavad reeglid, millest saavad lähtuda nii isikud kui ka asutused. Seega on meede sobiv eesmärgi saavutamiseks.

Vajalikkus. Meede on vajalik, kui ei leidu muud, põhiõigust vähem piiravat, ent sama tõhusat meetet. Alternatiivselt on võimalik jätta seadusest välja nõuded ees- ja perekonnanimele, kuid sellisel juhul puudub võimalus tagada, et ees- ja perekonnanimed siiski teatud kriteeriumitele vastaks ning et neid kriteeriume ka isikute suhtes ühetaoliselt kohaldataks. Seega on reeglite kehtestamine seaduse tasandil tõhus meede eesmärgi saavutamiseks. Lisaks oleks võimalik koostada juhendeid ja soovitusi, kuid need ei annaks sellist tulemust, mida annab regulatiivne meede, mis võimaldab mõjutada rohkemate inimeste käitumist.

Mõõdukus. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust.³³ Peab kaaluma, kas eelnõu eesmärk kaalub üles perekonna- ja eraelu puutumatus riive. Eelnõu eesmärk on hoida eesti nimetraditsiooni ning tagada isikunimede ühtlustatud ja õiguspärane kasutamine. PS-i preambul viitab eesti rahvuse ja kultuuri säilimise olulisusele ja PS §-s 6 on sätestatud, et Eesti riigikeel on eesti keel. Nimede andmise ja kasutamise korraldamisel pörkuvad sageli kaks PS-i kaitsealasse kuuluvat olulist aspekti: ühelt poolt inimese eneseteostusõigus ning õigus perekonna- ja eraelu puutumatusse, teiselt poolt avalik huvi eesti rahvuse ja keele säilitamiseks ning edasikandmiseks tulevastele põlvvedele.

Eelnõu seletuskirja kohaselt on identiteet inimese enesemääratlus iseenda ja välismaailma jaoks ning on antud inimese nime, elukäigu, välimuse, käitumismaneeride, riietuse, seksuaalsuse enesemääratluse, mõtete, tunnete, veendumuste jms kategooriate kaudu. Nimi on üks osa inimese identiteedist. Nimi on esmane tunnus, millega inimene eristab end teistest ning seostab end vanemate, hõimlaste ja rahvusega. Nimi kui personaalse identifitseerimise ja perekonnaga seostamise vahend on samal ajal ka era- ja pereelu küsimus.

Riigikohus on oma otsuses³⁴ välja toonud, et kui seadusandja eesmärk piirangu kehtestamisel oli tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine ja selle kaudu teiste inimeste õigus rahvuslikule identiteedile, siis Riigikohtu põhiseaduslikkuse kolleegiumi arvates saab lugeda riivet

³³ RKPJKo 17. juuli 2009. aasta otsus nr [3-4-1-6-09](#), p 21.

³⁴ RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 18.

õigustavaks eesmärgiks. Ka õiguskantsler on seda teemat oma seisukohas puudutanud³⁵, vastates talle esitatud avaldusele järgmist: „Selgub, et nime valiku õigus on võimalik piirata, kuid äärmiselt ettevaatlikult ning mitte rohkem, kui see on hädavajalik muu eesmärgi (nt eesti rahvuse ja kultuuri säilimine ja selle kaudu teiste inimeste õigus rahvuslikule identiteedile, inimese identifitseerimine nime kaudu, isiku kaitse põhjalikult läbi mõtlemata nimede muutmise otsuste eest jne) saavutamiseks.“

Riigikohus on lisaks öelnud³⁶: „Nimi on ka selleks, et isikuid eristada või määratleda isiku perekondlik kuuluvus.“ Siinkohal võib minna veelgi kaugemale ja väita, et nimi ei aita üksnes isikuid eristada ega perekondlikku kuuluvust määratleda, vaid ka rahvuslikku kuuluvust ning rahvuslikku järjepidevust edasi kanda. Traditsiooniliste nimede järgi saab öelda näiteks seda, millisest maailma piirkonnast inimene suure tõenäosusega pärineb või mis rahvusest ta on.

Riigikohtu ja õiguskantsleri seisukohad kinnitavad, et nimevaliku piirangud võivad olla põhiseaduslikult õigustatud, kui nende eesmärk on tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine ning kaitsta seeläbi ka teiste isikute õigust rahvuslikule identiteedile ja õiguskindlusele. Nime kui isikut eristava ja identiteeti kandva tunnuse kaudu täidab riik olulist rolli nii üksikisiku kui ka ühiskonna tasandil identiteedi hoidmisel.

Eeltoodust tuleneb, et seadusandja eesmärk ei ole pelgalt keeleline või vormiline, vaid sisuliselt seotud rahvusliku järjepidevuse ja sotsiaalse selguse tagamisega. Nimi võimaldab inimestel üksteist eristada ning perekondlikku ja rahvuslikku kuuluvust määratleda, samuti toetab avalikku huvi, et nimed oleksid arusaadavad ja sobituksid keele- ja kultuuriruumi.

Seetõttu võib järeldada, et nimetatud piirangud teenivad õiguspärast ja kaaluka avaliku huvi eesmärki, milleks on eesti rahvuse ja kultuuri säilitamine ning teiste isikute identiteedi ja õiguskindluse kaitse. Selline eesmärk on kooskõlas PS-i preambuli ja § 6 sisuga ning annab piisava aluse mõõduka põhiõiguste piirangu õigustamiseks.

Kehtestatud nõuded, näiteks eestikeelses eesnimes õigekirjareeglite järgimine, vastassoole omaste nimede kasutamise piiramine või heade kommetega vastuolus olevate nimede vältimine, ei välista isikule sobiva nime valikut, vaid suunavad seda viisil, mis tagab ühiskondliku arusaadavuse ja õigusselguse. Eelnõu võimaldab lisaks kasutada võõrapäraseid eesnimesid, kui need on kasutusel eesnimedena, sarnased juba kasutusel olevate nimedega või mugandatud eesti keele struktuurile vastavaks. Seega säilib isikul lai valikuvabadus, kuid ühtlasi välditakse selliseid nimesid, mis oleksid ühiskondlikult eksitavad, solvavad või vastuolus eesti keele üldpõhimõtetega.

Lisaks tagavad nimeteadusliku usaldusametuse kaasamine ja seaduses sätestatud erandid, et iga juhtumit hinnatakse eraldi, vältides meelevaldseid otsuseid ja ülemääraseid piiranguid. Erandid võimaldavad arvestada isiku keelelist või rahvuslikku tausta, mis aitab tagada, et nõuded oleksid mõõdukad ning aitaksid vajaduse korral lähtuda konkreetsetest olukordadest. Seega on abinõud kujundatud viisil, mis tagavad tasakaalu üksikisiku õiguste ja avaliku huvi vahel.

Järeldus. Ees- ja perekonnanimede esitatavad nõuded on PS-iga kooskõlas, kuna need on suunatud põhiseaduslikult kaitstud eesmärgi – eesti keele ja kultuuri säilitamise ning rahvusliku identiteedi kaitse – saavutamisele.

³⁵ Õiguskantsleri 10. mai 2012. aasta seisukoht nr [7_4/120692/1202353](#).

³⁶ RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 15.

Kehtestatud abinõud on oma olemuselt mõõdukad ja tasakaalustatud, piirates isiku enesemääramisõigust üksnes ulatuses, mis on vajalik nimetatud eesmärgi tagamiseks. Seadusega ei välistata nimevalikut täielikult, vaid sätestatakse üldised raamid, mille piires on isikul endiselt suur otsustusvabadus.

Oluline on seegi, et eelnõuga nähakse ette erandeid, mis võimaldavad arvestada isiku keelelist või rahvuslikku tausta ning tagavad, et piirangud ei oleks meelevaldsed ega ülemäärased. Selline paindlikkus välistab olukorra, kus põhiõiguste piirangud muutuksid absoluutseks või põhjendamatuks intensiivseks.

Seetõttu võib järeldada, et kehtestatud regulatsioon tasakaalustab õiguspäraselt isiku õiguse valida ja kanda nime ning riigi kohustuse kaitsta eesti keelt ja kultuuri. Lisaks teenib see teiste isikute õiguste ja õiguskindluse kaitse eesmärki, tagades, et nimed oleksid selgelt eristatavad, ühiskondlikult arusaadavad ning ei looks eksitavaid või identiteeti kahjustavaid olukordi. Eelnõus sätestatud piirangud on proportsionaalsed, kuna avaliku huvi olulisus, s.t eesti rahvuse ja keele kestmine ning teiste isikute identiteedi ja õiguskindluse kaitse, ületab mõõduka põhiõiguste riive intensiivsuse.

2.4.2. Kriminaalkorras karistatud isiku isikunime muutmise piirang

Legitiimne eesmärk. Nime muutmise piirangu eesmärk kriminaalkorras karistatud isiku puhul on avaliku korra, õiguskindluse ja teiste isikute õiguste ning turvalisuse kaitse, samuti karistusõiguse preventiivsete eesmärkide tagamine.

Piirang puudutab rasketes, varavastastes või lähisuhtevägivalla kuritegudes süüdimõistetud isikut, kelle karistusandmed ei ole veel karistusregistrist kustutatud, välja arvatud juhud, kus isik on süüdi mõistetud alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuriteos. Põhiseaduspärasuse analüüs nendele isikutele kohaldatavale piirangule on esitatud punktis 2.4.3. Piirangu eesmärk on vältida olukorda, kus sellistes kuritegudes süüdimõistetud isik saaks nime muutmisega varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta, kahjustades sellega avalikku usaldust ning tekitades reaalse ohu teistele isikutele. Varavastaste kuritegude (näiteks kelmus, vargus, omastamine) puhul võib nimemuutmine võimaldada toimepanijal jätkata samalaadseid tegusid uue identiteedi all, raskendades õiguskaitseorganite ja potentsiaalsete kannatanute võimalust isikut tuvastada.

Sellise nimemuutmise piirangu kaudu tagatakse, et avalikkusel on võimalik tuvastada isik, kelle süüdimõistvad kohtuotsused on seaduse järgi avalikud, nagu näeb ette karistusregistri seaduse (edaspidi *KarRS*) § 28. Kui *KarRS* §-s 28 sätestatud süütegudes süüdimõistetud isikul oleks lubatud nime muuta enne karistusandmete kustumist, muutuks karistusregistri ja kohtulahendite avalikustamise eesmärk sisutuks ning kahjustaks avalikkuse õigust saada usaldusväärset teavet rasketes ja varavastastes kuritegudes süüdimõistetud isikute kohta.

Lähisuhtevägivalla toimepanijate nimemuutmise piirangu eesmärk on kaitsta teiste isikute õigusi ja turvalisust, eelkõige potentsiaalseid uusi ohvreid, ning toetada kuritegude ennetamist. Lähisuhtevägivald ei ole valdavalt ühekordne tegu, vaid sageli korduv ja muistiline käitumine, mille puhul on suurem risk vägivalla kordumiseks ning uute ohvrite tekkimiseks. Varasem vägivaldne käitumine on üks tugevamaid tulevase vägivalla riskitegureid, mistõttu võib kuriteo toimepanija identiteedi muutmine raskendada uute vägivallajuhtumite ennetamist ja ohvrite kaitset.

Seega teenib piirang kaalukat ja põhiseaduslikult õigustatud avalikku huvi kaitsta ühiskonda potentsiaalsete korduvkuritegude eest, hoida ära isikuandmetega manipuleerimist ning säilitada karistusõiguse üld- ja eripreventiivne mõju.

Sobivus. Piirang on sobiv seatud eesmärgi saavutamiseks, sest see aitab tõhusalt vältida olukorda, kus süüdimõistetud isik saaks nime muutmise kaudu varjata oma isikut ja varasemat kuritegelikku käitumist.

Nime muutmise keeld tagab, et karistusregistri andmed ja kohtulahendite avalikustamine täidavad oma eesmärgi teavitada avalikkust rasketest ja varavastastest kuritegudest ning hoida ära kuritegeliku tegevuse varjatud jätkumist. Samuti aitab piirang säilitada karistuse ühiskondlikku tähendust ja tagada õigussüsteemi usaldusväarsuse, sest isikul ei ole võimalik nime vahetamise kaudu jätta muljet, et karistuse kehtivus on lõppenud või tema kuriteod unustatud. Nime muutmise keeld vähendab seega realselt riski, et raskete või varavastaste kuritegude toimepanijad saaksid oma identiteeti varjata ja uute kannatanute usaldust kuritarvitada. Nimemuutmise piirang aitab vältida ka olukorda, kus lähisuhtevägivalla eest süüdi mõistetud isik saaks identiteedi muutmise kaudu varjata oma varasemat kuritegelikku käitumist uute lähisuhete, tööandjate või kogukonna eest. See vähendab riski, et toimepanija saab uute potentsiaalsete ohvrite usaldust kuritarvitada või oma varasemat tausta varjata.

Vajalikkus. Piirang on ühtlasi vajalik, kuna eesmärgi – avaliku korra ja teiste isikute õiguste kaitset – ei ole võimalik saavutada mõne leebema meetmega sama tõhusalt.

Kuigi karistusregistri andmete alusel on võimalik kontrollida isiku karistatust, on selline kontroll tasuline ja eeldab isikukoodi teadmist. Praktikas kontrollitakse isikute tausta enamasti avalike allikate ja internetiotsingute kaudu, kasutades vaid isikunime. Kui süüdimõistetud isikul oleks võimalik nime muuta, muutuks karistusregistri avalike andmete kasutamine ja kohtulahendite läbipaistvus sisuliselt ebatõhusaks.

Leebemad meetmed, näiteks ainult nimemuutmise avalikustamine või ajutine nimemuutmise keeld, ei saavutaks samal tasemel kaitset, sest need ei välistaks identiteedi varjamise riski. Teatud kuritegudes süüdimõistetud isikute nime muutmise keeld on ajutine ja kestab vaid kuni karistusandmete kustumiseni, mistõttu ei ole tegemist ülemäärase ega püsiva piiranguga. Eraldi on põhiseaduslikkusele vastavust analüüsitud punktis 2.4.3, milles analüüsitakse tähtajatut nimemuutmise keeldu nende isikute suhtes, kes on toime pannud seksuaalkuriteo alaealise suhtes.

Mõõdukus. Piirang on mõõdukas, kuna see kehtib vaid piiratud isikurühma kohta ja kindla ajavahemiku jooksul. Süüdimõistetud isiku nime muutmise keeld ei ole absoluutne, vaid lõpeb hetkel, kui karistusandmed on karistusregistrist kustutatud. Piirang suunab isikut oma käitumist kontrollima ja hoiduma uute kuritegude toimepanemisest, kuna nime muutmise eeldus on karistusregistri andmete kustumine. Uue, eelnõus sätestatud kuriteo eest süüdimõistmisel pikeneb nimemuutmise piirang.

Samuti on süüdimõistetud isikul lubatud vahetada perekonnanime abielu sõlmimisel või lahutamisel, mis tagab, et piirang ei muutu ülemääraseks ega sega perekonnaelu.

Eesmärk kaitsta avalikku korda, õiguskindlust ja teiste isikute õigusi on oluliselt kaalukam kui piirangust tulenev sekkumine isiku eneseteostusvabadusse. Riigikohtu praktika kohaselt³⁷ võib

³⁷ RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 17.

põhiõiguse riivet pidada põhiseaduspäraseks, kui see on vajalik ja mõõdukas demokraatlikus ühiskonnas.

Lisaks tuleb arvestada, et rasketes ja varavastastes kuritegudes süüdimõistetud isikute puhul võib nende käitumine kujutada endast reaalselt ja piisavalt tõsist ohtu ühiskonnale. Antud juhul on tegemist reaalse ja piisavalt tõsise ohuga inimestele, kes ei tea, et raskes või varavastases kuriteos süüdimõistetud isikud on nime muutmisega endale uue identiteedi loonud ning saavad nii oma tegevust varjatult jätkata ja teisi oma tegudega ohtu seada. Seega peab seadusandja seesugusel juhul peale süüdimõistetud isikute õiguste lähtuma ka avaliku korra kaalutlustest, sest see on reaalne ja piisavalt tõsine oht, mis õigustab isikunime muutmise piirangut.

Järeldus. Kokkuvõttes on kriminaalkorras karistatud isikutele kehtestatud nime muutmise piirang põhiseaduspärane ja proportsionaalne kitsamas mõttes. Piirang on suunatud avaliku korra, õiguskindluse ning teiste isikute õiguste ja turvalisuse kaitsele ning aitab täita karistusõiguse preventiivseid eesmärke. Eelnõu § 18 lõikes 2 sätestatud keeld on ajutine, välditakse identiteedi varjamist ja võimalust toime panna korduvkuritegusid, ning see ei kahjusta isiku põhiõigusi rohkem, kui on hädavajalik avaliku huvi saavutamiseks.

2.4.3. Tähtajatu nimemuutmise keeld isikute suhtes, kes on süüdi mõistetud seksuaalkuriteo toimepanemises alaealise suhtes

Legitiimne eesmärk: Isikutele, kes on süüdi mõistetud alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuriteos, kehtestatakse tähtajatu nimemuutmise keeld. Piirangu eesmärk on edendada turvalisust ning ennetada ohte inimeste elule ja tervisele. Justiits- ja Digiministeeriumi avaldatavas kuritegevuse statistikas on välja toodud, et suure osa registreeritud seksuaalkuritegudest moodustavad laste vastu toime pandud registreeritud seksuaalkuriteod. Alaealise kannatanuga kontaktsetest seksuaalkuritegudest on kõige enam registreeritud vägistamisjuhtumeid ning suguühet või muu sugulise iseloomuga tegusid lapsealisesega.³⁸

Piirangu eesmärk on vältida olukorda, kus sellistes kuritegudes süüdimõistetud isik saaks nime muutmisega varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta, kahjustades sellega avalikku usaldust ning tekitades reaalse ohu teistele isikutele. Võimalus muuta nime pärast karistusandmete kustumist võimaldaks teo toimepanijal jätkata samalaadseid tegusid uue identiteedi all, raskendades potentsiaalsete kannatanute võimalust isikut tuvastada. Lisaks kaitseb säte alaealiste laste kui ühiskonna ühe kõige haavatava rühma elu ja tervist, kuna sätted, mis ei luba süüdimõistetud isikul nime tema eluajal muuta, puudutavad seksuaalkuritegusid, mis on toimepandud alaealiste suhtes.

Sobivus. Piirang on sobiv seatud eesmärgi saavutamiseks, sest aitab tõhusalt vältida olukorda, kus alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuriteos süüdimõistetud isik saaks nime muutmise kaudu varjata oma isikut ja varasemat kuritegelikku käitumist. Piirang aitab ära hoida kuritegeliku tegevuse varjatud jätkumist.

Vajalikkus. Piirang on ka vajalik, kuna eesmärki – avaliku korra ja teiste isikute õiguste kaitset – ei ole võimalik saavutada mõne leebema meetmega sama tõhusalt.

Riigikohus on korduvalt rõhutanud põhimõtet, et PS § 3 esimese lõike esimese lause ja PS § 11 kohaselt tohib põhiõiguste ja vabaduste piiranguid kehtestada ainult seadusjärgulise õigusaktiga. Põhiseadus ei näe ette muid võimalusi põhiõiguste ja vabaduste piirangute kehtestamiseks. See põhimõte on absoluutne ning välistab võimaluse kehtestada põhiõiguste ja vabaduste piiranguid

³⁸ [Kuritegevuse statistika](#), Justiits- ja Digiministeerium.

seadusest allpool seisvate õigusaktidega.³⁹ Seega ei ole nimetatud piirangu rakendamiseks muud sobivat lahendust.

Kuigi karistusregistri andmete alusel on võimalik kontrollida isiku karistatust, on selline kontroll tasuline ja eeldab isikukoodi teadmist. Lisaks kustutatakse karistusregistrist andmed teatud aja jooksul. Karistusregistrist andmete kustutamine aitab kaasa isiku rehabiliteerimisele, keeld muuta nime hoiab samal ajal ära olukorra, kus inimene kasutaks seda rehabilitatsiooni ära ohvri või uute potentsiaalsete ohvrite kahjustamiseks. Karistusregistrist andmete kustutamine annab isikule küll võimaluse alustada uut elu, kuid mitte omandada uut identiteeti, mille taha varjuda.

Tähtajatu nimemuutmise keelu vajalikkuse hindamisel tuleb analüüsida, kas üksnes karistusandmete kustumistähtajaga seotud ajutine keeld nime muuta tagaks laste kui erilist kaitset vajava sihtrühma piisava kaitse.

Karistusandmete kustumine on üldnorm, mille kujundamisel on arvestatud karistusõiguslikku rehabilitatsiooni ja isiku õigusliku staatuse taastumist üldises avalik-õiguslikus kontekstis. See regulatsioon ei ole suunatud spetsiifiliselt laste kaitsele ega seksuaalkuritegude eripäradele.

Seadusandja hinnangul ei pruugi ajutine keeld, mille kestus sõltub üksnes karistusliigist ja -määrast, alati vastata alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuritegude eripärale. Selliste kuritegude puhul ei seisne risk üksnes karistuse ärakandmise ajas, vaid ka usaldussuhete kuritarvitamise võimaluses ja ligipääsus alaealistele.

Leebem meede – nimemuutmise keeld üksnes kuni karistusandmete kustumiseni – tagab küll teatud aja jooksul identiteedi varjamise välistamise, kuid ei pruugi välistada riski olukorras, kus pärast kustumist tekib isikul võimalus muuta nime ning asuda tegutsema uues keskkonnas ilma, et varasem süüdimõistmine oleks nimepõhiselt tuvastatav.

Seetõttu on seadusandja hinnangul vajalik kehtestada alaealise suhtes toime pandud seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude puhul rangem regulatsioon kui üldjuhul kuritegude puhul, sidudes nimemuutmise keelu mitte karistusregistri kustumistähtajaga, vaid kuriteoliigi olemusega.

Mõõdukus. Eesmärk kaitsta avalikku korda, õiguskindlust ja teiste isikute õigusi on kaalukam kui piirangust tulenev sekkumine isiku eneseteostusvabadusse. Riigikohtu praktika kohaselt⁴⁰ võib põhiõiguse riivet pidada põhiseaduspäraseks, kui see on vajalik ja mõõdukas demokraatlikus ühiskonnas.

Piirang on mõõdukas, sest tähtaegne keeld muuta isikunime kehtib isikute kohta, kes on alaealise suhtes toime pannud seksuaalkuriteo. Eelnõu ei seo piirangut ainult karistatusega, vaid ka sellega, millise teo eest isikut karistatud on. Arvesse on võetud kuriteo raskusastet, laadi ja ohtlikkust. Antud juhul on tegemist reaalse ja piisavalt tõsise ohuga inimestele, kes ei tea, et kuriteos süüdimõistetud isikud on nimemuutmise endale uue identiteedi loonud ning saavad nii oma tegevust varjatult jätkata ja teisi oma tegudega ohtu seada.

Tähtajatu nimemuutmise keelu sätestamine on vajalik, et tagada avaliku turvalisuse maksimaalne kaitse. Lisaks võimaldab tähtajatu keeld kõrvaldada võimalused identiteediga manipuleerimiseks. Seksuaalkuriteod on oma olemuselt eriti rasked ja traumeerivad, mistõttu

³⁹ RKPJKo 11. oktoobri 2001. aasta otsus nr [3-4-1-7-01](#), p 15.

⁴⁰ RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 17.

kujutavad nendega seotud kurjategijad pikaajalist ohtu ohvritele ja kogukonnale. Võimalus võtta uus nimi aitab teo toimepanijal kasutada anonüümsust uute kuritegude toimepanemiseks. Laste puhul on risk eriti suur, sest see ohvrite rühm ei saa end ise kaitsta, ning kurjategija identiteedi varjamine võib lihtsustada uute kuritegude toimepanemist.

Alaealise suhtes toime pandud seksuaalse enesemääramise vastased süüteod erinevad kvalitatiivselt paljudest muudest kuritegudest. Need on suunatud isiku seksuaalse autonoomia ja kehalise puutumatus vastu olukorras, kus kannatanu ei ole vanuse tõttu võimeline end tõhusalt kaitsma. Tegemist on õigushüvega, mille kaitse on põhiseaduslikult erilise kaaluga.

Laste erikaitse kohustus tuleneb põhiseaduse §-dest 27 ja 28 ning rahvusvahelistest kohustustest, sealhulgas lapse õiguste konventsioonist. Riigil on kohustus rakendada tõhusaid meetmeid, sealhulgas ennetavaid ja riskivähendavaid meetmeid, et kaitsta lapsi seksuaalse ärakasutamise eest.

Nimetatud kuritegude puhul on iseloomulik, et tegu pannakse sageli toime usaldus-, autoriteedi- või sõltuvussuhtes ning see eeldab ligipääsu alaealistele. Identiteedi muutmise võimalus võib hõlbustada uue usaldusliku keskkonna loomist ning raskendada varasema tausta tuvastamist olukorras, kus igapäevased kontaktid ja esmased taustakontrollid toimuvad nimepõhiselt.

Seetõttu ei ole seadusandja hinnangul põhjendamatu järeldada, et nimetatud kuriteoliigi puhul võib isikust lähtuv risk olla oma olemuselt pikaajaline. Risk ei seisne üksnes uue süüteo toimepanemise statistilises tõenäosuses, vaid ka usaldusruumi kuritarvitamise võimaluses, mida identiteedi muutmine võib soodustada.

Tähtajatu nimemuutmise keeld ei tähenda isiku üldist õiguste piiramist ega stigmatiseerimist, vaid on suunatud konkreetse riski – identiteedi varjamise – välistamisele. Keeld ei mõjuta isiku õigust kasutada oma olemasolevat nime, osaleda ühiskonnaelus, töötada ega kasutada muid põhiõigusi. Piirang puudutab üksnes võimalust muuta isikunime nimemuutmise korras.

Seega peab seadusandja seesugusel juhul peale süüdimõistetud isikute õiguste lähtuma ka avaliku korra kaalutlustest, sest see on reaalne ja piisavalt tõsine oht, mis õigustab isikunime muutmise tähtajatut keeldu.

Järeldus. Kokkuvõttes on alaealise suhtes seksuaalkuriteos karistatud isikutele kehtestatud tähtajatu nime muutmise piirang põhiseaduspärane ja proportsionaalne kitsamas mõttes. Piirang on suunatud avaliku korra ja turvalisuse, õiguskindluse ning teiste isikute, eelkõige alaealiste laste õiguste ja turvalisuse kaitsele.

2.4.4. Tähtajatu nimemuutmise keeld isikute suhtes, kes on süüdi mõistetud inimsusevastases süüteos, rahuvastases süüteos, sõjasüüteos, rahvusvahelise julgeoleku vastases süüteos, süüteos Eesti Vabariigi vastu, riigivõimu vastases süüteos, mürgitamise ja plahvatuse tekitamisega seotud süüteos, lõhkeaine ebaseaduslikus käitlemises või lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseaduslikus käitlemises

Legitiimne eesmärk. Isikutele, kes on süüdi mõistetud KarS §-des 89–93, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 sätestatud süütegudes, kehtestatakse tähtajatu isikunime muutmise keeld. Piirangu eesmärk on kaitsta avalikku korda, riigi julgeolekut, teiste isikute õigusi ja vabadusi ning tagada õiguskindlus ja avalik usaldus õiguskorra suhtes.

Nimetatud süüteod kuuluvad oma olemuselt Eesti õiguskorras kõige raskemate kuritegude hulka. Need hõlmavad inimsusvastaseid kuritegusid, genotsiidi, agressiooni, sõjakuritegusid,

terrorismi, riigivastaseid kuritegusid, massilise korratuse organiseerimist ning lõhkeaine ja plahvatuslega seotud üldohtlikke tegusid. Tegemist on kuritegudega, mille toimepanemine ei ohusta üksnes üksikuid õigushüvesid, vaid võib kahjustada riigi julgeolekut, põhiseaduslikku korda, rahvusvahelist julgeolekut, avalikku turvalisust ning suure hulga inimeste elu ja tervist.

Selliste kuritegude toimepanijate identiteedi selgus ja jälgitavus on seetõttu avaliku huvi seisukohalt oluline. Kuritegude raskus ja nende võimalik mõju ühiskonnale põhjendavad kõrgendatud vajadust tagada, et selliste tegude toimepanijate identiteet oleks jätkuvalt seostatav nende varasema tegevusega. Kui sellistes süütegudes süüdimõistetud isikul oleks võimalik nime muuta, väheneks oluliselt nii kohtulahendite avalikustamise praktiline tähendus kui ka avalikkuse võimalus saada usaldusväärset teavet isikute kohta, kes on toime pannud riigile ja ühiskonnale eriti ohtlikke kuritegusid. Piirangu eesmärk on seega tagada riigi julgeolekut, avalikku korda ja elanikkonna turvalisust ning toetada kuritegude ennetamist.

Piirangu eesmärk on tagada, et isikul, kes on süüdimõistetud sõja- või inimsusevastases kuriteos, riigivastases kuriteos, terrorikuriteos või lõhkeaine ja plahvatusohtliku materjaliga toime pandud süüteos, ei tekiks võimalust identiteedi varjamise kaudu panna toime uusi samasuguseid tegusid uue identiteedi all. Nime muutmise võib teatud juhtudel raskendada isiku varasema tegevuse tuvastamist ning seostamist tema uue identiteediga. Eriti terrorismi, riigireetmise, sõjakuritegude ja lõhkematerjalidega toime pandud kuritegude puhul võib esineda kõrgendatud oht, et isik püüab oma minevikku varjata nime muutmise kaudu, et lihtsamini luua uusi kontakte või pääseda ligi ametikohtadele, mis eeldavad usaldusväärset. Selline olukord võib kahjustada avalikku usaldust ning tekitada reaalse ohu teistele isikutele ja riigi julgeolekule.

Sobivus. Piirang sobib seatud eesmärgi saavutamiseks, milleks on riigi julgeoleku, avaliku korra ja elanikkonna turvalisuse tagamine. Piiranguga on võimalik saavutada teiste isikute elu ja tervise kaitsmine ning riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamine, sest see aitab tõhusalt vältida olukorda, kus isik saaks nime muutmise kaudu varjata oma isikut ja varasemat kuritegelikku käitumist, mis looks isikule võimalused uute samasuguste kuritegude toimepanemiseks.

Vajalikkus. Piirang on ühtlasi vajalik, kuna eesmärki – avaliku korra ja teiste isikute õiguste kaitset – ei ole võimalik saavutada mõne leebema meetmega sama tõhusalt.

Riigikohus on korduvalt rõhutanud põhimõtet, et PS § 3 esimese lõike esimese lause ja PS § 11 kohaselt tohib põhiõiguste ja vabaduste piiranguid kehtestada ainult seadusjärgse õigusaktiga. Põhiseadus ei näe ette muid võimalusi põhiõiguste ja vabaduste piirangute kehtestamiseks. See põhimõte on absoluutne ning välistab võimaluse kehtestada põhiõiguste ja vabaduste piiranguid seadusest allpool seisvate õigusaktidega.⁴¹ Seega ei ole nimetatud piirangu rakendamiseks muud sobivat lahendust.

Kuigi karistusregistri andmete alusel on võimalik kontrollida isiku karistatust, on selline kontroll tasuline ning eeldab isikukoodi teadmist ja teadlikkust. Lisaks kustutatakse karistusregistrist andmed teatud aja jooksul. Eriti raskete kuritegude toimepanijate puhul võib seadusandja pidada vajalikuks tagada, et nende identiteet ei muutuks aja jooksul selliselt, et nende seostamine varasema kuriteoga muutub oluliselt raskemaks. Nimetatud süütegude puhul ei ole tegemist tavapärase kuritegudega, vaid tegudega, millel võib olla pikaajaline mõju riigi julgeolekule ning avalikule ja teiste isikute turvalisusele. Seetõttu ei ole tähtjatu nimemuutmise keelu eesmärki võimalik saavutada sama tõhusalt lühemaajalise või leebema

⁴¹ RKPJKo 11. oktoobri 2001. aasta otsus nr [3-4-1-7-01](#), p 15.

piiranguga. Selliste kuritegude puhul on identiteedi järjepidevus oluline, et kaitsta Eesti Vabariigi julgeolekut ja tagada ühiskonna turvatunnet.

Mõõdukus. Piirang on mõõdukas, kuna see puudutab üksnes kitsalt määratletud isikurühma, kes on süüdi mõistetud erandlikult rasketes süütegudes ning kelle tegude laad ja ohtlikkus õigustavad intensiivsemat sekkumist nende õigusesse isikunime muuta. Riigikohtu praktika kohaselt⁴² võib põhiõiguse riivet pidada põhiseaduspäraseks, kui see on vajalik ja mõõdukas demokraatlikus ühiskonnas.

Nime muutmise keeld piirab isiku võimalust otsustada oma nime üle ning mõjutab seega tema identiteediga seotud enesemääramisõigust. Eelnõu seletuskirjas on märgitud, et nimi on inimese identiteedi oluline osa ning seetõttu riivab nime muutmise keeld isiku õigust vabale eneseteostusele ning perekonna- ja eraelu puutumatusse. Samas ei ole nime muutmise keeld puhul tegemist isiku kõigi õiguste või õigusliku staatuse üldise piiramisega, vaid ühe konkreetse identiteedielemendi ümberkujundamise võimaluse välistamisega. Isikule jäävad alles muud õigused ja vabadused ning piirang puudutab üksnes võimalust omandada uus ametlik nimi. Teiselt poolt on kaitstavad õigushüved riigi- ja rahvusvaheline julgeolek, avalik kord ning ühiskonna turvalisus ja isikute elu ja tervis. Need õigushüved kuuluvad põhiseaduslikus väärtussüsteemis väga suure kaitse alla.

Teiselt poolt on piirangu eesmärk erakordselt kaalukas. Riigi julgeoleku, põhiseadusliku korra, avaliku turvalisuse ning teiste isikute elu ja tervise kaitse on põhiseaduslikult ühed kõige olulisemad õigushüved. Nende süütegude puhul on tegemist reaalse ja piisavalt tõsise ohuga, mis õigustab isikunime muutmise intensiivsemat piiramist kui tavapärase kuritegude korral. Mida raskem ja suurema julgeolekuohuga on süütegu, seda kaalukam on riigi huvi säilitada isiku õigusliku identiteedi järjepidevus. Inimsusvastased kuriteod, genotsiid, sõjakuriteod, terrorism ja riigi julgeoleku vastased kuriteod on oma olemuselt sellised teod, mis ohustavad ühiskonna toimimise aluseid ning võivad põhjustada väga ulatuslikku kahju. Selliste kuritegude toimepanijate identiteedi püsivus ja tuvastatavus on oluline nii avaliku turvalisuse kui ka riigi julgeoleku seisukohalt.

Lisaks tuleb arvestada, et nime muutmise õigus ei ole Eesti õiguses absoluutne. Eelnõuga sätestatakse hulk piiranguid, mille eesmärk on vältida nime kasutamist viisil, mis võiks olla eksitav. Seetõttu on nime muutmise valdkond selline, kus riik võib avaliku huvi kaitseks kehtestada erinevaid regulatiivseid piiranguid. Arvestades kaitstavate õigushüvede kaalukust ja nende kuritegude erakordset ühiskondlikku ohtlikkust, mille puhul nime muutmise keeld oleks ette nähtud, toetab identiteedi püsivuse tagamine nende eesmärkide saavutamist.

Seega kaalub eesmärk kaitsta avalikku korda, õiguskindlust, teiste isikute õigusi ja riigi julgeolekut üles piirangust tuleneva sekkumise isiku eneseteostusvabadusse ja eraellu. Piirang ei riiva isiku põhiõigusi rohkem, kui on vajalik seatud eesmärkide saavutamiseks.

Järeldus. Kokkuvõttes on KarS §-des 89–93, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 sätestatud süütegudes süüdimõistetud isikutele kehtestatud tähtajatu isikunime muutmise keeld põhiseaduspärane ja proportsionaalne kitsamas mõttes. Piirang on suunatud avaliku korra, õiguskindluse, teiste isikute õiguste ja turvalisuse ning riigi julgeoleku kaitsele. Piirang aitab vältida identiteedi varjamist, toetab kuritegude tõkestamist ja säilitab avaliku usalduse õiguskorra suhtes. Arvestades nimetatud süütegude raskust, laadi ja ühiskondlikku ohtlikkust, on tegemist põhjendatud ja mõõduka põhiõiguste riivega. Eelnõuga kavandatud muudatused

⁴² RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 17.

küll riivavad isiku identiteediga seotud enesemääramisõigust, kuid avalik huvi on sellest selgelt kaalukam.

2.4.5. Automaatotsuste tegemine nimemuutmise avalduse esitamisel RR-i turvalise veebikeskkonna kaudu

Legitiimne eesmärk. Eelnõuga võimaldatakse nimemuutmise menetluses esitada nimemuutmise avaldust turvalises veebikeskkonnas ning kui kõik nime muutmise eeldused on täidetud, tehakse otsus ja kanne automaatselt. Meetme eesmärk on muuta nimemuutmise protsessi inimesele mugavamaks ja kiiremaks.

Sobivus. Kui nimemuutmise avaldus esitatakse turvalises veebikeskkonnas, kontrollitakse avalduses esitatud andmeid ilma ametniku sekkumiseta. Automaatne kontroll on kiire. Seega säästab see nii inimese (avaldaja) kui ka ametniku aega, kes oleks pidanud avaldust läbi vaatama. Samuti saab teha kiiresti ja mugavalt automaatotsuse ja -kande.

Vajadus. Kuna enamik avaldusi esitatakse juba praegu elektrooniliselt, ei ole mõistlik säilitada paralleelset menetlust, kus ametnik peaks käsitsi samu eeldusi kontrollima. Automaatotsuse kasutamine võimaldab ametnikel keskenduda ainult juhtumitele, mis nõuavad kaalutlust. Ükski teine lahendus ei oleks võrreldes automaatotsusega sama tõhus ja isikute õigusi vähem koormav soovitud eesmärgi saavutamiseks. Lisaks saab automaatotsuse ja sellega kaasneva kontrolliga vältida olukordi, kus isikuandmeid töödeldakse liiasusega, kuna automaat kontrollib ainult neid isikuandmeid, mida ta on programmeeritud kontrollima. Inimkontrolli puhul võib ametnik näha ka lisateavet, mis võib ületada vajaliku andmete kontrollimise ulatuse.

Mõõdukus. Nimemuutmise menetluses on võimalik avalduses esitatud andmeid kontrollida ning teha otsus ja kanne nii käsitsi kui ka automaatselt. Samas ei ole mõistlik kasutada ametnike ressursi ülesannete puhul, mida suudavad täita IT-lahendused. Ametniku roll eelduste kontrollimisel ning otsuse ja kande tegemisel ei anna siinjuures lisandväärtust. Üksikisiku seisukohalt ei ole sisulist vahet, kas tema esitatud andmeid on kontrollinud ning otsuse ja kande on teinud ametnik või IT-lahendus, mis toimib ettenähtud reeglite alusel. Lõpptulemus on sama, kuid menetlus on kiirem ja mugavam. Samuti säilib inimestel võimalus minna asutusse kohapeale ja esitada avaldus seal. Sel juhul kontrollib ametnik avalduse vastuvõtmisel samu õiguslikke aluseid, mida teeb ettenähtud reeglite alusel IT-lahendus. Seega on avalduse esitamine turvalises veebikeskkonnas ning automaatotsuse ja -kande tegemine vaid üks viis, kuidas inimene saab oma nime muuta. Inimesele jääb alati võimalus minna soovi korral ka ametniku juurde. Turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamisel teavitatakse isikut alati võimalusest, et tema menetluses võidakse teha automaatotsus ja -kanne ning kui ta ei soovi, et tema nimemuutmise menetluses tehakse automaatotsus, võib ta esitada avalduse asutuses kohapeal. Lisaks säilivad isikul automaatotsuse tegemisel ka tavapärased haldusmenetluse meetmed ja õiguskaitsevahendid – isikul on õigus nõuda isikuandmete parandamist, kui need on valed, ning õigus esitada otsuse peale vaie või pöörduda kohtusse.

Järeldus. Meede on proportsionaalne, sest legitiimne eesmärk muuta nimemuutmise protsess mugavamaks ja kiiremaks kaalub üles võimalikud õiguste riived. Samuti säilib nime muutmist soovival inimesel võimalus esitada avaldus ametnikule.

2.4.6. Eesnime muutmise piirangud

Legitiimne eesmärk. Ees- ja perekonnanime muutmist sätestavate piirangute eesmärk on tagada nimede kasutatavus ja arusaadavuse järjepidevus Eesti kultuuriruumis, vältida eksitavate, sobimatute või muul viisil isikute tuvastamist raskendavate nimede levikut ning kaitsta avalikku

korda ja teiste isikute õigusi (näiteks vältida olukordi, kus keegi valib täpselt sama nime, mis elaval isikul juba on).

Sobivus. See meede kaitseb teiste inimese õigusi ja vabadusi ning tagab õigusselguse ja identiteedi kaitse, aitab inimestel olla teistest eristatud ning vähendada nimega seotud eksitusi. Seega on meede sobiv eesmärgi saavutamiseks.

Vajalikkus. Piirang on vajalik, sest eesmärki ei ole võimalik saavutada sama tõhusalt leebemate vahenditega. Juhul, kui lubada kõiki nimesid vabalt kasutada, tooks see kaasa riski, et tekivad nimed, mis võivad olla solvavad, raskesti kasutatavad või põhjustada segadust isikute eristamisel. Nõue esitada teatud juhtudel ees- või perekonnanime muutmiseks mõjuv põhjus ei välista uue nime andmist, vaid võimaldab hinnata selle sobivust konkreetsetes olukordades, säilitades samal ajal isiku vabaduse nime valida.

Mõõdukus. Eelnõu seletuskirjas on välja toodud, et nimi on inimese identiteedi oluline osa. Identiteet väljendab inimese enesemääratlust iseenda ja ümbritseva maailma jaoks ning hõlmab muu hulgas nime, elukäiku, välimust, käitumismaneere, mõtteid ja veendumusi. Nimi on esmane tunnus, millega inimene eristab end teistest ning seostab end oma perekonna, hõimlaste ja rahvusega. Seetõttu on nimi nii enesemääratluse kui ka era- ja perekonnaelu küsimus.

Riigikohus on oma otsuses⁴³ selgitanud, et nimi teenib lisaks isiku identifitseerimisele ka tema perekondliku kuuluvuse määratlemise eesmärki. Nimi võimaldab isikuid teistest eristada. Kui lubada inimestel võtta ilma piiranguteta teiste isikute nimesid, võiks see viia olukorrani, kus pahatahtlikult valitud nimi rikub teise inimese õigust olla selgelt eristatav ning võib põhjustada talle praktilisi probleeme. Seega on identiteedi ja eristatavuse kaitse seadusandjale oluline väärtus.

Lisaks identiteedi kaitsele on vaja tagada õigusselgus ja eksituste vältimine. Praktikas on esinenud olukordi, kus mitmel isikul on sama nimi, mis on tekitanud segadust ametlikus asjaajamises, kirjavahetuses ja teenuseosutamises. Seetõttu on põhjendatud vajadus hoida nimekasutus selgena ja isikud üheselt eristatavana.

Samas tuleb kaaluda ka isiku õigust valida ja muuta oma nime. Riigikohtu halduskolleegium on oma otsuses⁴⁴ märkinud, et kuigi sõiduki juhtimisõigus ei ole põhiõigus, võimaldab see realiseerida põhiõigust vabale eneseteostusele. Sarnast loogikat võib rakendada ka nimemuutmise puhul. Nimi iseenesest ei ole põhiõigus, kuid selle kaudu saab inimene realiseerida oma õigust vabale eneseteostusele ning perekonna- ja eraelu puutumatussele.

Õiguskantsler on omakorda rõhutanud nime olulisust inimesele, märkides, et nime tähtsust inimese identiteedi kujundamisel on pea võimatu üle hinnata. Nimi on inimese enesemääratluse keskne osa ning olukord, kus inimene ei suuda end oma nime kaudu positiivselt identifitseerida, võib põhjustada talle sügavat sisemist vastuolu. Seetõttu peab isikul olema võimalus oma nime muuta, kui see ei vasta tema identiteeditundele.

Arvestades eeltoodut, on nime muutmise õigus inimesele küll oluline, kuid eelnõus sätestatud piirangud teenivad kaalukamaid eesmarke, sealhulgas õigusselguse, teiste isikute õiguste ja vabaduste ning identiteedi kaitset. Seega võib järeldada, et kaalumisel on mõlemal poolel olulised väärtused, kuid piirangute eesmärgid kaaluvad üles isiku õiguse nime piiranguteta muuta.

⁴³ RKPJKo 3. mai 2001. aasta otsus nr [3-4-1-6-01](#), p 15.

⁴⁴ Riigikohtu halduskolleegiumi 9. juuni 2006. aasta otsus nr [3-3-1-20-06](#), p 15.

Samuti tuleb märkida, et eelnõus on ette nähtud võimalused erandite tegemiseks. Täielik keeld kehtib üksnes juhtudel, kus soovitud eesnimi koos perekonnanimega oleks täpselt sama mis elaval isikul. Teiste piirangute puhul on seaduses ette nähtud erandite rakendamise võimalus. Seega ei ole piirangud absoluutse iseloomuga, vaid võimaldavad paindlikkust konkreetsete asjaolude arvestamisel.

Kokkuvõttes võib järeldada, et eelnõus sätestatud piirangud on mõõdukad seatud eesmärkide saavutamiseks. Need kaitsevad olulisi väärtusi – identiteeti, avalikku korda ja teiste isikute õigusi – ning ei riiva isiku enesemääramisõigust ning perekonna- ja eraelu puutumatus rohkem, kui see on eesmärgiga põhjendatav.

Järeldus. Eesnime muutmisele seatud piirangud on PS-i tähenduses proportsionaalsed. Nende eesmärk on legitiimne, milleks on kaitsta avalikku korda, teiste isikute õigusi ja vabadusi ning tagada nimede kasutatavuse ja arusaadavuse järjepidevus Eesti kultuuriruumis. Kehtestatud meetmed on sobivad ja vajalikud selle eesmärgi saavutamiseks, kuna need väldivad eksitavate või sobimatute nimede kasutuselevõttu ning kaitsevad isikute identiteeti ja eristatavust.

Kuigi eesnime muutmise piirangud riivavad teatud määral isiku õigust vabale eneseteostusele ning perekonna- ja eraelu puutumatusse, ei ole see riive intensiivne. Seadusandja on ette näinud võimalused erandite tegemiseks, mis tagavad paindlikkuse. Nime muutmise õigus on oluline osa inimese identiteedi kujundamisest, kuid selle piiramine on põhjendatud, kui see aitab kaitsta teisi samaväärseid ja kaalukamaid õigushüvesid, sealhulgas teiste isikute identiteeti, õigusselgust ja ühiskondlikku arusaadavust nimede kasutamisel.

Seetõttu võib järeldada, et eelnõus sätestatud piirangud on proportsionaalsed, need ei riiva isiku põhiõigusi rohkem, kui on vajalik seatud eesmärkide saavutamiseks, ning vastavad põhiseadusest tulenevale mõõdukuse põhimõttele.

2.4.7. Uue perekonnanime andmisel kehtivad piirangud

Legitiimne eesmärk. Piirangute legitiimne eesmärk tuleneb vajadusest kaitsta inimese identiteeti, säilitada lapse perekonnanime stabiilsust ning hoida eesti nimetraditsiooni ja keele ühtsust. Samuti on eesmärk tagada perekonnanimede ühtlustatud ja õiguspärane kasutamine. Perekonnanimi ei ole üksnes formaalne tunnus, vaid oluline osa inimese enesemääratlusest ja perekondlikust kuuluvusest. Piirangud, mis välistavad teise elava isiku perekonnanime piiranguteta võtmise, kaitsevad isikute õigust eristuda ning vähendavad võimalikke segadusi nii isiklike suhete kui ka avaliku asjaajamise kontekstis. Samuti on alaealise perekonnanime muutmise piirang suunatud lapse huvide kaitsele, tagades, et laps kannab oma vanema perekonnanime ning seeläbi säilib tema identiteedi järjepidevus ja seos pereringiga.

Sobivus. Perekonnanime muutmise piirangud sobivad seatud eesmärkide saavutamiseks, sest need tagavad oluliste väärtuste kaitse, nagu isiku identiteet, perekondlik kuuluvus ja õigusselgus. Piirangud, mis välistavad teise elava isiku nime vabatahtliku kandmise, kaitsevad inimese õigust eristuda ja vähendavad segadusi nii avalikus asjaajamises kui ka igapäevasuhtluses. Samuti on sobivuse kriteerium täidetud lapse perekonnanime muutmise piirangu korral, kus seadus kaitseb lapse huve ning tagab järjepidevuse ja seose oma vanemaga. Kirjaviisi ja eesti õigekirja normidega seotud piirangud aitavad hoida keelelist ja kultuurilist järjepidevust, mis on kooskõlas eelnõu üldiste eesmärkidega ning soodustab nimede selget eristumist. Seega on piirangud otstarbekad ja loogiliselt seotud eesmärkidega, mida seadusandja soovib saavutada.

Vajalikkus. Piirangud on vajalikud, sest ilma nendeta ei ole võimalik saavutada seaduses seatud eesmäärke. Näiteks võimalus vabalt valida perekonnanimi, mis juba on olemas, võiks tekitada õigusselgust ja identiteeti rikkuvaid olukordi, luues näilisi põlvnemise või abielu seoseid või põhjustades segadust dokumentides ja avalikus suhtluses. Samuti on vajalik keeld alaealise perekonnanime muutmisele, mis tooks kaasa olukordi, kus laps ei kannaks enam ühegi vanema perekonnanime, kahjustades tema identiteeti ja turvatunnet. Piirangud eesti õigekirja ja kirjaviisi osas on vajalikud keele ja kultuuri järjepidevuse ning nimetraditsiooni säilitamiseks. Vajalikkus on põhjendatud ka korduva nimemuutmise piirangu kaudu, et vältida identiteedi varjamist või võimalikke kuritarvitusi, ning sellega kaitstakse teiste inimeste õigust teada, kellega nad suhtlevad.

Mõõdukus. Perekonnanime muutmise piirangud on mõõdukad, sest need ei tähenda isiku nimevabaduse täielikku kaotust, vaid suunavad selle realiseerimist viisil, mis kaitseb teiste isikute õigusi, lapse huve ning ühiskonna keele- ja kultuuritraditsioone. Seaduses on selgelt eristatud olukorrad, kus nimi antakse ilma kaalutlusõigusega, ja olukorrad, kus avalduse menetlemisel rakendub kaalutlus. Näiteks isikul, kes soovib kanda oma varem kantud nime, vanema või abikaasa perekonnanime, ei seata täiendavaid tingimusi ja nime andmine toimub faktipõhiselt. Kui aga soovitud nimi ei vasta neile eeltingimustele, rakendub kaalutlus ja mõjuva põhjuse kontroll, tagamaks, et uue nime valik ei kahjustaks teiste inimeste õigusi ega tekita segadust dokumentides ja igapäevasuhtluses.

Piirangut võib pidada mõõdukaks, kuna uueks perekonnanimeks ei ole lubatud valida RR-i andmetel elava isiku perekonnanime. Piirangu puhul on eesmärk kaitsta soovitatavat nime juba kandvate teiste inimeste identiteeti ja perekondlikku kuuluvust ning enesemääramisõigusega seonduvat. Peale selle kaitstakse juba kasutusel olevaid perekonnanimesid ja uute perekonnanimede loomisega rikastatakse Eesti nimekultuuri.

Inimesel ei ole võimalik vabalt valida perekonnanime, mida RR-is juba elav isik kannab, kui tal puudub põlvnemise või abielu või registreeritud kooselu kaudu seos isikuga, kes seda nime kannab. Kui lubada võtta juba kasutusel olev perekonnanimi ja selle perekonnanime väikese leviku tõttu loodaks mõtteline seos kindla perekonnaga, võib see olemasolevate perekonnanimede ja pereliinide määramist suurel määral riivata (pereliinide all mõeldakse eelnõus nii ema- kui ka isapoolseid pereliine).

Eelnõuga antakse inimestele võimalus luua täiesti uus suguvõsanimi, mida tulevastele põlvvedele edasi anda. Juba praegu on levimas trend, et enne abielu sõlmimist taotleb üks partneritest uut perekonnanime, mis on moodustatud liitsõnana mõlema partneri perekonnanimedest (näiteks nimedest *Haug* ja *Oja* moodustatakse kordumatu nimi *Ojahaug*). Samuti leitakse kordumatuid perekonnanimesid võõrapäraste perekonnanimede vabatõlgena.

Mõõdukus väljendub ka korduva nimemuutmise piirangus: inimene võib oma nime muuta vaid üks kord ja rohkem kui ühe korra ainult mõjuva põhjuse olemasolul. See reguleerimine ei välista nimemuutmise võimalust, vaid kaitseb nime stabiilsust ja identiteeti, vältides olukordi, kus nimemuutmise võiks varjata isiku identiteeti, ajendada eksitusi või kahjustada teiste õigust teada, kellega nad suhtlevad.

Lisaks on mõõdukas lapse perekonnanime piirang, mis keelab alaealisele perekonnanime andmise, kui see ei lange kokku vanema nimega. See kaitseb lapse identiteeti ja tagab järjepidevuse, säilitades lapse ja vanema vahelist sidet, kuid ei piira lapsevanema õigust taotleda lapsele perekonnanime muutmist, kui kantava nime asemel soovitakse lapsele anda teise

vanema perekonnanimi. Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma otsuses⁴⁵ öelnud: „Laste perekonnanime muutmise üle otsustades märkis ringkonnakohus õigesti, et laste huvides on nende perekonnanime stabiilsus.“ Seega, siin on seadusandja eesmärk tagada laste perekonnanime stabiilsus ja nimega seotud identiteet, lähtudes samas sellest, et lapsel on tihe seos oma vanemaga. Sellest ka piirang, et lapse perekonnanime ei saa muuta, kui selle tulemusena ei kanna laps kummagi vanema perekonnanime. Meede tagab lapse nime stabiilsuse ja perekonda kuuluvuse tunde, mis on laste arenguks vajalik.

Ka kirjaviisi- ja keelenormidest tulenevad piirangud on proportsionaalsed: kehtestatakse keelud vanas kirjaviisis perekonnanimedele, mida pärast 1940. aastat ei ole kasutatud, ning nõutakse, et vabalt valitud nimed järgiksid eesti õigekirja. Samuti on piiratud võimalus võtta nimi, mis on juba elava isiku nimi või tähenduse tõttu heade kommetega vastuolus, või perekonnanimi, mis on Eestis kaitstud kaubamärk. Kõik need meetmed on suunatud üldsuse õiguste, identiteedi kaitse, ühiskondliku korra ja õigusselguse tagamisele, kuid ei välista individuaalset eneseteostust seal, kus see ei kahjusta teisi.

Samuti on seaduses arvestatud erandite võimalust, näiteks põlvnemisest tulenev seos muukeelse nimetraditsiooniga, mis näitab, et piirangud ei ole absoluutse iseloomuga, vaid kohandatavad konkreetsete asjaolude järgi. Nii jääb isikul võimalus muuta nime oma identiteedi kujundamise eesmärgil, säilitades samas ka teiste õigused ja ühiskonna huvid.

Seega on piirangud mõõdukad, sest need tasakaalustavad isiku õiguse vabalt nime valida ning vajaduse kaitsta identiteeti, lapse huve, keelelist ja kultuurilist järjepidevust ning õigusselgust. Piirangud ei ole rohkem riivavad, kui on vajalik seotud eesmärkide saavutamiseks, ja neid saab paindlikult rakendada konkreetsetes olukordades, jättes siiski piisava vabaduse individuaalseks eneseteostuseks.

Järeldus. Perekonnanime muutmise piirangud on põhiseadusega kooskõlas, sest need teenivad legitiimset eesmärki kaitsta isiku identiteeti, tagada nime järjepidevus ja eristuvus, hoida lapse huve ning säilitada keele- ja kultuuritraditsioone. Piirangud on sobivad, kuna need suunavad nimemuutmist viisil, mis ei kahjusta teiste inimeste õigusi ega tekita segadust asjaajamisel ja igapäevases suhtluses. Samuti on need vajalikud, sest ilma piiranguteta võiks vabalt valitud nimede andmine tekitada konflikte, eksitusi või pahatahtlikku kasutust ning rikkuda perekondlikke ja ühiskondlikke sidemeid.

Piirangud on mõõdukad, sest nad ei tähenda isiku nimemuutmise vabaduse täielikku kaotust, vaid sätestavad selged reeglid, millistel alustel ja tingimustel nime muuta võib, võimaldades samal ajal individuaalset eneseteostust seal, kus see ei kahjusta teisi. Erandid ja kaalutusotsuste rakendamine tagavad paindlikkuse ning arvestavad konkreetsete olukordade eripärasid. Kokkuvõttes tasakaalustavad piirangud tõhusalt ühiskondlikud huvid ja isiku õigused ning on proportsionaalsed seotud eesmärkide saavutamiseks, mistõttu ei piira neid isiku põhiõigusi ülemäära.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus on kasutatud järgmisi uusi termineid:

1. *Isikunimi* on isiku eesnimest ja perekonnanimest koosnev nimi, mis on kantud dokumenti või andmekogusse.
2. *Nimetoiming* on õiguslikul alusel isikunime kandmine dokumenti või andmekogusse.

⁴⁵ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi (RKTko) 29. oktoobri 2014. aasta otsus nr [3-2-1-96-14](#), p 21.

3. *Isikunime andmine* on isikunime andmine lapsele isikunime panemine sünni registreerimisel, isaduse omaksvõtul, tuvastamisel või vaidlustamisel ning lapsendamisel või lapsendamise kehtetuks tunnistamisel.

4. *Isikunime vahetamine* on abikaasa perekonnanime võtmine või sellest loobumine abielu sõlmimisel, lahutamisel või kehtetuks tunnistamisel; registreeritud elukaaslase perekonnanime võtmine või sellest loobumine kooselulepingu sõlmimisel, lõpetamisel ja kehtetuks tunnistamisel; uue eesnime ja soole vastava lõpuga perekonnanime võtmine sooandmete muutmisel.

5. *Isikunime muutmine* on isiku soovil isikunime asendamine uue isikunimega. Isikunime muutmisel loobub isik kantavast isikunimest ning valib muu eesnime või perekonnanime või mõlemad.

6. *Isikunime kohaldamine* tähendab tegevust, mille käigus isikunimi kantakse dokumenti või andmekogusse välisriigi dokumendi alusel olukorras, kus isikunime on selleks vaja teatud viisil töödelda.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole välja töötatud Euroopa Liidu õiguse rakendamiseks. Isikunime andmine ja muutmine kuulub liikmesriikide pädevusse ning Euroopa Liidu õigus ei sisalda isikunimedele süsteemi ühtlustavaid õigusakte. Eelnõu ei ole välja töötatud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmiseks ega rakendamiseks. Eelnõu on kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega.

6. Seaduse mõjud

6.1. NS-is sätestatud terminite täpsustamine ja sätete loogiline järjestamine

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused

Sihtrühma suurus on keskmine, kuna uue seaduse rakendamisega seotud sidusrühma kuuluvad teoreetiliselt kõik nimetoiminguga kokkupuutuvad asutused, nagu Siseministeerium, valla- ja linnavalitsused, PPA, Eesti välisesindused ja muud haldusorganid ning vaimulikud, notarid ja kohtud – alla 50 protsendi Eesti asutustest. Praktikast on eelnõu rakendajaid vähem. Kõik RR-is oleva isikunime kasutajad ei ole nime andmisest, vahetamisest, muutmisest ega kohaldamisest mõjutatud. Nimemuutmise õigusega ja sünni registreerimise õigusega perekonnaseisumetnike osatähtsus on samuti väike. KOV-i üksusi on Eestis 78, neist 16 MK KOV-i, isikunime muutmisega tegeleb neli MK KOV-i.

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju avaldumise sagedus ametnikele on keskmine, sest ametnikud puutuvad seaduse rakendamise ja selle mõjuga kokku regulaarselt. Mõju ulatus asutustele on keskmine, kuna eelnõuga sätestatakse nime muutmiseks täiendavad alused ja piirangud eelkõige isikunime muutmise menetluses, kuid paljud teised olulised põhimõtted, mis olid toodud NS-is, on jäänud samaks. Seega ei kaasne ametnikel eeldatavasti kohanemiskulusi. Pigem on seaduse struktuuri ja sätete korrastamise tulemusel ametnikel tööülesandeid lihtsam täita. Muudatusega ei kaasne ebasoovitavat mõju, muudatus parandab sihtrühma ametitoimingute tegemise selgust. Kokkuvõttes on mõju selle hindamise kriteeriumide alusel ebaoluline.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kelle kohta tehakse nimetoiming

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest nimetoiminguid võidakse teha kõigi Eesti RR-i andmesubjektide ja andmesubjektiks saavate inimeste kohta. Seetõttu on eelnõust mõjutatud inimesi palju. Üldiselt ei esine nimetoimingute tegemisel olukordi, kus inimene soovib või tunneb vajadust seadusesätteid ja termineid lugeda. Seega võib sihtrühma suurust hinnata keskmiseks või keskmisest väiksemaks. Mõju ulatus on väike ning vajadust muudatusega kohanemiseks ei ole ette näha, sest inimestel ei ole kujunenud püsitemadmisi NS-i terminite ega loogika kohta ning üldjuhul lähtutakse ametniku selgitustest. Seega ei toimu sihtrühma käitumises suurt negatiivset muutust. Tegemist on positiivsete ja kergendavate muudatustega. Eelnõuga muudetakse seaduse ülesehitus loogilisemaks ja süsteemsemaks, mis edaspidi lihtsustab vajaliku regulatsiooni leidmist. Seetõttu võib muudatusi pidada positiivseks. Kokkupuude INS-iga on pigem harv ja seotud olulisemate perekonnasündmustega, nagu lapse sünd või abiellumine. Arvestades, et inimestel ei ole üldjuhul tekkinud püsitemadmisi kehtiva seaduse terminoloogia ja struktuuri kohta ning kokkupuude seadusega on harv, ei ole ette näha vajadust ulatuslikuks kohanemistegevuseks ega sihtrühma käitumise muutmiseks. Kokkuvõttes on mõju selle hindamise kriteeriumide alusel ebaoluline.

6.2. Sünni registreeriva perekonnaseisuametniku kohustus teavitada avaldajat, kui lapsele soovivat isikunime kannab RR-i andmetel vähemalt üks elus inimene

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused

Mõju kirjeldus ja olulisus. Sünni registreerib 16 MK KOV-i. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla 5 protsendi ja seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Sünni registreerimise avaldust saab esitada turvalises veebikeskkonnas ja sünd registreeritakse automaatmenetlusega, kui soovitud isikunimi vastab nõuetele. Turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamisel kontrollitakse RR-i andmeid ning juhul, kui lapsele soovitud isikunime kannab vähemalt üks elav isik, antakse sellest menetluse sammuna avalduse esitajale teada. Jätkuvalt saab sünni registreerimise avalduse esitada ka MK KOV-is kohapeal, sellisel juhul kontrollib sünni registreeriv perekonnaseisuametnik RR-i andmeid ise ning vajaduse korral teavitab avalduse esitajat lapsega sama isikunime kandvate isikute arvust ja vanusest sünniaasta täpsusega. Mõju ulatus on väike. Eelnõu toob perekonnaseisuametnikule kaasa lisakohustuse, kuid tuleb arvestada, et ligi 80 protsenti sünni registreerimise avaldustest esitatakse turvalises veebikeskkonnas, kus vajalik kontroll tehakse automaatselt. Kui kontrolli teeb ametnik RR-i päringuga, ei ole see ajakulukas ega keeruline. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike, sest ametnikule kaasnev lisakohustus ei muuda kuigivõrd tema töökorraldust. Avalduvat mõju võib seega hinnata ebaoluliseks.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kes tulevad sünni registreerima

Mõju kirjeldus ja olulisus. Teoreetiliselt on mõju sihtrühm keskmine, sest inimesi, kes võivad tulla lapse sünni registreerima, on umbes 5–50 protsenti Eesti elanikkonnast. 2022. aastal registreeriti Eestis 11 588 sünni, 2023. aastal 10 722 sünni ja 2024. aastal 9643 sünni. Seega, aastas mõjutab see muudatus otseselt ligikaudu 20 000 lapsevanemat ning elu jooksul võib see muudatus mõjutada enamikku Eesti elanikkonnast, kes lapsevanemaks saavad. Eelnõus nähakse ette, et perekonnaseisuametnik teavitab vanemaid sellest, et lapsele soovivat isikunime kannab RR-i andmetel vähemalt üks inimene. See ei ole lapsele nimevalikul piirav

asjaolu, vaid informatiivne teave, millest vanemad on üldjuhul huvitatud. Kui vanematele sobib, et lapsele soovivat isikunime kannab RR-i andmetel juba vähemalt üks elav inimene, antakse lapsele vanemate soovitud isikunimi. Kuna sihtrühma käitumine oluliselt ei muutu ja kohanemistegevusi ei ole vaja, on mõju ulatus väike. Mõju sagedus sihtrühmale on väike, sest üldjuhul tullakse sündi registreerima harva, mõned korrad elu jooksul. Ebasoovitava mõju risk on väike, kuna muudatus annab inimesele lisateavet, mis aitab tal lapsele isikunime paremini valida. Avalduvat mõju võib seega hinnata ebaoluliseks.

6.3. Eesnime muutmise regulatsiooni lihtsustamine

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused, kellel on pädevus muuta isikunime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Inimese eesnime võib tema taotluse alusel muuta neljas MK KOV-is, milleks on Jõhvi vald, Pärnu linn, Tallinna linn ja Tartu linn. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Nime muutmise õigusega ametnikke on 2025. aasta novembri seisuga 31, kellest igapäevaselt nimemuutmise tegeleb umbes 10 ametnikku. Eelnõu mõju seisneb peamiselt selles, et eesnime muutmise regulatsioon muudetakse lihtsamaks ja selgemaks – eesnime muutmist peab põhjendama vaid juhul, kui soovitakse võtta vastassool kasutusel olevat eesnime või kui tegemist on korduva nimemuutmisega, Mõju ulatus on väike, sest neli MK KOV-i juba muudavad kehtiva seaduse alusel inimeste eesnimesid ning regulatsiooni lihtsustamine ei muuda oluliselt perekonnaseisumetnike töökorraldust ega mahtu. Eelnõu kohaselt saab avaldusi esitada turvalises veebikeskkonnas e-avaldukena, mille menetluses kontrollitakse soovitud nime lubatavust RR-i ja karistusregistri andmetel, ning juhul, kui soovitav eesnimi vastab seaduses sätestatud nõuetele, tehakse nimemuutmine automaatsena. Jätkuvalt saab nimemuutmise avalduse esitada ka MK KOV-is kohapeal. Sellisel juhul kontrollib perekonnaseisumetnik RR-i andmeid ise, et hinnata nime lubatavust, ja vajaduse korral teavitab avalduse esitajat piirangust, tehes ettepaneku muuta nimevalikut. 2022. aastal anti uus eesnimi 697 inimesele, 2023. aastal 755 inimesele ja 2024. aastal 823 inimesele. Mõju sagedus on väike, sest e-avalduste menetlemises on eelnõuga sätestatud tingimustele vastavuse kontroll automaatne. Seni on enamik uue isikunime andmise avaldusi esitatud digiallkirjastatult ja seega on ootuspärane, et samavõrdne hulk isikuid kasutab tulevikus turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamise võimalust. Mõju on positiivne, sest eelnõu seadusena jõustumisega muutuvad eesnime andmise alused selgemaks ja ametnikul on lihtsam otsust langetada. Seetõttu on ebasoovitava mõju kaasnemise risk väike. Avalduvat mõju võib seega hinnata ebaoluliseks.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kes soovivad endale uut eesnime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest uut eesnime võivad taotleda kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on seadusest mõjutatud inimesi palju. 2022. aastal anti uus eesnimi 697 inimesele, 2023. aastal 755 inimesele ja 2024. aastal 823 inimesele. Mõju sagedus on väike, sest enamik inimesi ei soovi eesnime muuta või korduvalt muuta. Mõju ulatus on väike, kuna suurt erinevust NS-i ja eelnõu vahel ei ole. Mõju on positiivne, sest muudatuste jõustumisel muutuvad eesnime andmise alused selgemaks ja inimesel on eesnime taotlemise reegleid lihtsam mõista, mistõttu on ebasoovitava mõju risk väike. Avalduvat mõju võib seega hinnata ebaoluliseks.

6.4. Perekonnanime muutmise regulatsiooni täiendamine

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused, kellel on pädevus muuta inimese perekonnanime (MK KOV ja Siseministeerium)

Mõju kirjeldus ja olulisus. Inimese perekonnanime võib tema taotluse alusel muuta neljas MK KOV-is. Osal juhtudel otsustab inimese perekonnanime muutmise Siseministeerium. Kuna sihtrühma suurus võrreldes kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga jääb alla viie protsendi, võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. 2025. aasta novembri seisuga on nime muutmise õigus 31 ametnikul, kuid neist vaid kümnekond tegeleb igapäevaselt nimetoimingutega. Seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma pidada väikeseks.

Eelnõuga tuuakse selgelt välja, millistel alustel menetletakse uue perekonnanime andmise taotlust MK KOV-is ja millistel alustel Siseministeeriumis. Mõju avaldamise ulatus on keskmine, sest perekonnaseisuasutuse otsustuspädevust suurendatakse. Kasvab seaduses sätestatud aluste arv, mille alusel võib MK KOV otsustada uue perekonnanime andmise. Ametnikud lähtuvad NS-is sätestatust iga päev ja seega ei kaasne mõjuga eeldatavalt kohanemiskulusi, kuid ametnikel võib selgitamiskohustuse tõttu pikeneda toimingute tegemiseks kuluv aeg.

Perekonnaseisuasutused rakendavad seadust iga päev. Ametnik peab muudatused endale selgeks tegema ja oma töös uutest reeglitest lähtuma. Ebasoovitava mõju risk on väike, sest muudatus ei too ametnike töökorralduses kaasa olulisi negatiivseid muutusi. Need muudatused pigem lihtsustavad ametnike tööd, sest uue perekonnanime taotlemise alused on selgemad ja pädevus hõlpsalt tuvastatav.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kes soovivad endale taotleda uut perekonnanime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest uut perekonnanime võivad taotleda kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on seadusest mõjutatud inimesi palju. Arvestades, et 2022. aastal anti uus perekonnanime 1647 inimesele, 2023. aastal 1699 inimesele ja 2024. aastal 1762 inimesele, võib sihtrühma suurus pidada praktikas keskmisest väiksemaks. Mõju seisneb perekonnanime muutmise aluste täiendamises – näiteks saab taotleda dokumentaalselt tõendatud otsejoones üleneja sugulase perekonnanime ilma ülenevate põlvkondade arvu piiramata, lesena taotleda surnud abikaasa perekonnanime jne. Mõju ulatus on pigem väike, sihtrühma käitumises esineb küll muutusi (uue perekonnanime taotlemise aluseid on täiendatud), kuid muudatusega ei kaasne kohanemiskulusi, sest tegemist on positiivse mõjuga muudatusega. Mõju sagedus on väike, sest perekonnanime soovib muuta ainult teatud hulk selleks õigustatud inimesi. Oluline muudatus seisneb vabalt valitud perekonnanime andmises – anda saab vaid sellist nime, mida RR-i andmetel ei kannu ükski elav isik. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk puudub, kuna muudatusel on sihtrühma õigustele positiivne mõju. Inimesele muutub nimemuutmise menetlus arusaadavamaks, õiguslikud alused on selgemini esile toodud. Kokkuvõttes on mõju selle hindamise kriteeriumide alusel ebaoluline. Mõjude punktis 6.7 on eraldi analüüsitud keeldu, mis ei luba võtta uut perekonnanime, mis on rahvastikuregistri andmetel elava isiku perekonnanime.

6.5. Süüdimõistetud isikute isikunime muutmise piirangud

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused

Mõju kirjeldus ja olulisus. Inimese isikunime võib tema taotluse alusel muuta neljas MK KOV-is või Siseministeeriumis. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ja seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Uue regulatsiooni mõju sihtrühmale seisneb selles, et uue isikunime muutmise taotlust läbivaatav perekonnaseisuaametnik peab tegema päringu karistusregistrisse, et kontrollida, kas nimemuutmist taotlev inimene on süüdimõistetud eelnõus loetletud KarS-i paragrahvis sätestatud süüteo toimepanemise eest. Lisaks peab perekonnaseisuaametnik kontrollima, kas karistusandmed on kehtivad või kustutatud. Mõju ulatus on keskmine, sest perekonnaseisuaametnik peab uue isikunime andmise menetlemisel kontrollima muude andmete seas ka karistusregistri andmeid, mis eeldab päringu tegemist karistusregistrisse. Mõju avaldumise sagedus on keskmine. 2022. aastal anti uus eesnimi, perekonnanimi või mõlemad korraga 2122 inimesele, 2023. aastal 2220 inimesele ja 2024. aastal 2314 inimesele. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Muudatusega avalduv mõju seisneb karistusregistrisse päringu tegemises, mis varem ei olnud menetlevale ametnikule kohustuslik. Samas ei ole karistusregistrisse päringu tegemine ajakulukas ega keerukas tegevus. Turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamisel tehakse automaatpäring karistusregistrisse. Kui avaldus esitatakse MK KOV-is kohapeal, tehakse automaatpäring RR-i menetlustarkvara kaudu, kui ametnik avab avalduse alusel menetlustoimiku. Kokkuvõttes on mõju selle hindamise kriteeriumide alusel ebaoluline.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: süüdimõistetud isikud, kelle andmed karistusregistrist ei ole kustutatud

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eelnõus kavandatava muudatusega sätestatakse isikunime muutmisel piirang, mis näeb ette, et nime ei ole õigust muuta isikul, kes on süüdi mõistetud karistusseadustiku §-s 113–114, 118¹, § 121 lõike 2 punktis 2, § 133 lõikes 2, § 134 lõikes 2, §-s 135, § 141 lõikes 1, lõike 2 punktides 2–7 või lõikes 2¹, § 142 lõikes 1 või lõike 2 punktis 2, § 143 lõike 2 punktis 2 (kehtinud 16.07.2006–22.12.2013), § 143² lõigetes 2–4, §-s 175–179, 184, 185, 187, 199–201, 209–213, § 214, § 217 lõikes 2, §-s 255, 256, 268, 394, 404 või 418 sätestatud süüteo toimepanemise eest, kui selle süüteo eest isiku karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud.

Käesoleval juhul on piiratud teatud süütegusid toimepannud inimeste vabadust oma nime muuta ehk on piiratud nende isikute põhiõigust vabale eneseteostusele. Sihtrühma suurus võib hinnata väikeseks, sest KarS-i eespool loetletud paragrahvide alusel süüdimõistetud inimesi on alla viie protsendi elanikest. Täielikku statistikat selle kohta, kui palju taotlusi esitasid uue isikunime saamiseks inimesed, kes on süüdi mõistetud vähemalt ühe eespool loetletud KarS-i paragrahvi alusel, ei ole saanud teha, kuna andmeid uue isikunime taotleja karistuste kohta ei ole kogutud ega uue isikunime andmise menetluses arvestatud. Mõju ulatus on suur, sest piirangu jõustumisel ei ole nendel inimestel, kes on vastavate KarS-i paragrahvide alusel süüdi mõistetud ja kelle karistusandmeid ei ole karistusregistrist kustutatud, võimalik uut isikunime nime muutmise korras taotleda. Piirangut ei kohaldata juhul, kui süütegu on toime pandud alaealisena. Süüdimõistetud inimestel on võimalik võtta endale uus perekonnanimi abielu sõlmimisel või lahutamisel, kooselulepingu sõlmimisel või selle lõpetamisel.

Mõju avaldumise sagedust võib hinnata väikeseks, sest kokkupuude muudatusega kaasneva mõjuga ei ole igapäevane, kuna uue isikunime andmise taotlusi esitab inimene oma elus üldiselt harva või ei esita neid üldse. Muudatusega kaasneb sihtrühmale ebasoovitav mõju, sest see piirab süüdimõistetud inimesi. Pärast muudatuse jõustumist ei ole neil võimalik uut isikunime taotleda seni, kuni nende karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata suureks, sest tegemist on olulise piiranguga inimese enesemääramise õigusele. Samas ei ole kehtestatav piirang absoluutne ja on vajalik kaitsta nii avalikkuse kui ka eraisikute huve. Uut isikunime ei või taotleda üksnes need inimesed, kes on seaduses kindlaksmääratud paragrahvide alusel süüdi mõistetud. Piirangut ei kohaldata mistahes süüteo toime pannud inimeste suhtes. Raskes kuriteos süüdi mõistetud inimene võib uut isikunime taotleda pärast seda, kui tema karistusandmed on karistusregistrist kustutatud. Mõju hindamise kriteeriumide alusel on mõju oluline.

Mõju sihtrühm: süüdimõistetud isikud, kellel on tähtajatu piirang isikunime muutmiseks

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eelnõus kavandatava muudatusega sätestatakse isikunime muutmisel piirang, mis näeb ette, et nime ei ole õigust muuta isikul, kes on süüdi mõistetud alaealise suhtes seksuaalkuriteo toimepanemise eest, samuti isikul, kes on süüdi mõistetud KarS §-des 89–93, 95–112, 231–238, 403, 405, 414 ja 415 sätestatud kuritegudes. Nimetatud piirang on tähtajatu.

Käesoleval juhul on piiratud teatud süütegusid toimepannud inimeste vabadust oma nime muuta ehk on piiratud nende isikute põhiõigust vabale eneseteostusele. Sihtrühma suurust võib hinnata väikeseks, sest nii alaealise suhtes seksuaalkuritegudes kui ka riigi julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekut, põhiseaduslikku korda või avalikku turvalisust raskelt ohustavates kuritegudes süüdimõistetud isikute osakaal kogu elanikkonnast on väga väike. Täieliku statistikat selle kohta, kui palju taotlusi esitasid uue isikunime saamiseks inimesed, kes on süüdimõistetud alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuriteos, ei ole saanud teha, kuna andmeid uue isikunime taotleja karistuste kohta ei ole kogutud ega uue isikunime andmise menetluses arvestatud.

Mõju ulatus on suur, sest piirangu jõustumisel ei ole nendel inimestel, kes on süüdi mõistetud alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuriteos või riigi julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekut, põhiseaduslikku korda või avalikku turvalisust raskelt ohustavas kuriteos, võimalik uut isikunime nime muutmise korras taotleda tähtajatult. Piirangut ei kohaldata juhul, kui süütegu on toime pandud alaealisena, ega ka nende isikute suhtes, kes on süüdimõistetud mõnes teises, eelnõu § 18 lõikes 2 nimetatud kuriteos. Süüdimõistetud inimestel on võimalik võtta endale uus perekonnanimi abielu sõlmimisel või lahutamisel, kooselulepingu sõlmimisel või selle lõpetamisel.

Mõju avaldumise sagedust võib hinnata väikeseks, sest kokkupuude muudatusega kaasneva mõjuga ei ole igapäevane, kuna uue isikunime andmise taotlusi esitab inimene oma elus üldiselt harva või ei esita neid üldse. Muudatusega kaasneb sihtrühmale ebasoovitav mõju, sest pärast muudatuse jõustumist ei ole nimetatud kuritegudes süüdimõistetud isikutel võimalik uut isikunime taotleda tähtajatult. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata suureks, sest tegemist on olulise piiranguga inimese enesemääramise õigusele. Samas on kehtestatav piirang vajalik avalikkuse ja eraisikute huvide kaitseks. Alaealise suhtes toimepandud seksuaalkuritegude puhul on piirangu eesmärk kaitsta alaealisi ning vältida seda, et teo toimepanija saaks nime muutmise abil varjata oma identiteeti ja varasemat kuritegelikku tausta. Riigi julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekut, põhiseaduslikku korda või avalikku turvalisust raskelt ohustavate kuritegude puhul on piirangu eesmärk vältida identiteedi varjamist olukordades, kus see võiks kahjustada avalikku usaldust ning tekitada ohu teistele isikutele, avalikule korrale või riigi julgeolekule. Arvestades nende kuritegude raskust ja võimalikku

ulatuslikku kahju, on põhjendatud säilitada isiku ja toimepandud teo vaheline seos ka pärast karistusandmete kustutamist. Mõju hindamise kriteeriumide alusel on mõju oluline.

Valdkond: laiem sotsiaalne ehk ühiskondlik mõju

Mõju sihtrühm: isikud, keda mõjutab nende süüdimõistetud isikute nime muutmise keeld, kelle andmed ei ole karistusregistrist kustutatud

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eelduslikult on see sihtrühm küll väga suur, kuid tegelik ehk realselt selliste isikutega kokku puutuv sihtrühm jääb tõenäoliselt väikeseks. Kuna muudatuse ühiskondlik mõju on pigem positiivne, ei ole sihtrühmal vaja sellega kohaneda ega oma käitumist muuta. Ebasoovitavat mõju muudatusega ei kaasne ning tegeliku mõjuga kokkupuute sagedus on eeldatavasti samuti pigem harv ja juhuslik, mistõttu kvalifitseeruks selle muudatuse mõju elanikkonnale ebaoluliseks.

6.6. Eesnime muutmise piirang, mis ei luba luua isikunime, mis on RR-i andmetel juba kasutusel

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: MK KOV-id, kellel on pädevus viia läbi perekonnanime ja isikunime muutmise menetlusi

Mõju kirjeldus ja olulisus. Inimese isikunime võib tema taotluse alusel muuta neljas MK KOV-is. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Kui ametnikule esitatakse uue eesnime andmise taotlus, peab ta välja selgitama, milliseid piiranguid tekkivale isikunimele kohaldatakse. Piirangu väljaselgitamiseks tehakse päring (e-avalduse puhul automaatne, paberavalduse puhul teeb päringu ametnik) RR-i. Kui tekkiv isikunimi on juba kasutusel, peab ametnik seda piirangut inimesele selgitama ja pakkuma talle võimalust oma taotlust muuta. Mõju ulatust võib seega pidada keskmiseks, kuna uus piirang paneb ametnikule lisakohustusi, mis võivad taotluse menetlusaega mõnevõrra pikendada, ent see ei too ametnikule kaasa kohanemisraskusi. Mõju avaldumise sagedust sihtrühmale võib hinnata regulaarseks.

Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata keskmiseks või pigem väikeseks, sest uue eesnime taotlemise menetluse käigus peab tegema RR-i lisapäringuid, kuid see ei koorma ametnikku ega suurenda ka töökoormust.

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm: Siseministerium

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ja seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Siseministeriumis on mõjutatud vaid rahvastiku toimingute osakonna ja vajaduse korral ka õigusosakonna ametnikud. Mõju ulatus on väike, sest Siseministerium menetleb uue eesnime andmist vaid juhul, kui korraga taotletakse uut ees- ja perekonnanime ning perekonnanime muutmine on Siseministeriumi pädevuses. Kuna ka kehtiva seaduse kohaselt on sellised avaldused Siseministeriumi menetleda, ei tulene eelnõust olulisi muudatusi. Ebasoovitava mõju riski võib hinnata väikeseks. Kuigi muudatusega kaasneb asutusele lisakoormus, on see väike.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kes soovivad endale taotleda uut eesnime või isikunime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest uut nime võivad taotleda kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on seadusest mõjutatud inimesi palju. Kuna 2022. aastal anti uus eesnimi, perekonnanimi või mõlemad korraga 2122 inimesele, 2023. aastal 2220 inimesele ja 2024. aastal 2314 inimesele, võib sihtrühma suurust hinnata keskmisest väiksemaks. Eelnõuga sätestatakse piirang, et uue eesnime taotlemisel ei saa valida isikunime, mis on RR-i andmetel juba kasutusel. Mõju ulatust võib hinnata keskmiseks. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna inimene ei puutu muudatuse mõjuga kokku regulaarselt ega tihti. Üldiselt ei muuda isikud elu jooksul oma eesnime või teevad seda harva.

Eelnõuga kaasnev mõju on sihtrühmale negatiivne, kuna tegemist on uue piiranguga, mida rakendatakse eesnime muutmisel. Mõju ulatus on keskmine. Inimese võimalus valida endale soovitud eesnimi on piiratud, kuid kui eesnimi on piirangu all, jääb alles võimalus valida mõni muu eesnimi. Piirang ei mõjuta inimese igapäevast toimimist märkimisväärselt, kuid võib uue eesnime taotlemisel põhjustada pettumust või vajadust valida teine eesnimi; seetõttu võib ebasoovitava mõju riski hinnata keskmiseks. Samas pakutakse inimesele võimalust valida endale menetluse käigus uus, eelnõu nõuetele vastav eesnimi.

6.7. Vabalt valitud perekonnanime muutmise piirang, mis ei luba anda perekonnanimeks nime, mis on RR-i andmetel elava isiku perekonnanimi

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: MK KOV-id, kellel on pädevus viia läbi perekonnanime muutmise menetlusi

Mõju kirjeldus ja olulisus. Inimese isikunime võib tema taotluse alusel muuta neljas MK KOV-is. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Kui ametnikule esitatakse vabalt valitud perekonnanime muutmise taotlus, peab ta välja selgitama, milliseid piiranguid tekkivale perekonnanimele kohaldatakse. Piirangu väljaselgitamiseks tehakse päring RR-i. Kui perekonnanimi on RR-i andmetel elava isiku perekonnanimi, peab ametnik seda piirangut inimesele selgitama ja pakkuma talle võimalust oma taotlust muuta. Vabalt valitud perekonnanime muutmise otsustab Siseministerium, kuid avalduse võtab vastu ja esmasel menetlustoimingud teeb MK KOV. Mõju ulatust võib seega pidada keskmiseks, kuna uus piirang paneb ametnikule lisakohustusi, mis võivad taotluse menetlusaega mõnevõrra pikendada, ent see ei too ametnikule kaasa kohanemiskulusi. Mõju avaldumise võib hinnata keskmiseks.

Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata keskmiseks või pigem väikeseks, sest uue perekonnanime taotlemise menetluse käigus peab tegema RR-i lisapäringuid, kuid see ei koorma ametnikku ega suurenda ka töökoormust.

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm: Siseministerium, kes otsustab vabalt valitud uue perekonnanime andmise

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Siseministeriumis on mõjutatud vaid rahvastiku toimingute osakonna ja vajaduse korral ka õigusosakonna ametnikud. Mõju ulatus on väike, sest piirangut rakendatakse ainult vabalt valitud perekonnanimedele. Kuna ka kehtiva seaduse kohaselt on sellised avaldused Siseministeriumi menetleda, ei tulene eelnõust olulisi muudatusi. Ebasoovitava mõju riski võib hinnata väikeseks. Kuigi muudatusega kaasneb asutusele lisakoormus, on see väike.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: inimesed, kes soovivad endale taotleda uut vabalt valitud perekonnanime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest uut nime võivad taotleda kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on seadusest mõjutatud inimesi palju. 2022. aastal anti uus perekonnanimi 1647 inimesele, 2023. aastal 1699 inimesele ja 2024. aastal 1762 inimesele. Eelnõuga sätestatakse piirang, et uue vabalt valitud perekonnanime taotlemisel ei saa isik võtta perekonnanime, mis on RR-i andmetel elava isiku perekonnanimi. Mõju ulatust võib hinnata keskmiseks. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna inimene ei puutu muudatuse mõjuga kokku regulaarselt ega tihti. Üldiselt ei muuda isikud elu jooksul oma perekonnanime või teevad seda harva.

Eelnõuga kaasnev mõju on sihtrühmale negatiivne, kuna tegemist on uue piiranguga, mida rakendatakse perekonnanime muutmisel. Mõju ulatus on keskmine. Inimese võimalus valida endale perekonnanimi on piiratud, kuid kui perekonnanimi on piirangu all, jääb alles võimalus valida mõni muu perekonnanimi. Piirang ei muuda inimese igapäevast toimimist märkimisväärselt, kuid uue perekonnanime taotlemisel võib tekitada inimesele pettumust, kuna ta ei saa võtta endale uueks perekonnanimeks täpselt sellist perekonnanime nagu tema soovib või vajadust kohaneda uue perekonnanime valikuga, mistõttu võib ebasoovitava mõju kaasnemise riski hinnata keskmiseks. Samas pakutakse inimesele võimalust valida endale menetluse käigus uus, eelnõu nõuetele vastav perekonnanimi.

6.8. Eesti kodanike ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikute isikunime kohaldamise ning ümberkirjutusreeglite korrastamine

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: isikunime kohaldamisega tegelevad asutused

Mõju kirjeldus ja olulisus. Isikunime kohaldamisega puutuvad kokku eri asutused – perekonnaseisuasutused, välisesindused, PPA. Sihtrühma võib siiski hinnata väikeseks, sest kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi. Mõju on väike, sest asutuste töökorraldus oluliselt ei muutu ja kohanemistegevusi ei ole vaja. Mõju ulatus on väike ning seisneb eelkõige selles, et perekonnaseisuasutused, KOV-i üksused, välisesindused ja PPA saavad nimetoimingu tegemisel lähtuda selgemalt sõnastatud kohaldamis- ja ümberkirjutusreeglitest, mis vähendavad tõlgendusruumi ning ühtlustavad otsustuspraktikat. See võib vähendada vajadust lisaselgituste küsimiseks, õiguslike seisukohtade kujundamiseks või juhtumipõhiseks kaalutlemiseks. Mõju avaldumise sagedust võib hinnata keskmiseks, kuna välisriigi dokumentidega ja nendel olevate isikunimede kohaldamisega puutub sihtrühm kokku regulaarselt, kuid mitte iga päev. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike, sest isikunime kohaldamisega tegeleb sihtrühm ka NS-i alusel. Mõju avaldub üksnes juhul, kui inimene esitab vastava taotluse, mitte iga kord,

kui isikunime kohaldatakse välisriigi perekonnaseisudokumendi alusel. Seega on avalduv mõju ebaoluline.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud, kelle isikunime tuleb kohandada

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, kuna isikunime kohandamise subjektid on kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on eelnõuga mõjutatud inimesi palju. Praktikast võib sihtrühma suurust hinnata siiski väikeseks. Enamik Eesti kodanikke ja kodakondsuseta isikuid ei satu olukorda, kus oleks vaja nime kohandada või kasutada ümberkirjutusreegleid (nt seoses välisriigi dokumentide, transliteratsiooni või nimekuju korrigeerimisega). Isikunime kohandatakse välisriigis välja antud sünni-, abielu-, abielulahutusdokumendi või muu nimetoimingut tõendava dokumendi alusel. Seega kohandatakse isikunime üksnes piiritletud juhtudel ja tegemist on pigem erandjuhtumitega, mis puudutavad väga väikest osa rahvastikust. Seetõttu jääb mõjutatud sihtrühm kogu elanikkonnaga võrreldes selgelt alla viie protsendi.

Mõju ulatus on väike. Kohandamise ja ümberkirjutusreeglite täpsustamine puudutab üksnes neid isikuid, kelle nime kirjutamisel või kasutamisel tekib vajadus järgida täiendavalt ühtlustatud või täpsustatud normi (nt välisriigis antud dokumentide kasutamisel või nimekirjutuse täpsustamisel). Enamik Eesti kodanikke ja kodakondsuseta isikuid ei puutu elu jooksul ümberkirjutusreeglite rakendamisega kokku ning mõju ei eelda nende õiguste, kohustuste ega käitumise olulist ümberkorraldamist.

Mõju sagedus on väike, sest isikunime kohandatakse üldjuhul siis, kui inimesel on toimunud välisriigis perekonnasündmus, mille kohta väljastatud dokumendil kajastub inimese nimi. Perekonnasündmused (nt sünd, abielu, abielulahutus) toimuvad inimese elus harva. Tegemist ei ole regulaarse ega igapäevase toiminguga ning enamik sihtrühmast puutub muudatusega kokku harva või ei puutu sellega üldse kokku.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike, sest mõju sihtrühmale on positiivne. Eelnõuga muudetakse isikunime kohandamise reeglid selgemaks. Muudatusega kaasnev mõju on seega ebaoluline.

6.9. Piirang muuta alaealise perekonnanime vanema perekonnanimest erinevaks

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: MK KOV-id, kellel on pädevus viia läbi perekonnanime muutmise menetlusi

Mõju kirjeldus ja olulisus. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Mõju ulatus on keskmine, sest perekonnaseisuametnikud, kes viivad ellu nimemuutmise menetlusi, peavad arvestama uue piiranguga taotluse menetlemisel. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna alaealisele uue perekonnanime taotlusi, kus taotletakse vanemate perekonnanimest erineva perekonnanime andmist, ei esitata perekonnaseisuasutusele tihti.

Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata keskmiseks, sest juhul, kui alaealisele lapsele uue perekonnanime andmise taotlust ei ole võimalik rahuldada, põhjendab

perekonnaseisuametnik sellist haldusotsust kirjalikult. Põhjenduse koostamine võib ametnikule kaasa tuua suurema töökoormuse, mida saab pidada regulatsiooni negatiivseks mõjuks.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: alaealise vanemad

Mõju kirjeldus ja olulisus. Sihtrühma suurus on teoreetiliselt suur. Piirangu subjektid on kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud, kellel on alaealine laps. 2025. aastal oli alaealisi elanikke Eestis 262 585. Kõigil alaealistel ei ole kahte vanemat ning sageli on vanemad mitme alaealise lapse vanemad, mistõttu on sihtrühma kuuluvate vanemate arv ligikaudu sama suur kui alaealiste laste arv. Praktikas anti 2022.–2024. aastal lapsele uus eesnimi, perekonnanimi või mõlemad korraga keskmiselt ligikaudu 400 juhul aastas. Võrreldes alaealiste koguarvuga Eestis puudutab nimemuutmise menetlus aastas umbes 0,15 protsenti alaealistest. Arvestades, et alaealine on sellises staatuses kuni 18 aastat, võib teoreetiliselt hinnata, et lapse alaealiseks olemise perioodil võib nimemuutmisega kokku puutuda kuni 2,7 protsenti alaealistest, kui mitte arvestada seda, et sama vanem võib olla mitme lapse vanem ning piirangu kehtestamine ise võib vähendada edaspidist nimemuutmise taotluste arvu. Seetõttu võib hinnata, et otsene mõju puudutab hinnanguliselt 1–3 protsenti kogu vanemate populatsioonist. Seega on sihtrühma suurus alla 5 protsenti Eesti elanikest. Mõju ulatus on keskmine, sest alaealise perekonnanime muutmine nii, et see ei ole kummagi vanema perekonnanimi, ei ole eelnõuga lubatud. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna alaealise perekonnanime muudetakse harva. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib pidada keskmiseks, sest muudatusega kaasneb sihtrühmale pigem negatiivne mõju. Kuna lapse perekonnanime säilitamine ja vanematega sama perekonnanime kandmine on lapse huvides, ei ole lapse perekonnanime muutmine muul moel põhjendatud. Piirang võib tekitada vanemates pettumust või tunnet, et nende autonoomiat lapse nime valikul piiratakse. Samas on piirangu eesmärk positiivne – tagada lapse huvide kaitse ja perekondliku kuuluvuse järjepidevus.

Mõju sihtrühm: alaealised lapsed

Mõju kirjeldus ja olulisus. Sihtrühmaks on alaealised lapsed, kelle perekonnanime muutmist taotletakse. Eestis oli 2025. aasta andmetel ligikaudu 262 500 alaealist. Aastatel 2022–2024 anti uus nimi keskmiselt ligikaudu 400 lapsele aastas, mis moodustab umbes 0,15 protsenti kõigist alaealistest aastas.

Arvestades, et alaealine on selles staatuses kuni 18 aastat, võib teoreetiliselt hinnata, et lapse tõenäosus puutuda nimemuutmisega kokku alaealisuse perioodil on ligikaudu 2–3 protsenti, kui mitte arvestada piirangu võimalikku ennetavat mõju (taotluste vähenemist). Seega jääb mõjutatud sihtrühm kogu alaealiste populatsiooniga võrreldes selgelt alla 5 protsenti, mistõttu on sihtrühma suurus väike. Mõju ulatus on keskmine. Lapse perekonnanimi on otseselt seotud tema identiteedi, perekondliku kuuluvuse ja sotsiaalse sidususega. See mõjutab lapse enesemääramist ja võib piirata tema võimalusi eristuda või luua iseseisvat identiteeti, kuid samas tugevdab perekondlikku sidet ja järjepidevust. Mõju avaldumise sagedus on väike, sest lapse perekonnanime muudetakse harva. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib pidada keskmiseks. Piirang võib tekitada negatiivseid emotsioone lapsele ja vanematele, kui soovitud perekonnanime ei saa anda. See võib mõjutada lapse identiteeditunnetust, eriti olukordades, kus ta sooviks eristuda vanemast (nt konfliktsetes peresuhetes). Samas on piirangu eesmärk positiivne – tagada lapse huvide kaitse, säilitada perekondlik kuuluvus ja vältida näiliste peresidemete teket.

Kokkuvõttes on mõju oluline, aga muudatus on vajalik, et viia seadus kooskõlla Riigikohtu praktikaga alaealise perekonnanime muutmise küsimuses.

6.10. Isaduse vaidlustamise hagi rahuldamisel võib kohus anda lapsele ema perekonnanime

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: kohtud, kes lahendavad isaduse vaidlustamise hagsid

Mõju kirjeldus ja olulisus. Kogu Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi. Kohtustatistikale tuginedes saab öelda, et tsiviilasju (sh perekonnaasju) lahendab maakohtutes umbes 80 kohtunikku, ringkonnakohtute tsiviilkolleegiumides 29 kohtunikku ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumis 7 kohtunikku. Seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks, arvestades seda, et viimastel aastatel ei ole selliseid juhtumeid igal aastal kohtutesse jõudnud. Mõju ulatust võib hinnata väikeseks, sest muudatusega ei kaasne sihtrühmale kohanemiskursi ega sihtrühma käitumises erilisi muutusi. NS-is reguleeritakse põlvnemisasjades lapsele perekonnanime andmist üldsõnaliselt kohtu õigusena; INS-is täpsustatakse, millise perekonnanime saab tuvastamisel või vaidlustamisel anda. Seega muutub seadus selgemaks. Mõju avaldumise sagedust võib hinnata väikeseks, sest tegemist on pigem harva esitatavate hagidega. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata väikeseks, sest negatiivne mõju puudub. Kokkuvõttes võib muudatusega kaasnevat mõju hinnata ebaoluliseks.

Valdkond: sotsiaalsed mõjud

Mõju sihtrühm: isikud, kelle suhtes tehakse isaduse vaidlustamise hagi rahuldamise otsus

Mõju kirjeldus ja olulisus. 2022. ja 2023. aastal ei kantud RR-i ühtegi kohtuotsust, kus isast põlvnemine oleks tühistatud; 2024. aastal oli vaid üks selline lahend. Ka NS-i kohaselt võib kohus muuta lapse perekonnanime põlvnemisasja lahendamisel, kuid eelnõuga seda konkretiseeritakse. Mõju avaldumise sagedus on väike, sest tegemist on väga harva esineva toiminguga. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike, pigem on mõju positiivne. Laps on oma nimega juba harjunud ja talle oleks emotsionaalselt raske sellest loobuda. Seetõttu on positiivne, et seadus võimaldab lisaks ema perekonnanimele jätta lapsele selle vanema perekonnanime, kellest põlvnemine kohtuotsuse alusel tühistatakse. Kokkuvõttes võib mõju hinnata ebaoluliseks.

6.11. Võimaldada nimemuutmise avaldust esitada turvalises veebikeskkonnas ning teha nimemuutmisel automaatotsused ja -kanded

Mõju sihtrühm: nelja MK KOV-i ametnikud, kellel on nimemuutmise õigus

Sihtrühm on väike. Muudatus mõjutab nelja MK KOV-i ametnikke, kes viivad läbi nimemuutmise menetlust. Nimemuutmise õigus on kuni 20 ametnikul, kellest 10 tavapärase tööülesannete hulka kuulub nende menetluste läbiviimine.

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju ulatus on väike. Võivad kaasnedada muutused sihtrühma käitumises, kuid eeldatavasti ei too need kaasa kohanemiskursi, sest ametnikuni jõudnud nimemuutmise menetluste puhul muudatusi ei tehta. Muutub see, et kõik nimemuutmise menetlused, mis jõudsid varem MK KOV-i ametnikuni, tulevikus sinna enam ei jõua. Seega peavad MK KOV-i ametnikud uued reeglid ühe korra selgeks õppima ja neid edaspidi järgima.

Kuna eelnõuga võimaldatakse automaatkannete tegemist, väheneb MK KOV-i ametnike töökoormus.

Mõju esinemise sagedus on keskmine. Mõju avaldub regulaarselt tööpäeviti. Nime muutmiseks esitatakse MK KOV-idele aastas kokku üle 2000 avalduse. Nime muutmiseks esitatud avalduste arv ja nime muutmise statistika on esitatud tabelites 1 ja 2.

Tabel 1. Aastatel 2022–2024 nime muutmiseks esitatud avalduste arv MK KOV-ide kaupa (allikas: RR)

Asutus /avalduste arv	2022. aasta	2023. aasta	2024. aasta
Jõhvi Vallavalitsus	187	213	201
Pärnu Linnavalitsus	142	112	137
Tallinna Perekonnaseisumamet	1601	1723	1718
Tartu Linnavalitsus	364	324	389
KOKKU	2294	2372	2445

Tabel 2. Nime muutmiste arv aastatel 2022–2024 (allikas: RR)

Aasta	Uue eesnime saajad	Uue perekonnanime saajad	Uue ees- ja perekonnanime saajad	MK KOV-i otsusega	SiM-i otsusega	KOKKU
2022. aasta	447	1462	209	1806	316	2122
2023. aasta	521	1464	234	1885	335	2220
2024. aasta	552	1491	271	1982	332	2314

Seni ei ole peetud eraldi arvestust digiallkirjaga kinnitatud avalduste ja asutuses kohapeal paberil esitatud avalduste üle. Hinnanguliselt moodustavad paberil esitatud avaldused umbes viiendiku avalduste koguarvust. Prognoosi kohaselt ei mõjuta digiallkirjaga kinnitatud avalduse esitamise asendamine turvalises veebikeskkonnas esitatud avalduse esitamisega oluliselt paberil esitatavate avalduste arvu.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk puudub. Mõju on positiivne, sest kui nimemuutmise avaldus esitatakse turvalises veebikeskkonnas, siis ametnike töökoormus kahaneb. Kuna osa nimemuutmise avaldustest esitatakse edaspidi turvalises veebikeskkonnas, väheneb võimalus, et isik tuleb kohapeale avaldust esitama. See omakorda tagab ametnikele oma töös suurema paindlikkuse, kuna turvalises veebikeskkonnas esitatud avalduse puhul kontrollitakse eeldusi ilma ametniku sekkumiseta ning kui ametniku kaalutusotsust vaja ei ole, tehakse automaatselt ja -kanne. Nii jääb ametnikule rohkem aega keerulisemate juhtumite lahendamiseks, kus on vaja inimesega suhelda ning lisadokumente või -küsimusi esitada. Kõik nimemuutmise avaldused ei lõppe isiku nime muutmise, sest osa avaldusi võetakse tagasi ning osa puhul ei ole nime muutmise eeldused täidetud ja nime muutmise kohta koostatakse keelduv otsus. Negatiivne mõju võib ametnikele avalduda eelnõu seadusena jõustumise järel, sest vähemalt esialgu võib suureneda selgitamisvajadus, et edaspidi ei saa enam esitada digiallkirjaga kinnitatud avaldusi.

Mõju sihtrühm: Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (edaspidi *SMIT*)

Sihtrühm on väike, hõlmates mõnda SMIT-i teenistajat, kes on seotud RR-i menetlustega.

Muudatus mõjutab SMIT-i, kes loob nime muutmise e-teenuse ehk võimaluse esitada nimemuutmise avaldust turvalises veebikeskkonnas, ning teeb teisi vajalikke IT-arendustöid, et võimaldada nimemuutmise menetluses automaatotsuseid ja -kandeid.

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju sagedus on väike. E-teenus luuakse ühe korra ja sellel on SMIT-ile ühekordne mõju.

Mõju ulatus on väike. E-teenuse loomiseks tuleb välja selgitada, mida on vaja muuta, ja seejärel teha vajalikud IT-arendustööd, mille kulud kaetakse RRF-i vahenditest. Võib tekkida vajadus nõustada ametnikke selles, kuidas uus teenus töötab.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Ebasoovitav mõju võib avalduda siis, kui IT-arendustööde käigus häiritakse mõne olemasoleva e-teenuse tööd, kuid vea avastamisel saab SMIT selle kõrvaldada.

Mõju sihtrühm: Siseministeerium

Sihtrühm on väike. Muudatus mõjutab paari Siseministeeriumi ametnikku, kes tegelevad nimemenetlusega seotud teemadega.

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju ulatus on väike. Muudatusega ei kaasne suuri muutusi sihtrühma käitumises. Muudatusega võib eelnõu seadusena jõustumise järel lühiajaliselt kaasneda suurem vajadus selgitamise järele, näiteks millisel juhul tehakse nimemuutmise menetluses automaatotsus ja -kanne, kuid see ei tohiks kaasa tuua pikaajalist töökoormuse suurenemist. Nimemuutmise menetlust läbiviivate ametnike juhendmaterjale tuleb ühekordselt muuta ja vajaduse korral ka ametnikke koolitada.

Mõju esinemise sagedus on pigem keskmine. Mõju võib avalduda igal tööpäeval, sest inimesed võivad esitada küsimusi igal tööpäeval ning Siseministeeriumi ametnikud peavad tegema selgitustööd ja nõustama ka MK KOV-i nime muutmise õigusega ametnikke.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk puudub. Muudatus on Siseministeeriumile positiivne. Muudatus lihtsustab Siseministeeriumi ametnike tööd, sest eeldatavasti väheneb selgitustöö osakaal. Seaduse jõustumise järel võib aga selgitusvajadus olla lühikest aega suurem kui tavaliselt.

Valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: isikud, kes soovivad oma nime muuta

Mõju sihtrühm on teoreetiliselt suur, sest uut nime võivad taotleda kõik Eesti kodanikud ja Eesti määratlemata kodakondsusega isikud. Seetõttu on seadusest mõjutatud inimesi palju.

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõju ulatus on pigem väike. Sihtrühma käitumises võivad kaasneda muutused, kuid eeldatavasti ei too need kaasa kohanemiskursi. Praegu saab nimemuutmise avaldusi esitada neljas MK KOV-is kohapeal või digitaalselt allkirjastatuna. Eelnõuga asendatakse viimane võimalus avalduse esitamisega turvalises veebikeskkonnas. Kui isik on esitanud avalduse turvalises veebikeskkonnas, tehakse teatud juhtudel nimemuutmise menetluses automaatotsus ja -kanne. See tähendab, et isik saab otsusest teada kiiremini, sest nime muutmise eeldusi kontrollitakse automaatselt ilma ametniku sekkumiseta.

Mõju esinemise sagedus on väike, sest üldjuhul ei muuda isik oma nime üldse või ei tee seda rohkem kui üks kord elus.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on pigem väike või puudub. Muudatus on sihtrühmale pigem positiivne, sest loodav võimalus esitada avaldus turvalises veebikeskkonnas muudab nimemuutmise menetluse lihtsamaks ja kiiremaks. Väheneb ka inimese halduskoormus. Lihtsam ja kiirem menetlus võib aga kaasa tuua riski, et senisest enam isikuid soovib edaspidi oma nime muuta. Eeldatavasti ei ole see muudatus nii suur, et tooks kaasa ametnike märkimisväärse töökoormuse kasvu, kuid võib tekitada mõningast segadust ühiskondlikes suhetes, kuna identiteedi muutmise protsess lihtsustub ja seda võidakse hakata rohkem ära kasutama, näiteks mainekahju vältimiseks jms. Samas sätestatakse eelnõuga nime muutmise keeld teatud rasketes kuritegudes süüdi mõistetud ja kehtiva karistusega isikutele ning seega ei saaks nemad sellist võimalust ära kasutada.

Samuti võib juhtuda, et nimemuutmise otsus tehakse kiirustades ja isik soovib selle hiljem tagasi võtta.

Kui kõik nime muutmise eeldused on täidetud ja kontrollitud, siis tehakse inimese esitatud avalduse alusel nimemuutmise otsus ja kanne RR-i automaatselt. Kui turvalises veebikeskkonnas esitatud nimemuutmise avalduse puhul ei saa automaatsust ja -kannet teha, edastatakse avaldus ametnikule menetlemiseks ning jätkub tavapärane nimemuutmise menetlus. Seega, kui nimemuutmise avalduse kohta on vaja teha keelduv otsus, siis teeb selle ametnik ja isik saab selle otsuse ka soovi korral vaidlustada. Keelduvat otsust nimemuutmise menetluses automaatselt ei tehta. Nimemuutmise avalduse rahuldamata jätmise otsuse teeb üksnes ametnik. Seega, automaatselt saab nimemuutmise otsuse teha vaid juhul, kui isiku esitatud avaldus rahuldatakse, st isik saab avalduses soovitud nime.

Automaatotsuseid vaidlustatakse tavamenetluse raames, ka automaatotsustele lisatakse vaidlustamisviide.

Muudatusel ei ole olulist mõju. Muudatus on sihtrühmadele positiivse mõjuga, sest väheneb inimese halduskoormus ja ametniku töökoormus. Samuti muutub nimemuutmise menetlus teatud juhtudel kiiremaks ja mugavamaks.

6.12. Abielu lahutamisel ja kooselulepingu lõpetamisel võimalus vahetada abielu sõlmimisel või kooselu registreerimisel võetud perekonnanime varem kantud perekonnanimega

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused, notarid ja kohtud

Mõju kirjeldus ja olulisus. Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi ning seetõttu võib muudatusest mõjutatud sihtrühma hinnata väikeseks. Ka mõju ulatust on võimalik hinnata väikeseks. Sihtrühma käitumine tervikuna oluliselt ei muutu ning kohanemistegevusi ei ole vaja. Ka NS-i järgi on perekonnaseisuasutuste, notarite ja kohtute pädevuses kinnitada, millist perekonnanime inimene lahutuse või kooselu lõpetamise järel kannab. Tegemist on lisavõimalusega, kus inimene võib vahetada abielu sõlmimisel või kooselu registreerimisel võetud perekonnanime perekonnanimega, mida ta on varem RR-i andmetel kandnud. Mõju avaldamise sagedust võib hinnata keskmiseks, kuna abielulahutustega ja kooselulepingute lõpetamisega puutub sihtrühm kokku regulaarselt, kuid mitte iga päev. 2024. aastal lahutati 2893 abielu. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on pigem väike või puudub. Kuna eelnõuga laiendatakse isikute

perekonnanime vahetamise võimalusi, ei pea lahutusi ja kooselulepingu lõpetamisi menetlevad asutused enam selgitama, millised on isiku võimalused perekonnanime valikul.

Valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: abielu lahutavad või registreeritud kooselu lõpetavad isikud

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõjutatud sihtrühm on väike, kuna kogu Eesti elanikkonnaga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi Eesti elanikest. 2024. aastal lahutati 2893 abielu (5786 inimest), lõpetatud kooselude kohta statistika puudub. Arvestades, et lahutuste arv on viimastel aastatel olnud samas suurusjärgus ja et osa isikutest võib elu jooksul lahutada rohkem kui ühe korra, puutub elu jooksul abielulahutusega kokku piiratud osa elanikkonnast. Samas puudutab eelnõuga tehtav muudatus üksnes neid isikuid, kes on olnud abielus või registreeritud kooselus mitmel korral ning soovivad lahutuse või kooselu lõpetamise järel valida perekonnanime, mida kehtiv õigus valida ei võimalda (nt üle-eelmise abielu ajal kantud nime). Mõju on väike, kuna abielu lahutamisel perekonnanime valiku põhimõtteid ei muudeta, vaid üksnes laiendatakse inimeste võimalusi. NS-i kohaselt saab abielu lahutamisel taastada oma vallalisena viimati kantud perekonnanime või lahutatava abielu eel kantud perekonnanime. Sama reegel kehtib kooselulepingu lõpetamisel. Eelnõuga lubatakse inimesel abielu lahutamisel või registreeritud kooselu lõpetamisel vahetada perekonnanime ükskõik millise varem kantud perekonnanime vastu. Mõju avaldumise sagedus hinnatakse väikeseks, kuna isik võib muudatuse tagajärgedega (perekonnanime vahetamine abielu lahutamisel või registreeritud kooselu lõppemisel) kokku puutuda harva või üldse mitte. Sellised juhtumid esinevad üksnes konkreetsete perekonnasündmuste korral, mistõttu on kokkupuude muudatuse mõjuga harv ja ebaregulaarne.

Muudatus, mis võimaldab abielulahutuse või kooselulepingu lõpetamise korral vahetada varem kantud perekonnanime ükskõik millise varem kantud perekonnanimega, annab isikule suurema valikuvabaduse. Isik saab valida endale sobiva perekonnanime varasemate nimede vahel, mis arvestab tema isiklikke eelistusi ja perekondlikke sidemeid.

Kuna sellised olukorrad tekivad ainult konkreetsete perekonnaseisu sündmuste puhul ja esinevad harva, on ebasoovitava mõju kaasnemise risk pigem väike või puudub üldse. Mõju on peamiselt positiivne, kuna muudatus vabastab isiku varasematest piirangutest ning suurendab paindlikkust ja kontrolli oma nime üle.

Mõjutatud sihtrühm: isikud, kelle perekonnanime võib tagasi võtta isik, kes abielu lahutab või kooselu lõpetab

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõjutatud sihtrühma suurus on väike, kuna tegemist on üksikjuhtumitega, mis tekivad vaid seoses abielu lahutamisega või registreeritud kooselu lõpetamisega. Kõik Eesti elanikud selliste juhtumitega kokku ei puutu ning ka lahutuste üldarvust (2024. aastal 2893 lahutust) moodustavad need olukorrad vaid väikese osa, mistõttu võib sihtrühma suurus hinnata selgelt alla viie protsendi elanikkonnast.

Mõju ulatus sihtrühmale on samuti väike. Kuigi eelnõuga laiendatakse isiku võimalusi valida endale lahutuse või kooselu lõpetamise järel ükskõik milline varem kantud perekonnanime, võib teoreetiliselt tekkida olukordi, kus endine partner tajub perekonnanime tagasisõtmist ebameeldiva või ebaausana. Näiteks võib endine abikaasa tunda, et tema perekonnanimega kaasneb soovimatu seos või et nimi kuulub justkui perekonnale, millest isik on lahutanud. Samas on isikul õigus võtta tagasi perekonnanime, mida ta on varem kandnud. Seetõttu ei ole muudatuse mõju endistele abikaasadele sisuliselt oluline ja selle ulatust saab pidada väikeseks.

Mõju avaldumise sagedus on väga väike, kuna tegemist on harvaesinevate, konkreetse perekonnasündmusega seotud olukordadega. Kehtiva õiguse kohaselt on abielu lahutamisel või kooselu lõpetamisel juba võimalik taastada lahutatava abielu või kooselu lõpetamise eel viimati kantud perekonnanimi. Eelnõu laiendab seda võimalust üksnes selliselt, et isik võib valida ükskõik millise varem kantud perekonnanime. Seega ei muudeta põhimõttelist süsteemi, vaid laiendatakse valikuvõimalust piiratud juhtudel. Enamik endisi abikaasasid ei puutu kokku olukorraga, kus nende perekonnanimi endise abikaasa uue lahutusega tagasi võetakse. Ebasoovitava mõju risk on pigem väike või puudub, sest muudatus ei kahjusta endist abikaasat ega mõjuta tema õigusi. Võimalik negatiivne mõju on peamiselt maine- või emotsionaalset laadi ja esineb vaid subjektiivse tajuna. Arvestades, et muudatus suurendab teise sihtrühma, lahutajate ja kooselu lõpetajate, valikuvabadust ega piira kolmandate isikute õigusi, võib ebasoovitava mõju riski pidada väikeseks.

6.13. Perekonnanime nõuetest erandi tegemise võimalus piiratakse ainult kodakondsuse seose olemasoluga

Valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatusest mõjutatud sihtrühm on väike, kuna Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi. Eelnõu kitsendab perekonnanime nõuetele vastavuse hindamisel erandi tegemise võimalust ainult kodakondsuse alusel. NS-i kohaselt said erandit taotlema ka isikud, kellel oli seos muukeelse nimetraditsiooniga, tuginedes peresuhetele, rahvuskuuluvusele või usule. Kuigi erandi andmise tingimused on eelnõuga rohkem piiratud, ei muutu menetluste korraldus riigiasutustes ega KOV-des sisuliselt. Perekonnanime andmise, vahetamise või muutmise toimingud jäävad samaks ning muudatus seisneb peamiselt erandi tingimuste hindamises, mis on piiratud kodakondsusega. Seega ei eelda eelnõu suuremahulist ümberkorraldust ega lisa olulist töökoormust ning seetõttu on mõju perekonnaseisuasutuste korraldusele väike.

Arvestades, et muudatus perekonnanime erandite tegemisel puudutab üksnes harva esinevaid juhtumeid – st isikuid, kes soovivad perekonnanime erandit kodakondsuse alusel, on vähe –, on kokkupuude selle muudatuse tagajärgedega harv ja ebaregulaarne. Perekonnaseisuasutused puutuvad niisuguste juhtumitega kokku üksikjuhtudel, mitte igapäevaselt, ning seetõttu võib mõju avaldumise sagedust hinnata väikeseks.

Kuna eelnõuga piiratakse perekonnanime erandi tegemise võimalust ainult kodakondsuse alusel, võib perekonnaseisuasutusele kaasneda vähene lisakoormus. Kuigi menetluste põhitoimingud ei muutu, tuleb harvadel juhtudel hinnata erandi tingimust ainult kodakondsuse alusel. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on siiski väike, kuna muudatus puudutab üksikjuhtumeid ja ei nõua süsteemset ümberkorraldust ega märkimisväärset täiendavat töökoormust.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: isikud, kes puutuvad kokku perekonnanime andmise, vahetamise või muutmise menetlusega

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatuse sihtrühm võib olla potentsiaalselt suur, hõlmates kõiki isikuid, kes osalevad nimetoimingu menetluses (näiteks laps ja tema vanemad sünni registreerimise menetluses, abikaasad abielu sõlmimise menetluses, perekonnanime muutjad

jne). Samas saab erandit teha ainult siis, kui soovitud nimi vastab isiku kodakondsusriigi õigusele.

Muudatus, mis piirab perekonnanime erandi tegemise võimaluse ainult kodakondsuse alusel, mõjutab peamiselt isikuid, kes puutuvad kokku perekonnanime nimetoiminguga või osalevad selles (perekonnanime andmine, vahetamine või muutmine). NS võimaldab erandi tegemist taotleda ka peresuhetest, rahvuskuuluvusest või usust tulenevatel põhjustel, kuid eelnõu kohaselt on erandi tingimus kitsendatud ainult kodakondsusele. Kuna selliseid juhtumeid esineb harva ja need puudutavad nimetoimingute üksikjuhtumeid, on mõju ulatus isikute tegevusele väike. Tavapärased menetlused ei muutu ja muudatus ei nõua laialdasi kohanemis- või ümberkorraldustegevusi.

Arvestades, et muudatus perekonnanime erandi tegemise tingimustes puudutab üksnes harva esinevaid juhtumeid, on kokkupuude selle tagajärgedega nimetoimingute osalistele harv ja ebaregulaarne. Isikud puutuvad muudatusega kokku ainult oma nimetoimingu käigus, mida tavapärastel juhtub harva, ja seega võib mõju avaldumise sagedust hinnata väikeseks.

Eelnõuga korrastatakse perekonnanime erandi tegemise aluseid. Senise loetelu asemele jääb erandi aluseks üksnes seos muu riigi kodakondsusega, kuid regulatsioon võimaldab siiski arvesse võtta iga nimetoimingu eripära. Näiteks abielu sõlmimisel võib erandit rakendada ka siis, kui mitte isikul endal, vaid tema abikaasal on seos kodakondsuse tõttu muukeelse nimetraditsiooniga (näiteks on lubatud Eesti kodanikul võtta endale Brasiilia riigi nimetraditsioonile vastav nimi, kui tema abikaasa on Brasiilia kodanik). Erandi tegemise aluste korrastamise ja täpsustamisega võib väheneda mõne isiku valikuvabadus nimetoimingute käigus. Arvestades, et erandit kohaldatakse üksikjuhtudel ning puudutatud juhtumid on harvad ja spetsiifilised, hinnatakse ebasoovitava mõju risk väikeseks.

6.14. Välisriigi kodaniku õigus isikunime seaduses sätestatud juhtudel oma nime muuta

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused, kellel on pädevus muuta inimese isikunime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatusest mõjutatud sihtrühm on väike, kuna Eesti riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste arvuga võrreldes jääb sihtrühma suurus alla viie protsendi. Muudatus mõjutab nelja MK KOV-i (Jõhvi, Pärnu, Tallinn, Tartu) ametnikke, kes viivad läbi nimemuutmise menetlust. Nime muutmise õigus on kuni 20 ametnikul, kellest 10 tavapäraste tööülesannete hulka kuulub nende menetluste läbiviimine.

Mõju ulatus on väike, sest perekonnaseisuasutuste senine töökorraldus ja ülesannete sisu märkimisväärselt ei muutu. Tegemist on üksikjuhtudel rakendatava toiminguga, mis ei mõjuta asutuste igapäevast töömahtu ega eelda uut töökorraldust või lisaressursse. Menetlus sarnaneb juba olemasolevate nimemuutmise toimingutega, mistõttu ei ole vaja rakendada uusi tööprotsesse ega koolitusi. Muudatus eeldab üksnes ametnike teavitamist ja vajaduse korral juhendmaterjalide täiendamist. Muudatus ei too kaasa sihtrühma käitumises märgatavaid muutusi ega nõua kohanemistegevusi.

Mõju avaldumise sagedus on väike, sest perekonnaseisuasutused puutuvad selliste juhtumitega kokku vaid juhuslikult ja harva. Nime muutmise vajadus tekib üksnes erandlikes olukordades, kus välisriigi kodaniku kodakondsusriik ei tunnusta Eestis antud või muudetud nime. Sellised juhtumid ei esine regulaarselt ega reeglipäraselt, mistõttu avaldub mõju ebaregulaarselt ning üksikjuhtumite kaupa.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Muudatus ei too perekonnaseisuasutustele kaasa uusi piiranguid ega koormavaid kohustusi, vaid lisab olemasoleva töökorralduse raames väikese mahu erandlikke juhtumeid. Toimingute olemus jääb samaks ja menetlus on ametnikele tuttav. Kuna välisriigi kodanik saab nime muuta vaid siis, kui tema kodakondsusriik Eestis perekonnaseisutoimingu tegemisel antud nime ei tunnusta, võib see ametnikele kaasa tuua selgitusvajaduse kasvu, kuna tegemist on erandlike juhtumitega ning tavaliselt saavad välisriigi kodanikud oma isikunime muuta oma kodakondsusriigis. Negatiivset mõju, nagu halduskoormuse kasv või vajadus tööprotsesse ümber korraldada, ei ole oodata.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: välisriigi kodanik, kellel on seaduses sätestatud juhul õigus muuta isikunime

Mõju kirjeldus ja olulisus. Ei ole teada, kui palju võib olla selliseid välisriigi kodanikke, kellel on seaduse järgi õigus isikunime muuta, kuivõrd tegemist on nende jaoks täiesti uue võimalusega. Eelduslikult on selliseid isikuid vähe. Lisaks sellele, et tegemist peab olema välisriigi kodanikuga, peavad isikunime muutmise õiguse saamiseks olema täidetud ka muud seaduses sätestatud tingimused. Neist olulisem on asjaolu, et Eesti nimetoimingu käigus antud ees- või perekonnanime ei tunnustata isiku kodakondsusriigis.

Mõju ulatus on väike. Muudatus annab piiratud arvule välisriigi kodanikele võimaluse korrastada oma isikunime vastavus eri riikide õigusruumis, kuid see ei too kaasa nende igapäevaelu või käitumise märkimisväärset muutust. Tegemist on üksikjuhtudel rakendatava õigusega, mis loob küll positiivse võimaluse, kuid ei eelda sihtrühmalt teadlikku kohanemist ega laiemat tegutsemisviisi muutust. Enamik välisriigi kodanikke sellest muudatusest otseselt mõjutatud ei ole, mistõttu on mõju ulatus sihtrühmale tervikuna väike.

Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna välisriigi kodaniku võimalus muuta nime tekib ainult erandlikes olukordades ja juhuslikult. Üldjuhul ei ole välisriigi kodanikul probleeme kodakondsusriigis muudetud ees- või perekonnanime tunnustamisega, kuid selleks, et tagada isiku ühetaoline dokumenteerimine eri riikides, on välisriigi kodanikul õigus muuta isikunime, kui tema kodakondsusriik Eestis antud ees- või perekonnanime ei tunnusta.

Ebasoovitava mõju risk puudub, kuna tegemist on välisriigi kodanikule positiivse võimalusega, mis aitab vähendada riski, et teda dokumenteeritakse eri riikides erinevalt. Näiteks abielu sõlmimisel või lahutamisel arvestatakse kodakondsusriigi õigust, kuid inimesed ei ole sellest sageli teadlikud, samuti ei ole ametnikul alati võimalik välja selgitada asjaomase välisriigi õiguse kõiki nüansse. Inimesed jäävad oma nimega riikide vahele lõksu, omades eri riikides erinevat identiteeti. Muudatus aitab selliseid olukordi vältida.

6.15. Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saaja õigus muuta isikunime

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused ja Siseministerium, kelle pädevuses on isikunime muutmise menetluste läbiviimine

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatusest mõjutatud sihtrühm on väike, kuna isikunime muutmist otsustavad üksnes Siseministerium ja neli MK KOV-i. Eelnõu kohaselt lisatakse isikunime muutmiseks õigustatud isikute hulka Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saaja. Menetluse

laad ja pädevusjaotus ei muutu, vaid laieneb nende isikute ring, kelle avaldusi saab kehtestatud korras menetleda.

Mõju ulatus on väike. Tegemist on üksikjuhtudel rakendatava muudatusega, mis ei eelda uute menetlusliikide loomist, tööprotsesside sisulist ümberkorraldamist ega täiendavate infosüsteemide väljaarendamist. Ametnikud menetlevad ka edaspidi nimemuutmise avaldusi sama menetlusloogika alusel; vajadus võib olla üksnes juhendmaterjalide täiendamiseks ja ametnike teavitamiseks.

Mõju avaldumise sagedus on väike, sest Eesti elamislooga rahvusvahelise kaitse saajate nime muutmise võimalust rakendatakse eelduslikult harva. Seletuskirja kohaselt on tegemist sihtrühmaga, kellel võib küll olla Eestiga tugev side ja kaalukad nime muutmise põhjused, kuid tegemist ei ole massilise ega igapäevase menetlusega.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike või puudub. Muudatus ei suurenda märkimisväärselt asutuste töökoormust ega mõjuta negatiivselt töökorraldust. Pigem loob see piiratud sihtrühmale täiendava õiguspärase võimaluse lahendada nimekasutusega seotud probleeme olukorras, kus isikul on rahvusvahelise kaitse tõttu eriline vajadus nime muuta. Muudatuse mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele on seega ebaoluline.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: Eesti elamislooga rahvusvahelise kaitse saajad

Mõju kirjeldus ja olulisus. Mõjutatud sihtrühm on väike, kuna tegemist on piiratud isikute ringiga. Hinnangulise üldistusena võib märkida, et 2010. aastast kuni 2022. aastani esitas Eestis ühe aasta jooksul rahvusvahelise kaitse taotluse keskmiselt 101 välismaalast ja vahemikus 2022–2024 ühe aasta jooksul keskmiselt 2760 välismaalast. Samade perioodide arvestuses on hinnangulise keskmisena rahvusvahelist kaitset antud 30 inimesele aastas ja keskmiselt 2410 inimesele aastas.⁴⁶

Mõju ulatus on väike. Muudatus annab rahvusvahelise kaitse saajale võimaluse taotleda nime muutmist Eestis ning see võib suurendada isiku turvalisust ja õigusselgust ning parandada sotsiaalset toimetulekut. Seletuskirjas on märgitud, et sellisel isikul võib olla Eestiga tugev side. Ta ei pruugi saada kunagi tagasi pöörduda oma kodakondsusriiki ja pagulase staatuse puhul võib nime muutmise aidata tagada isiku julgeoleku. Samuti on seletuskirjas rõhutatud, et kodakondsusriigi antud nime muutmise ei ole üldjuhul lubatav, kuid rahvusvahelise kaitse saaja olukord on sellest erinev, sest ta ei pruugi enam olla oma kodakondsusriigi kaitse all. Seega on muudatus sihtrühmale positiivne, kuid ei too kaasa ulatuslikku kohanemisevajadust.

Mõju avaldumise sagedus on väike, sest nime muutmise on oma olemuselt harvaesinev toiming ka selle sihtrühma puhul. Tegemist on võimalusega, mida kasutatakse vajaduspõhiselt, mitte regulaarselt.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Muudatus on sihtrühmale selgelt positiivne, kuna laiendab piiratud sihtrühma õigusi ning võimaldab lahendada identiteedi ja turvalisusega seotud praktilisi probleeme. Võimalik risk seisneb asjaolus, et isik võib eri õigussuhetes vajada varasema ja uue nime seostamist, kuid see on nimemuutmise menetlustes üldiselt tavaline ega muuda mõju negatiivset laadi valdavaks. Arvestades, et muudatus puudutab rahvusvahelise

⁴⁶ Allikas: PPA.

kaitse saajaid kui haavatavamad sihtrühma, on sellel ka positiivne mõju võrdsele kohtlemisele ja sotsiaalsele kaasatusele. Muudatuse sotsiaalne mõju on seega ebaoluline, kuid sihtrühmale selgelt positiivne.

Kokkuvõttes ei kaasne muudatusega olulist mõju. Muudatus on siiski sisuliselt vajalik, sest võimaldab Eesti elamisloaga rahvusvahelise kaitse saajale õiguspäraselt ja põhjendatult nime muutmise võimalust olukorras, kus tema side Eestiga on tugev ning kodakondsusriigi kaitsele tuginemine ei pruugi olla võimalik.

6.16. Lapse huvide väljaselgitamise kohustus nimetoimingu tegemisel

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja KOV-i üksuste asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: perekonnaseisuasutused ja nimetoiminguid tegevad ametnikud ning kohtud juhul, kui lapse isikunime küsimus lahendatakse kohtumenetluses

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatus mõjutab eelkõige neid ametnikke, kes lahendavad lapse nimega seotud küsimusi. Samuti puudutab see kohtuid nendes menetlustes, kus lapse isikunime üle otsustab kohus, näiteks põlvnemise tuvastamise või vaidlustamise asjades ning lapsendamise või lapsendamise kehtetuks tunnistamise menetluses. Mõjutatud sihtrühma suurust võib hinnata väikeseks.

Mõju ulatus on väike, kuna lapse huvide väljaselgitamise ja nendest lähtumise kohustus ei ole uus. Juba kehtiva NS-i kohaldamisel tuli lapse nime muutmise üle otsustamisel lähtuda lapse huvidest, lähtudes lastekaitseadusest ja kohtupraktikast. Eelnõuga sätestatakse see põhimõte senisest õigus- ja sõnaselgemalt. Seetõttu ei muutu otsustaja ülesanded olemuslikult, vaid suureneb õigusselgus ning lapse huvide arvestamise nõue on seaduse tekstist üheselt nähtav. Mõju avaldumise sagedust võib hinnata väikeseks. Lapse isikunime muutmise menetlused moodustavad ligikaudu 25 protsenti kõikidest nimemuutmise menetlustest ning isikunime andmine puudutab ennekõike vastsündinule isikunime andmist ja kohtumenetlused, kus kohus otsustab lapse nime üle, on samuti pigem harvad. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Muudatus ei loo sihtrühmale uut koormavat kohustust, vaid täpsustab juba kehtivast õigusest tulenevat nõuet. Võimalik lisamõju seisneb üksnes selles, et lapse huvide kaalumise vajadus on seaduse tekstis senisest nähtavam ja sõnaselgem. Kokkuvõttes on mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele väheoluline.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: alaealised, kelle suhtes tehakse nimetoiming, ning nende vanemad, eestkostjad ja muud menetlusosalised

Mõju kirjeldus ja olulisus. Muudatus puudutab lapsi, kelle nimega seotud küsimust lahendatakse. Eelnõu selgituste kohaselt on lapse jaoks olulisema mõjuga nimetoiming isikunime muutmise ning selles tuleb lapse arvamus välja selgitada, kui tema arengutase seda võimaldab. Samas on lapse huvidest lähtumise kohustus ka seni tulenenud lastekaitseadusest ja kohtupraktikast.

2025. aastal oli Eestis 262 585 alaealist elanikku. Kõigil alaealistel ei ole kahte vanemat ning vanemad on sageli mitme alaealise lapse vanemad, mistõttu on sihtrühma kuuluvate lapsevanemate arv ligikaudu sama suur kui alaealiste laste arv. Muudatus puudutab alaealisi ja neid vanemaid, kelle suhtes nimetoiming tehakse. Kui lapsele antakse nimi sünni registreerimisel, ei ole võimalik tema arvamusst välja selgitada. Seetõttu puudutab muudatus

eelkõige neid alaealisi, kelle isikunime soovitakse hiljem muuta või kes osalevad põlvnemise tuvastamise või vaidlustamise, lapsendamise või selle kehtetuks tunnistamise kohtuasjades. Viidatud kohtuasjad ei ole tavapärased. Aastatel 2022–2024 anti uus nimi keskmiselt ligikaudu 400 lapsele aastas, mis moodustab ligikaudu 0,15 protsenti kõigist alaealistest aastas. Arvestades, et alaealine on selles staatuses kuni 18 aastat, võib teoreetiliselt hinnata, et lapse tõenäosus puutuda nimemuutmise kokku alaealisuse perioodil on ligikaudu 2–3 protsenti, kui mitte arvestada piirangu võimalikku ennetavat mõju (taotluste vähenemist). Seega jääb mõjutatud sihtrühm kogu alaealiste populatsiooniga võrreldes selgelt alla 5 protsendi, mistõttu on sihtrühm väike.

Mõju ulatus on väike. Isikunimi on seotud lapse identiteedi, perekondliku kuuluvuse ja heaoluga. Lapse arvamuse ärakuulamine ja tema huvide kaalumise aitavad vältida olukordi, kus nime muutmise lähtuks peamiselt vanema subjektiivsetest kaalutlustest. Positiivne mõju seisneb selles, et lapse menetluslik kaitse tugevneb ning paremini on tagatud lapse õigus säilitada oma identiteet ja nime järjepidevus. Samas ei ole lapse huvide kaitse, lapse ärakuulamine ja lapse nime järjepidevuse arvestamine eelnõuga loodavad uued põhimõtted, vaid need kehtivad juba praegu. Muudatus ei mõjuta sihtrühma käitumist tervikuna oluliselt, vaid muudab lapse huvide kaitse aluse selgemaks ja nähtavamaks. Mõju avaldumise sagedus on väike. Tegemist on harva esinevate olukordadega ning lapse nimega seotud otsuseid ei tehta isiku jaoks regulaarselt, kuid iga konkreetse lapse jaoks võib tagajärg olla pikaajaline. Harv esinemine ei vähenda mõju tähendust lapsele, sest nimi puudutab lapse identiteeti püsivalt.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Lapse kaasamine menetlusse võib üksikjuhtudel tekitada emotsionaalset pinget, eriti kui lapse ja vanema soovid erinevad. Samuti võib lapsele olla koormav, kui ta tajub, et peab valima vanema ootuste ja enda soovide vahel. Teisalt vähendab just lapse huvide teadlik väljaselgitamine riski, et tehakse lapse identiteeti või heaolu kahjustav otsus. Seetõttu on mõju tervikuna pigem positiivne. Kuna lapse huvid selgitatakse välja ka NS-i kohaselt, ei teki eelnõuga uut negatiivset ega koormavat olukorda. Pigem võib muudatus toetada õigusselgust ja aidata menetlusosalistele paremini mõistetavaks teha, et nime küsimuses tuleb lähtuda lapse huvidest.

6.17. Koondmõju inimeste ja ettevõtjate halduskoormusele

Eelnõu rakendamisel võivad isikule tekkida teatud lisakohustused, mis suurendavad halduskoormust. See tuleneb eelkõige asjaolust, et eelnõuga kehtestatakse uusi sisulisi tingimusi ja piiranguid, mille täitmine võib nõuda isikult vajaduse korral lisapõhjenduste või -selgituste esitamist. Näiteks olukorras, kus isik soovib võtta perekonnanime, mis langeb kokku mõne teise elava isiku perekonnanimega, tuleb arvestada piiranguga ning vajaduse korral esitada põhjendused alternatiivse nime valikuks. Sellised sisulised nõuded tähendavad, et isik peab oma soovi rohkem läbi mõtlema ja seda ka põhjendama.

Eelnõuga jääb kehtima NS-is sätestatud võimalus esitada uue eesnime, perekonnanime või isikunime taotlus turvalises veebikeskkonnas ning võimalus teha automaatotsuseid ilma ametniku sekkumiseta juhul, kui avaldus vastab kindlatele tingimustele. Selle võimaluse säilitamine vähendab halduskoormust.

Lisaks muudab eelnõu regulatsiooni sisuliselt selgemaks ja arusaadavamaks. Inimeste halduskoormus peaks eelnõuga eelduslikult vähenema, kuna seadusega koondatakse ühte loogilisse tervikusse nime andmise, vahetamise ja muutmise reeglid ning sätestatakse selgelt nii lubatud valikud kui ka piirangud. Näiteks on üheselt määratletud, millistel juhtudel ja millise perekonnanime võib laps saada, millised on abielu sõlmimisel ja lahutamisel nimevaliku võimalused ning mis alustel võib isikunime muuta või millal see on välistatud. See võimaldab

isikul juba enne avalduse esitamist hinnata, kas soovitud nimetoiming on seaduse järgi lubatav, ning vähendab olukordi, kus esitatakse õiguslikult perspektiivituid või puudulikke taotlusi.

Selgemad ja süsteemsemalt esitatud sätted aitavad inimesel seadust lugedes kiiresti tuvastada enda olukorrale kohalduvad reeglid (näiteks kas varasem perekonnanimi on lahutuse korral lubatud, kas alaealisele saab anda soovitud nime või kas karistusandmed takistavad nimemuutmist). See omakorda vähendab täpsustavate päringute, lisaselgituste küsimise ja täiendavate dokumentide esitamise vajadust. Kuigi vajaduse korral on alati võimalik pöörduda ametniku poole selgituste saamiseks, peaks regulatsiooni läbipaistvus ja etteaimatavus vähendama sellise suhtluse mahtu ning kiirendama menetluste kulgu. Seega aitab normide selgus ja üheselt mõistetav sõnastus vähendada nii isikute kui ka menetleja halduskoormust.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi eelnõu toob kaasa mõningase halduskoormuse kasvu sisuliste nõuete tõttu, tasakaalustab seda digitaalne ja automatiseeritud menetlus, mis vähendab ajakulu ja suhtluskoormust. Samuti vähendab selgem regulatsioon isiku vajadust esitada lisaküsimusi või suhelda ametnikuga. Halduskoormuse tasakaalustamise juhise loogikat järgides võib järeldada, et eelnõu mõju halduskoormusele tervikuna on tasakaalus.

Eelnõu ei avalda mõju ettevõtjate halduskoormusele, kuna nime muutmise protsess puudutab ainult füüsilisi isikuid ega loo ettevõtjatele lisakohustusi.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

KOV-i üksusele olulisi kulusid ei lisandu, sest menetlused on analoogsed NS-is sätestatud menetlustega. Siseministeeriumi ametnike eksperdihinnangu alusel KOV-i üksuste töökoormus ajakulu mõttes eelnõuga oluliselt ei suurene. Nimemuutmise seotud töökoormus võib mõneti väheneda, kuna eelnõu võimaldab sarnaselt NS-ile esitada avaldusi turvalises veebikeskkonnas ning teha automaatsuseid. Samas võib töökoormus paberavalduste puhul suureneda, kuna tuleb kontrollida karistusregistri andmeid ning hinnata RR-i andmete põhjal vastavust eelnõus sätestatud nõuetele. Sünni registreerimisel olemasoleva isikunime kontroll toimub turvalises veebikeskkonnas esitatud avalduste puhul automaatselt, paberavalduste puhul nõuab ametnikult ühe päringu tegemist RR-i, mis ei ole ajamahukas. Uute toimingutega seotud täiendav ajakulu on sedavõrd väike, et jääb nime muutmise ülesande ja sünni registreerimise ajakulu määramise statistilise vea piiridesse. Ametnikul tuleb küll selgitada inimestele uusi sätteid, kuid sama peab ta tegema ka praegu. Eelnõu koostamisel analüüsiti eelnõuga lisanduvaid ja ära jäävaid ülesandeid ning jõuti järeldusele, et pigem on ülesanded tasakaalus või on märgatav minimaalne ajakulu kasv, kuid see jääb statistilise vea piiridesse. KOV-i üksusele võivad kaasneda kulud seoses koolitustel osalemisega, koolitused korraldatakse Siseministeeriumi kulul.

8. Rakendusaktid

Seoses NS-i kehtetuks tunnistamisega muutuvad kehtetuks järgmised rakendusaktid:

- Rahvastikuministri 03.10.2019. aasta määrus nr 31 „Liiga laialdase kasutusega perekonnanimede loetelu“;
- Siseministri 12.12.2017. aasta määrus nr 45 „Isikule uue eesnime, perekonnanime või isikunime andmise kord ja avalduse vorm“;
- Regionaalministri 16.03.2005. aasta määrus nr 9 „Tunnused, mille alusel perekonnanimesid käsitatakse ühise perekonnanimena“;

- Vabariigi Valitsuse 18.03.2005. aasta määrus nr 61 „Isikunime andmisel ja kohaldamisel kasutatavate eesti-ladina tähtede ja sümbolite loetelu ning võõrkeelsete isikunimedede ümberkirjutusreeglid“;
- Vabariigi Valitsuse 17.06.2010. aasta määrus nr 74 „Isikule uue eesnime, perekonnanime või isikunime andmise avalduses esitatavate andmete loetelu“.

Eelnõuga kehtestatakse järgmised rakendusaktid:

Valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega:

- isikunime kirjutamisel kasutatavate eesti-ladina tähestiku tähtede ja lubatud sümbolite loetelu;
- isikunime muutmise tingimused ja korra;
- mitteladina tähestiku tähtedega kirjutatud isikunime kohaldamise, osalise kohaldamise ja ümberkirjutamise täpsemad reeglid.

Valdkonna eest vastutav minister kiidab käskkirjaga heaks isikunime keelelise päritolu mõttes lähteriigis ametlikult kehtivad tähetabelid.

Muudatuste rakendamiseks on vaja muuta järgmiseid rakendusakte:

Vabariigi Valitsuse 9. juuni 2011. aasta määrus nr 71 „Eesti kirjakeele normi rakendamise kord“.

Eelnõuga sätestatud volitusnormide alusel kehtestatakse rakendusaktid, mis jõustuvad samal ajal seaduse jõustumisega. Need on lisatud seletuskirjale (lisa 1).

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2027. aasta 1. detsembril.

Seaduse jõustumine on kavandatud nimetatud kuupäevale, arvestades seaduseelnõu menetlemiseks kuluvat aega alates kooskõlastamisele saatmisest kuni seaduse vastuvõtmiseni Riigikogus ja selle väljakuulutamiseni Vabariigi Presidendi poolt. Eelduslikult jääb seaduse vastuvõtmise ja jõustumise vahele ligikaudu üks aasta. Nimetatud ajavahemik on vajalik seaduse rakendamiseks vajalike ettevalmistuste tegemiseks. See hõlmab muu hulgas tööprotsesside kohandamist, RR-i menetlustarkvara arendamist ja testimist ning rakenduspraktika ettevalmistamist. Hinnanguliselt kulub nende tegevuste elluviimiseks 6 kuni 12 kuud. Lisaks on vaja jätta piisav aeg seadust rakendavate ametnike juhendamiseks ja uue regulatsiooni tutvustamiseks puudutatud isikutele. Arvestades, et tegemist on uue terviktekstiga, on põhjendatud näha ette pikem *vacatio legis*, et tagada õigusselgus ning seaduse ühetaoline ja sujuv rakendamine.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadeti eelnõude infosüsteemi EIS kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, Eesti Inimõiguste Keskusele, Eesti Keele Instituudile, Eesti Kirikute Nõukogule, Eesti Kohtunike Ühingule, Eesti Lasterikaste Perede Liidule, Eesti LGBT Ühingule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Perekonnaseisuametnike Kutseliidule, Kaitsepolitseiametile, Lastekaitse Liidule, MTÜ-le Oma Pere, Notarite Kojale, PPA-le, SMIT-ile, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, Tallinna Ülikoolile ja Õiguskantsleri Kantseleile.

Kooskõlastamisel esitati eelnõu kohta märkusi, mis on lisatud seletuskirja juures olevasse

kooskõlastustabelisse (lisa 2).

Algatab Vabariigi Valitsus2026

(allkirjastatud digitaalselt)